

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ BİLİM DALI
(EĞİTİMİN SOSYAL VE TARİHİ TEMELLERİ PROGRAMI)**

**12 EYLÜL 1980 ASKERİ HÜKÜMETİ VE 1983 -1987 İ.ÖZAL SİVİL
HÜKÜMETİNİN EĞİTİM GÖRÜŞ, POLİTİKA VE UYGULAMALARININ
KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda SAPMAZ

Ankara

Nisan, 2011

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ BİLİM DALI
(EĞİTİMİN SOSYAL VE TARİHİ TEMELLERİ PROGRAMI)**

**12 EYLÜL 1980 ASKERÎ HÜKÜMETİ VE 1983 -1987 İ.ÖZAL SİVİL
HÜKÜMETİNİN EĞİTİM GÖRÜŞ, POLİTİKA VE UYGULAMALARININ
KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda SAPMAZ

Danışman: Prof. Dr. Yahya AKYÜZ

Ankara

Nisan, 2011

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne;

Bu alışma j¼rimiz tarafından Eğitimin K¼lt¼rel Temelleri Anabilim Dalı'nda Y¼KSEK LİSANS TEZİ ALIşMASI RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Yahya AKY¼Z

¼ye: Doç. Dr. Hayat BOZ

¼ye: Doç. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2011

Prof. Dr. Nejla KURUL

Enstit¼ M¼d¼r¼

ÖNSÖZ

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimin Kültürel Temelleri Ana Bilim Dalı Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Programına bağlı olarak yapılan bu araştırma, 12 Eylül 1980 Askerî Hükümeti ve 1983-1987 I. Özal Sivil Hükümetinin eğitim görüş, politika ve uygulamalarını karşılaştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın sistematığıne ilişkin bilgiler yer almaktadır. Birinci bölümde, eğitim ve siyasal iktidar ilişkisine yer verilmiştir. İkinci bölümde 12 Eylül 1980 İhtilali ve Askerî Hükümetinin eğitim görüş, politika ve uygulamaları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde, I. Özal Sivil Hükümetinin eğitim görüş, politika ve uygulamaları ele alınmıştır. Dördüncü bölümde, 12 Eylül 1980 Askerî Hükümeti ve 1983-1987 I. Özal Sivil Hükümetinin eğitim görüş, politika ve uygulamaları karşılaştırılmıştır. Son bölüm ise, araştırmanın sonuç ve öneriler kısmından oluşmaktadır.

Yüksek Lisans çalışmalarına başladığım günden bugüne kadar her zaman bana destek olan, yol gösteren, fikirleri ve çalışmalarlarıyla bizi aydınlatan, öğrencisi olmaktan büyük gurur duyduğum çok değerli hocam Sayın Prof. Dr. Yahya AKYÜZ'e en içten saygılarımı sunar, tüm emekleri ve özverisi için teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Tez önerisi hazırlama sürecinden başlayarak hep yanımızda olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Rafet AYDIN'a; sabrı, anlayışı, içtenliği ve yardımlarıyla bize her daim çok büyük destek olan Eğitim Bilimleri Enstitüsü Öğrenci İşleri Görevlisi Sayın Reyhan COŞKUN'a; Yüksek Lisans Eğitimi süreci boyunca desteklerini hiç esirgemeyen çok sevgili Yüksek Lisans arkadaşlarım Nilüfer Pınar ÜLKER'e ve Yeşim YILMAZ'a teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayıp sevgisiyle ve desteğiyle her zaman yanımda olan, varlığıyla bana güç veren, dünyadaki her şeyden çok sevdiğim ve gurur duyduğum sevgili eşim Suat EKİNCİ'ye sonsuz sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Seda SAPMAZ

Ankara, 2011

ÖZET

Bu araştırmada, 12 Eylöl 1980 Askerî Hükümeti ve I. Özal Sivil Hükümetinin eğitim görüş, politika ve uygulamaları karşılaştırmalı olarak incelenmeye çalışıldı.

Araştırmada, tarama modeli kullanılarak alanda var olan yazılı kaynaklar taranarak bilgiler toplanmış ve değerlendirmesi yapılmıştır. Bu nedenle araştırma betimsel nitelikte bir çalışma olmuştur. Araştırmanın evrenini, 1980 – 1987 yılları arasında görev yapmış bir askerî ve bir sivil hükümetin eğitim görüş, politika ve uygulamalarının Millî Eğitim Şûralarında, Kalkınma Planlarında, Hükümet Programlarında, Tebliğler Dergisinde, devlet başkanlarının ve başbakanların demeçlerinde ve Milliyet, Cumhuriyet ve Yeni Asır olmak üç gazetede yer alan bilgiler doğrultusunda karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

Araştırmada, ilk olarak eğitim ve siyasal iktidar ilişkisi incelenmiştir. Daha sonra 12 Eylöl 1980 Askerî Hükümeti ve I. Özal Sivil Hükümetinin eğitim görüş, politika ve uygulamalarına ayrı ayrı yer verilmiştir. Bunun için, Millî Eğitim Şûraları, Kalkınma Planları, Hükümet Programları, Tebliğler Dergisi, devlet başkanlarının ve başbakanların demeçleri, Milliyet, Cumhuriyet ve Yeni Asır olmak üzere üç gazete ele alınıp değerlendirilmesi yapılmıştır. Son olarak da, iki hükümetin eğitim görüş, politika ve uygulamaları karşılaştırılarak incelenmiş, 12 Eylöl 1980 Askerî Hükümeti ve I. Özal Sivil Hükümeti arasındaki benzerlik ve farklılıklara ulaşılmıştır.

12 Eylöl 1980 Askerî Hükümeti ile I. Özal Sivil Hükümeti arasında benzerliklerin ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. 12 Eylöl 1980 Askerî Hükümeti'nin hemen ardından ülke yönetimine gelen I. Özal Sivil Hükümetinin, tam sivilleşmemiş bir hükümet olduğu belirlenmiştir. Askerî Hükümet döneminde gösterilen denetimli ve otoriter tutumun Sivil Hükümet döneminde de sürdüğu gözlemlenmiştir.

ABSTRACT

This study is an attempt to provide a comparative analysis of the educational views, policies and practices of the 12 September 1980 Military Government and the I. Özal Civilian Government.

In the study, the existing written sources in the field have been gathered and evaluated using the scanning model. Thus, the study is of descriptive character. The universe of the study consists of a comparative analysis of the educational views, policies and practices of a military and a civilian government serving between the years 1980 and 1987 in the light of the information contained in National Education Councils, Development Plans, Government Programmes, Communiqué Magazines, statements of head of states and prime ministers and three newspapers, namely Milliyet, Cumhuriyet and Yeni Asır.

First of all, the relationship between education and political power has been examined in the study. This is followed by an examination of the educational views, policies and practices of the 12 September 1980 Military Government and the I. Özal Civilian Government separately. Within this framework, National Education Councils, Development Plans, Government Programmes, Communiqué Magazines, statements of head of states and prime ministers and three newspapers, namely Milliyet, Cumhuriyet and Yeni Asır have been evaluated. Finally, the educational views, policies and practices of the two governments are compared and analyzed, and the similarities as well as the differences between the 12 September 1980 Military Government and the I. Özal Civilian Government have been presented.

It was identified that there were more similarities between the 12 September 1980 Military Government and the I. Özal Civilian Government than differences. It was observed that the I. Özal Civilian Government which came into power just after the 12 September 1980 Military Government was a government which was not totally civilized. It was identified that the controlled and authoritarian stance displayed during the military government period was continued during the civilian government period.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
GİRİŞ	1
Tezin adı.....	1
PROBLEM	1
İlgili Araştırmalar.....	13
Araştırmanın Problemi	14
Araştırmanın Amacı.....	15
Araştırmanın Önemi	15
Araştırmanın Varsayımları.....	16
Araştırmanın Sınırlılıkları	16
Araştırmanın Temel Kavramları.....	17
YÖNTEM	18
Araştırmanın Modeli	18
Araştırmanın Evreni.....	19
Verilerin Toplanması ve Analizi	19
I.BÖLÜM	
EĞİTİM VE SİYASAL İKTİDAR	20
II. BÖLÜM	
12 EYLÜL 1980 İHTİLALİ VE ASKERÎ HÜKÜMETİ	26

A. 12 Eylül 1980 İhtilali ve Askerî Hükümeti'nin Eğitim Görüşleri	28
1. 12 Eylül 1980 İhtilali ve Hükümet Programında Eğitim	35
2.12 Eylül 1980 Askerî Hükümeti Döneminde Yapılan Şûralar	47
2.1. X. Millî Eğitim Şûrası	47
2.2. XI. Millî Eğitim Şûrası	51
3. 12 Eylül 1980 Askerî Hükümeti Dönemini Kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında Eğitim	52
B. 12 Eylül 1980 Askerî Hükümeti'nin Eğitim Alanındaki Uygulamaları	59
III. BÖLÜM	
13 ARALIK 1983 I. ÖZAL HÜKÜMETİ	80
A. I. Özal Hükümeti'nin Eğitim Görüşleri	82
1. I.Özal Hükümet Programında Eğitim.....	84
2. I. Özal Hükümeti Döneminde Yapılan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985-1989) Eğitim.....	89
B. I. Özal Hükümeti'nin Eğitim Alanındaki Uygulamaları	94
IV. BÖLÜM	
12 EYLÜL 1980 ASKERÎ HÜKÜMETİ VE I. ÖZAL HÜKÜMETİ EĞİTİM GÖRÜŞ VE UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI	111
SONUÇ VE ÖNERİLER	121
KAYNAKLAR	126

GİRİŞ

Girişte, yapılan araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıklarına yer verilmiş; ayrıca araştırma ile ilgili bazı temel kavramların tanımları yapılmış ve ilgili araştırmalar konu edilmiştir.

Problem

Eğitim, kişinin zihnî, bedenî, duygusal ve toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının istenilen doğrultuda geliştirilmesi ya da ona bir takım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür (Akyüz, 2010: 2).

Bir başka tanıma göre eğitim; “bireylerin toplumsal ve kişisel gelişiminin sağlandığı, seçilmiş ve denetimli bir çevrenin etkisinde olduğu, toplumsal bir süreçtir” (Carter, 1945: 145).

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere eğitim, önceden belirlenmiş esaslara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkinlikler olarak kabul edilmektedir. Bu araştırmada eğitimden, hazırlanan amaçlar doğrultusunda ve bir program sınırı içerisinde ilkeli, planlı bir şekilde yapılan eğitim anlaşılacaktır. Çünkü ulaşılmak istenen hedefler ancak planlı bir eğitimle mümkün olabilir.

Eğitim sistemini toplum sisteminden ve toplumsal ihtiyaçlardan bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir (Duman, 1991:1). Eğitimin toplumsal görevi, bireyi toplumsallaştırma, davranış değişikliği oluşturma, toplumun sürekliliğini ve gelişimini sağlayacak nitelikli insan gücü ve çeşitli mesleklere eleman yetiştirme, önderler ve aydınlar yetiştirme olarak sıralanabilir (Akyüz, 1978: 3-7).

Türkiye’de her kademedeki eğitim, kamu finansmanına dayalı merkeziyetçi model ile yönetilmektedir. Bu nedenle, eğitim sistemi, eğitim sürecinin merkezinde bulunan öğrenciye değil, merkeziyetçi yönetime yönelik kalmış ve aşırı merkeziyetçi ve müdahaleci bir yönetim uygulanmıştır (Baloğlu, 1990: 165).

Cumhuriyet dönemi eğitiminin temel özellikleri şunlardır: Eğitim, lâikleştirilmiş ve demokratikleştirilmiştir, özellikle tarih ve dil konularında millî bir amaca yönelme başlamıştır (Akyüz, 2010: 327).

Atatürk'e göre eğitim, bilime dayanmalı ve lâik olmalıdır. Atatürk, eğitimle ilgili gözlem ve teşhislerde bulunmuş ve söylemlerinde "istikrarlı bir eğitim politikamızın olmadığını" (Akyüz, 2010: 337) vurgulamıştır. Osmanlı eğitiminin son dönemleri için 1923'te şu teşhiste bulunmuştur: "Her Maarif Nazırının birer programı vardı. Memleketin eğitiminde, çeşitli programların uygulanması yüzünden öğretim berbat bir hale gelmiştir." (Akyüz, 2010: 337-38). Bu nedenle, Atatürk, eğitimin millî olmasını istemiş, eğitimi, millî amaçlara ulaşmanın önemli bir aracı olarak görmüştür (Tezcan, 1985: 102).

Eğitimin toplumsal, siyasal ve ekonomik işlevlerinden dolayı; bütün ülkeler insanlarını yetiştirmeyi kendi varlıklarının devamı için bir güvence olarak görürler. Kaya'ya (1993: 3) göre, yönetim şekli ne olursa olsun; her ülkenin hükümeti, vatandaşının, topluma uyumlu davranışlarda bulunma, siyasal sisteme bağlı olma gibi temel niteliklere sahip olmasını bekler. Bu nitelikler eğitim yoluyla kazandırılır. Eğitimde devlet sorumluluğunu ve denetimini haklı kılan da bu durumdur (Kaya, 1993: 3). Bu nedenle, eski çağlardan beri eğitimi devlet yönlendirmektedir. Devlet gözetimi ve denetimi hiçbir eğitim basamağında ihmal edilemez (Kaya, 1993: 4).

Siyasal iktidarın en kapsamlı ifadesi olan devletin, sınıfsal dengelere bağlı olarak kabul ettiği değerler, eğitimin içeriğini ve hedefini belirler (İnal, 2004: 11). Bu nedenle, İnal'a (2004: 11) göre siyasal iktidarlar, eğitim kurumu üzerindeki otoritelerini sürekli kılmaya çalışırlar; çünkü eğitim, kapsamlı ve etkili bir kurumdur. Bu konuda Akyüz (1978), " Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848 -1940)" adlı araştırmasında, devletlerin, eğitimi, toplumun istenilen yönde değişimi ve dönüşümü için önemseydiğine; siyasal iktidarların da kendi varlıklarını güçlendirmek ve sürdürmek için eğitime el attığına dikkat çekmektedir.

Eğitimde ulaşılmak istenen amaçlar vardır. Tezcan'a (1985: 52) göre, amaçların neler olacağına devlet karar verir. Düzenin temel siyasal felsefesi,

eğitimin nihaî amacının ne olacağını belirler. Eğitimin amaçları, nihaî amacın ışığı altında, siyasal çevrelerden kimseler ve eğitimcilerin katıldığı kurumlarda belirlenir.

Başaran'a (2000: 73) göre partiler, siyasal iktidarı ellerine geçirdiklerinde, soyut eğitim politikalarını somut eylemlere dönüştürürken yalnızca parti çıkarlarını düşünebilmekte; bu yüzden daha önceki toplum yararına olan uygulamalara ters düşebilmektedirler. Görüldüğü gibi siyasal iktidarlarca izlenen eğitim politikaları nedeniyle zaman zaman ulusal eğitim amaçlarından uzaklaşmaktadır.

Akyüz'e (2010: 438- 39) göre, Tanzimat'tan beri, "eğitim reformu" denince, esasta "ders programlarının", "not verme sisteminin" değiştirilmesi anlaşılmıştır. Oysa "eğitim reformu"ndan, millî bünyemize ve ihtiyaçlarımıza uygun, bilimsel araştırma verilerine dayanan, kapsamlı, sistemli ve istikrarlı düzenleme çalışmaları anlaşılmalıdır. Yine Akyüz (2010: 439), Eğitim Bakanlığı'nın bu çalışmalara yeterince önayak olamadığını belirtmektedir, bunun nedeni olarak da yoğun idarî, politik ve günlük meselelerin her zaman ciddi ve kalıcı eğitim çalışmalarının önüne geçmesini göstermektedir. Özellikle politik düşüncelerle ve hızlı bir biçimde girişilen teşebbüsler başarısızlıklara ve eğitim sisteminde pek çok aksaklıklara yol açmıştır. Eğitimde, iktidardaki aynı siyasi partinin içinde bile ardı ardına değişen Eğitim Bakanlarının önemli konularda eğitim politikasını da değiştirdikleri çok görülmüştür. Akyüz'e (2010: 440) göre, eğitimi yazboz tahtasına çeviren bu istikrarsızlık çok zararlı sonuçlar vermiştir.

Görüldüğü gibi, eğitimin 'istenilen' doğrultuda ve amaca yönelik gerçekleştirilme özelliği nedeniyle, eğitim her zaman hükümetlerin en etkin olmak istedikleri kurumların başında gelmektedir. Yine denilebilir ki, her yeni hükümet, daha önce izlenen eğitim politikalarını, kendi hedeflerine uygun hale getirmek için yeniden ele almaktadır.

Eğitim, hem eğitim sisteminden geçen kişileri, hem de toplumu etkilediği için, bir devlet görevidir, devletin sorumluluğundadır. Parlamentoda;

politikacıların önemli etkisiyle belirlenen eğitim politikaları, kısa veya uzun dönemde öteki kamu politikalarını derinden etkilemektedir (Kaya, 1984: 289).

Devletin eğitime müdahalesi, eğitim programının, ders kitaplarının, eğitimsel yöntem ve etkinliklerin oldukça katı biçimde düzenlenmesine yol açar. Devlet, eğitim kurumlarına sadece gerekli mali yardımı yapmakla kalmaz, büyük ölçüde, okullarda neyin öğretileceğine/ okutulacağına karar verir ve çıkarlarını korumaya çalışır (Banks,1968:111-12; Klein,1991: 24; Goodlad, 1991: 9). Devletin aile, kültür, din, toplumsal yaşam gibi konulardaki görüşleri de doğrudan eğitim programı içinde yerini alır (İnal, 2004: 47). Ekonomik alanda egemen olan toplumsal sınıfların ve çıkar gruplarının benimsediği, kendi çıkarları için uygun gördüğü ekonomi-politikaları da eğitim programında ve ders kitaplarında işlenir. Dolayısıyla eğitimin, gerek siyasal gerekse iktisadî kurumlarla olan ilişkisi kaçınılmazdır.

Hükümet ve İdeoloji

Modern ulusal devletin ortaya çıkışından beri ideoloji; ekonomi, bilim ve eğitim gibi birçok alandaki politikaların oluşumunda ve uygulanışında etkili olmuştur (Gutek, 2001: 163). İdeoloji genellikle bir grubun inanç sistemi olup geleceğin politikalarını belirlemede geçmişe dayanır. İdeolojiler, hedefledikleri doğrultuda toplumu yönlendirecek programlar ortaya koyarlar. Özellikle okullar, bu politikalarda başarılı olmak için araç olarak kullanıldıkça eğitim ideolojik yönlenmeye zemin hazırlar (Gutek, 2001: 164). Eğitimsel öncelikleri oluşturma bakımından, ideolojiye uygun olan programlar okullarda kendilerine bir yer bulur, bunlar genellikle denetlenir, okullara ulusal sistemi oluşturma işlevi yüklenmiş olur (Gutek, 2001: 165). Ayrıca, okullar egemen grupların ideolojik hegemonyasına katkıda bulunan normları, değerleri, eğilimleri ve kültürü de öğretme işlevi üstlenir (Apple, 2006: 85). Bu nedenle, bilgi, hükümet için merkezi bir önem taşır. Okullar için bilginin seçimi ve düzenlenmesi, ideolojik bir süreçtir (İnal, 2004: 50). Başaran'a (2000: 73) göre, Türkiye'de siyasal iktidarlarca, okullarda yalnızca belli bir program içinde öğretim yapılarak, öğrencilerin çevreye açılmamaları istenmektedir.

Görüldüğü gibi, siyasal iktidara göre eğitim, kapsamlı değişimlere uğramaktadır.

Siyasal iktidarlar, eğitime yön vermeyi temel amaçları arasında görürler. Bu nedenle eğitim, siyasal iktidarın yaptığı her türlü uygulamadan etkilenir. Siyasal iktidar ne tür yapıdaysa, eğitime de ona göre yön verilir. Bu çalışmaya konu olan siyasal iktidarlardan, 12 Eylül 1980 hükümeti askerî bir hükümetken, I. Özal hükümeti sivil bir hükümettir. Bu yapısal farklılığın, hükümetlerin eğitime bakış açısına da yansıdığı varsayılır.

1. Sivil hükümetin eğitime bakışı

Montesquieu (1963: 263), bir toplumun esas olarak o toplumun siyasal rejimi ile belirlendiğini düşünür fakat siyasal düşünceyi toplumun genel bir anlayışı içinde yeniden yorumlar ve topluluğu tüm yönleri ile ele alır. Bu nedenle, Montesquieu'ya göre, insanları dolayısıyla toplumları pek çok şey yönetir. Bunlar iklim, din, kanunlar, hükümet ilkeleri, tarihten alınan dersler, ahlâk ve örf ve adetlerdir. Bunların hepsi bir toplumun "Genel Ruhunu" yani millî karakterini oluşturur. Her millette bu sayılanlardan bir veya birkaçı daha kuvvetli olabilir, diğerleri ise daha zayıf kalabilir. Örneğin ilkel ya da yerli diye nitelendirilen toplumlarda iklim tek başına hükmederken, Çinlileri örf ve âdetler yönetir (1963: 293).

Montesquieu'ya (1963: 11-111) göre Monarşi, Cumhuriyet (aristokratik ve demokratik) ve İstibdat (despotluk) olmak üzere üç tane belli başlı yönetim biçimi vardır. Bunların ortaya çıkmasında türlü etkenler rol oynar. Monarşi, yönetimin, bir kişinin elinde olduğu fakat belirli ve yerleşmiş kurallara göre yürütüldüğü bir yönetim biçimidir. Sınıfsal sistem vardır. Halktan çok üstün soylular sınıfı ekonomik ve siyasal yönden bir soy ve şeref hiyerarşisi vardır. Soylular, hükümdarın keyfi davranışlarını sınırlandırabilecek tek ve doğal güçtür. Kamu hizmetleri, basit bir iş olmaktan çıkar soylularca görülür. Cumhuriyet ise, demokratik cumhuriyet ve aristokratik cumhuriyet olmak üzere ikiye ayrılır. Demokratik Cumhuriyette, halkın tümü yönetimde söz sahibi iken (1963: 9); Aristokratik Cumhuriyette halkın bir kısmı yönetimde söz sahibidir (1963: 13-15). İstibdat (despotluk) da, tek başına kişinin tüm

güçlerinin elinde toplandığı, her alanda mutlak söz sahibi olduğu yönetim şeklidir. Hükümdar, toplumu heves ve kaprislerine göre yönetir, onu sınırlayacak ne bir kural ne de kişi vardır. Sebebine gelince, böyle bir toplumda din ve gelenek her şeye egemendir. Fertleri itaat ve kölelik zihniyeti ile yetiştirilirler. Bu nedenle, hükümdar ve halk arasında aracı hiçbir kimse ya da müessese olamaz. Üstelik devlet adamlarının hiçbir mal ve can güvenliği yoktur. En ufak bir kuşkuda hükümdar tarafından bertaraf edilir.

Montesquieu, her yönetim şeklinin, bir ilkesi olduğunu ve bu ilke bozulunca yönetim şekillerinin de bozulacağını savunur (1963: III-1). Demokrasi, bir halkın kendi kendisini yönetmesi olduğu için ilkesi "erdem"dir. Bu erdem siyasal niteliklidir, yani vatan sevgisi kanunlara bağlılıktır. Zira demokrasinin temeli olan eşitliği kanunlar sağlar ve gözetir. Demokrasilerin ilkesi olan erdem konusunda dikkatli olunmalıdır. Erdemin bir ögesi olan eşitlik fikri, yalnız kaybolunca değil, eşitlikte aşırılığa kalkışılınca da ortadan kalkar. Halk aşırı eşitlik talebiyle yöneticilerin, meclisin ve yargıçların işine karışırsa erdemden eser kalmaz. Halk kanunlara saygısını yitirir, kamu görevini kişisel çıkarları uğruna kötüye kullanmağa kalkarsa, artık demokrasiden söz edilemez. Eşitsizlik fikri demokrasiyi aristokrasiye, aşırı eşitlik fikri ise herkesin kötülükte ve hiçlikte eşit olduğu istibdata götürür (1963: V-2-6). Aristokratik Cumhuriyetin ilkesi "ılımlılık" iken; monarşiler rütbeye, mevkiye, eskiden kalma soyluluğa dayandığı için ilkesi "şereftir. Erdeme gerek yoktur; zira önemli olan en büyük ve gösterişli işlerin en az erdemle görülmesidir (1963: V-8). İstibdatın ilkesi ise "şeref" olamaz; zira istibdatta insanlar köle durumunda olduklarından birbirlerine karşı hiç bir üstünlükleri söz konusu değildir. Esasen şerefin olabilmesi için kanun ve kurallara ihtiyaç vardır. İstibdatta erdeme gerek olmadığı gibi, "şeref" duygusu da tehlikelidir. Despot, insanlardaki tüm değerleri yok ederek, onlardan mutlak bir itaat bekler. Bu nedenle ilkesi sadece "koru"dur. Montesquieu'ya göre istibdatın doğası gereği zaten bozuk olan ilkesinin bozulmasından söz edilemez. Diğer yönetimler, ilkeleri bozuldukça ortadan kalktıkları halde, istibdatın ortadan kalkması için, ülke içinde büyük çapta şiddet hareketlerine ihtiyaç vardır (1963: VIII-6).

Montesquieu'nun ileri sürdüğü ilkeler yalnız yönetim biçimlerini ayakta tutmakla kalmayıp, kanun koyucunun durumunu; eğitim kanunlarının, medenî ve ceza kanunlarının özelliklerini; mahkemelerin ve cezaların mahiyetini; kadın statüsünü ve ekonomik sorunlara ilişkin kuralları da belirlemektedir. Montesquieu'ya göre, ilkelerini iyi koruyan bir ülkede iyi olmayan pek az kanun vardır. İlkelerin bozulması halinde, Montesquieu'yu en çok korkutan husus, yönetimin istibdata yönelmesidir. Çünkü bu yönetimde artık ne hak ne hukuk vardır (1963: VIII-10).

Montesquieu, kanun koyucu ve kanunlar arasında kanun koyucunun iradesine de yer verir. Kanun koyucu önce toplumsal yapıyı inceleyecek, toplumun kendine özgü konumunu keşfedecek ve bunlardan yararlanmak yoluyla toplumu düzenleyecek kanunları yapacaktır. Düşününürün kanun koyucuya ilk tavsiyesi "ılımlı" olmasıdır.

Montesquieu "ahlâkî iyilik" gibi "siyasal iyiliğin" de daima iki aşırılığın ortasında yer aldığına inanmaktadır. Bundan sonra, kanun koyucu kanunların hangi toplum için yapıldığını hiç hatırdan çıkarmamalıdır. Kanun koyucu, yönetim ilkesine aykırı olmamak koşuluyla, halkın karakter özelliklerine (Genel ruh) dikkat etmeli, her ufak kusuru kanunlarla düzeltmeğe kalkmamalıdır. Montesquieu bu konuda Fransızları örnek vererek şöyle der: "Bırakın onu (Fransız halkını), önemsiz şeyleri ciddiyetle, ciddî şeyleri de neşeyle yapsın" (XIX: 5). Bu nedenle kanun koyarken dış koşulları da dikkate almalıdır. Örneğin, iklimin ve dinin insanları hareketsizliğe mahkûm ettiği Hindistan'da tarım alanlarını prenslere vererek halkı büsbütün hareketsiz bırakan kanunlar kötüdür. İklimin esasen tembel kıldığı bu insanları, büsbütün avare ve sefil bırakan manastır, tekke ve mabed yaşamını teşvik eden kanunlar kötüdür (1963: XIX-6-7).

Kanun koyucunun dikkat etmesi gereken diğer önemli bir husus da, kendisinin yapmadığı örf-âdeti kanunlarla değiştirmeğe kalkışmamaktır. Böyle bir değişme mutlaka gerekli ise, bu, insanlara iyi örnekler sunarak sağlanmalıdır; zira milletler örf-âdetleri konusunda son derece hassastırlar. Bunları ceza tehdidiyle, zorla değiştirmeğe yönelik girişimler onları son

derece mutsuz kılar. Yapılacak iş, onlara örf-âdetlerini kendiliklerinden değiştirecek örnekler sunmaktır. Montesquieu, Rus Çarı Büyük Petro'nun Rusya'yı Batılılaştırma girişimlerini, zora başvurması nedeniyle şiddetle eleştirir. Ona göre Moskof'ları sakallarını kesmeğe, eteklerini kısaltmağa zorlayan kanun ve uygulamalar zalimcedir, değişimi sağlayacak daha yumuşak yöntemler bulunabilir (1963: XIX-14). Kanun, asla bir güç gösterisi değildir; bu nedenle kanunla düzenlenmeyecek alanlarda söz sahibi olamaz. Din, ahlâk, görgü ve örf-âdet kurallarını kanunla düzenlemeğe kalkan Çin kanun koyucusu kötü bir örnektir.

Kanun koyucular, Montesquieu'nun "Doğal kanun" adını verdiği, insanlardaki içgüdülere, sevgi; sadakat, utanma, iffet vb. gibi duygulara aykırı kanunlar yapmaktan da kaçınmalıdır. Örneğin İngiltere'de VIII. Henry zamanındaki bir kanuna göre sanık, tanıklarla yüzleştirilmeksizin mahkûm edilebiliyordu. Montesquieu'ya göre bu kanun, insandaki "nefsi müdafaa"ya ilişkin doğal kanuna aykırı ve bu nedenle kötüdür. Mahkûmiyet kararından önce sanığa, aleyhine tanıklık yapanlarla yüzleşme imkânı tanınmalıdır. Böylece tanıklara, sanığı görme ve doğru teşhis etme, sanığa da "Ben sizin sözünü ettiğiniz kimse değilim" deme fırsatı verilmelidir.

Türkiye, yönetim şekli Demokratik Cumhuriyet olan bir ülkedir. Bu nedenle, eğitimde ve diğer kamusal alanlarda, demokratik ilkelere uygun kanunlar yapılması beklenir. Eğitim programının öğrencilere demokrasiyi öğretmesi ve benimsetmesi beklenir. Demokrasi için, yoksulluktan kurtulmuş olma, kentleşme, sanayileşme, eğitim düzeyi, çoğulcu toplum, uluslaşma, kitle iletişim araçlarının gelişmesi gibi önkoşulların varolması gerekir. Kışlalı, "Cumhuriyet ve Demokrasi" başlıklı yazısında bu konuyla ilgili "1920'ler Anadolu'sunda bunların hiçbiri yoktu. Atatürk o yoklukta neler yaptı? Önce Anadolu insanını 'kul'luktan, 'yurttaş'lığa yükseltecek adımları attı. Lâiklik...Eğitim devrimi...Köy Enstitüleri...Dünya klasiklerinin Türkçe'ye çevrilip yayımlanması...404 halkevi, 4 bin kadar halkodası... Ve kendi eliyle kaleme aldığı "Vatandaşa Medeni Bilgiler" kitabı. Yani Ortaçağ karanlığında yaşayan -demokrasinin adını bile duymamış- bir halka özgürlükleri ve demokrasiyi öğretmek, benimsetmek için yazılmış bir kitap" bıraktı diye ifade

etmiştir. Bu örnekten yola çıkarak, yönetim şekli demokratik cumhuriyet olan bir ülkede iktidara gelen sivil hükümetin eğitim konusunda sahip olması gereken anlayış ortadadır. Kışlalı demokratik cumhuriyetlerde olması gereken anlayış için “Aşmak için ulaşmak gerekir” başlıklı yazısında, Atatürk’ün ideolojisinde demokrasi ve özgürlük unsurlarının olduğunu söylemiş ve Atatürk’ün bu konuyla ilgili sözlerine yer vermiştir. Bakın Atatürk ne demiş “Yurttaşlar düşündüklerini istedikleri gibi söyleyebilmelidirler. En büyük gerçekler düşüncelerin özgürce ortaya konması ve tartışılması ile ortaya çıkar ve yükselir. Düşünce ve inançların başka başka olmasından yakınmamak gerekir. Çünkü bütün düşünceler ve inançlar bir noktada birleşirse, bir devinimsizlik demektir, ölüm demektir.” Aynı yazıda Kışlalı demokrasi tanımı ve amacına da değinmiş ve şöyle ifade etmiştir: “Demokrasi eşitçidir. Amacı, ulusun yönetenler üzerindeki denetimiyle siyasal özgürlüğü sağlamaktır. Demokrasi bir kafa sorunudur. Herhalde bir mide sorunu değildir. Adalete bağlılığı, erdem ve ahlâk sahibi olmayı gerektirir. Demokrasi ilkesinin en çağdaş, en akılcı uygulanmasını sağlayan yönetim biçimi Cumhuriyet’tir.”

Yine Kışlalı bu konuyla ilgili olarak “Gençliğe Umut ve Sorumluluk Vermek” başlıklı yazısında, 1992 Türkiye’sinin eğitim kurumlarının büyük çoğunluğunda bulunmayan demokratik ortamın, yarım yüzyıl önceki köy enstitülerinde hem de tek parti döneminde olduğunu söyler ve Köy Enstitülerinde, her cumartesi yapılan genel kurulda, öğrenciler, öğretmenler, yöneticilerin sorunları özgürce tartıştığını belirtir ve bu toplantıları müdürün değil, bir öğrencinin yönettiğine dikkat çeker. Ve Kışlalı ekler: “Demokrasi bir yaşam biçimidir. Yaşanmadan öğrenilemez. Demokrasinin temeli olan hoşgörü ve uzlaşma alışkanlığı, ancak yaşanarak, hatalar yapılarak zamanla oluşur.” Ve sorar: “Ailede baskı gören, okulda söz hakkı verilmeyen genç milletvekili seçildiğinde hoşgörülü olabilir mi?”.

Görüldüğü gibi sivil hükümetin amacı, eğitim alanında yapacağı kanunlar ve düzenlemelerle demokrasiyi bilen, benimseyen ve yaşayan bireyler yetiştirmek olmalıdır. Gençliğin ilkokuldan başlayarak demokrasiye alışması, liseden başlayarak sesini duyurması, üniversiteden başlayarak

yönetime ortak olması gerekir. Atatürk bütün bunlara ulaşmak eğitime yön vermiş, Cumhuriyeti gençlere emanet etmiştir. Araştırmaya konu olan hükümetlerin de Atatürkçülüğü yurdun her köşesine yaymak istediği, eğitime Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda yön verecekleri iddiasında buldukları düşünüldüğünde, Atatürk'ün yaptığı gibi bireyi, aydınlatacak politika izlemeleri ve uygulamalarda bulunmaları beklenirdi. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, bu beklentinin ne şekilde gerçekleştiğine yer verilmiştir.

Sivil hükümetler, seçim ve oy çokluğu gibi demokratik yollarla iktidara geldikleri için, halkın taleplerine, izledikleri politikalarında ve uygulamalarında askerî hükümetlere kıyasla daha çok yer vermesi beklenir. Programlarının, ilerlemeye yönelik politika ve uygulamalara dönük olması gerekir. Ancak, tarihte ve bugün örneklerine rastladığımız gibi sivil hükümetler de baskıcı olabilir. Demokrasi adına kendi ideolojilerine uygun alanlarda düzenlemeler yapıp, farklı görüşlerdeki yaşam alanlarını kısıtlayabilirler.

2. Askerî hükümetin eğitime bakışı

Dengelerin yeniden düzenlendiği ve kurulduğu dönemlerde örneğin askerî müdahaleler sonrasında özellikle ideolojik açıdan bütünleşmenin sağlanması için devletin egemenlik alanı genişletilmeye çalışılır. Sivil iktidarlardaki eğitimi ele geçirme çabası askerî hükümetlerde çok daha fazladır.

Demokrasi karşıtı olarak görülen askerî müdahaleler, bozulan bir şeylerin düzeltilmesi varsayımına dayanır. İnal'a (2004: 105) göre, müdahale öncesi, genellikle siyasal karışıklıklar, iktisadî sorunlar ve giderek hızlanan toplumsal çözülme gibi nedenler, askerlerin iktidara zor kullanarak yerleşmelerinde belirleyici rol oynar görünür. Bu nedenle askerî müdahalelerin görünürdeki temel yönelimleri, siyasal düzeni sağlamak, iktisadî yapıyı düzeltmek ve toplumsal bütünleşmeyi birliği yeniden ve daha güçlü bir biçimde kurmaktır (İnal, 2004: 105).

Askerî hükümetler, 'düzen'e 'ilerleme'den daha fazla önem verir (Weiker, 1964: 157). Bozulduğunu iddia ettikleri düzeni korumak adına kendilerine uygun bir düzen kurarlar, düzenlemeler ve değişiklikler yaparlar. Bu yüzden, askerî hükümetler müdahaleye gerekçe oluşturan neden ve olayları vurgulayarak meşruiyetlerini artırmaya çalışırlar ve kendi otoriter ideolojilerini destekleyecek yönde yayınlar ve eğitim programları yaparlar. Askerî hükümetlerin kurduğu eğitim sisteminde, otoriter bir politika uygulanır.

İnal'a (2004: 120) göre, 12 Eylül Askerî Hükümeti, önceki dönemde toplumsal karmaşaya yol açtığını düşündükleri özgürlük, eşitlik, adalet gibi demokratik kavramları dışlayan, bunların yerine milliyetçi ve din temelli görüşü benimsemiş ve bu yönde uygulamalarda bulunmuştur. Belge'ye (1993: 140) göre, müdahaleyi gerçekleştirenlerin belirlediği bir toplum modelinin oluşturulmasına başlanmıştır. Birlik ve düzeni kurmak için daha denetimli bir politika izlenmiştir. İhtilali gerçekleştirenler, toplumda kalıcı değişiklikler yapmış ve bunları sürdürmek için her türlü yasal ve siyasi önlemi almıştır.

Araştırmada ilk olarak yer alan 12 Eylül 1980 İhtilali sonrasında kurulan hükümet, devleti ve ülke değerlerini koruma iddiasıyla kurulmuş askerî bir hükümettir. Bu hükümet, bozulduğunu ileri sürdükleri düzenin yeniden sağlanmasını müdahale gerekçesi olarak göstermiştir. 12 Eylül 1980'de Türk Silahlı Kuvvetleri, "ülke bütünlüğünü korumak, birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmak" iddiasıyla yönetime el koymuştur. Yeni yönetimin yetkilileri eğitim ve öğretmenlerle ilgili görüşleri ileri sürmüş ve bazı ilkelere uyulmasını istemişlerdi (Akyüz, 2010: 413).

Yine, 12 Eylül 1980 günü Askerî Harekâtın lideri Orgeneral Kenan Evren, bir radyo- TV konuşmasında, ülkenin içinde bulunduğu düzensizliğin nedeni olarak gördüğü eğitimle ilgili şunları söylemiştir:

"Eğitim ve öğretimde Atatürk milliyetçiliğini yeniden, yurdun en ücra köşelerine kadar yaygınlaştıracak tedbirler en kısa zamanda alınacaktır.

Yarının teminatı olan evlatlarımızın, Atatürk ilkeleri yerine yabancı ideolojilerle yetişerek sonunda birer anarşist olmasını önleyecek tedbirler alınacaktır. Bu maksatla, hepimizin tek tek saygıyla andığımız öğretmenlerimizin Der'li, Bir'li derneklere üye olarak bölünmelerine müsaade edilmeyecektir. Her düzeyde öğrencinin amacı, Atatürk ilkeleri ve milliyetçiliği ile pekişmiş ve üretime yönelik bilgi ve beceri kazanmak olacaktır (Evren, 2000: 16)".

12 Eylül 1980 dönemi öncesini, Kaya, (1984: 305) “ politikacısıyla, partisiyle, hükümetiyle tüm sistem tam bir çelişki içinde çalkalanıp durmuştur. Politikacıların uzlaşmaz tutumlarından kaynaklanan bir otorite boşluğu, genç demokrasimizi giderek yıpratmış, bölücülük ve şiddetin egemen olduğu bir ortamda, temel anayasal özgürlükleri bile kullanamaz duruma gelen halk, her gece televizyonda cinayet listelerini, aylarca Cumhurbaşkanı seçtirmeyen siyasi liderlerin demeçlerini dinlemek zorunda bırakılan” bir dönem olarak tanımlamıştır.

12 Eylül 1980 Harekâtından sonra Millî Güvenlik Konseyi, Bülend Ulusu başkanlığındaki Askerî Hükümeti kurunca, Demokratik Düzene Geçiş Programı hazırlamıştır. Bu çerçevede, yeni bir Anayasa hazırlanarak 7 Kasım 1982'de halkoyuna sunulmuş, siyasi partiler ve seçim kanunu hazırlanmış ve 6 Kasım 1983 genel seçimlerinden sonra toplanan TBMM'nin Başkanlık Divanının oluşmasıyla Millî Güvenlik Konseyi'nin hukukî varlığı sona ermiştir (Kaya, 1984: 57). Böylece 6 Kasım 1983 seçimleriyle, ülkede çok partili demokratik düzene yeniden geçilmiş ve ülke yönetimi yeniden sivil hükümete bırakılmıştır. Bu dönemden sonra I. Özal Hükümeti ülke yönetimine gelmiştir.

Araştırmaya konu olan hükümetlerin eğitim politikalarını ve eğitim sorunlarını ele alan çalışmaların incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmaların başında Millî Eğitim Şûraları gelmektedir. Şûralar üst düzeydeki yöneticiler, eğitimciler ve araştırmacılar tarafından yapılmaktadır. Şûralara, eğitimle ilgili görüşler, düşünceler ve politikalar yansımakta ve toplantılar sonunda sentezlere ulaşılmaktadır (Aydın, 2007:

35). Böylece elde edilen sonuçlar, çoğu kez eğitim politikalarını etkileyecek uygulamalara dönüşmektedir (Duman, 1991: 36). Akyüz, 17. Milli Eğitim Şûrası'nda (2007: 232) “şûraların kamuoyunu aydınlatmak gibi büyük bir katkısının da olduğunu” belirtmiştir.

Kalkınma Planları, beş yıllık dönemler halinde ülkenin ihtiyaçlarına ve sorunlarına çözüm aramak amacıyla oluşturulmaktadır(Aydın, 2007: 379). Bunlar arasında, eğitim sorunları ve çözüm önerileri de yer alır. Örneğin, iktisat, siyasal bilim, eğitim uzmanları, eğitimin bireyde kalkınmanın gerektirdiği yönde zihniyet ve davranış değişikliği oluşturarak kalkınma planlarının uygulanışına istekle katılmasını sağlayacağını ileri sürerler (Akyüz, 1978: 4).

Hükümet Programlarında eğitim politikalarına ilişkin bilgiler yer alır. 21 Eylül 1980'de kurulan askerî hükümet başkanı Bülend Ulusu, hükümet programında (1980: 18) “Birlik ve bütünlüğümüzün temelini teşkil eden millî eğitimin düzenlenmesi gereğini ülkemizin ve ulusumuzun en önde gelen ihtiyacı ve ana hedefi olarak görüyoruz” şeklinde hükümetin eğitim ile ilgili görüş ve politikasını belirtmiştir. 13 Aralık 1983 tarihinde ülke yönetimine gelen 45. T.C. Hükümeti olan I. Özal Hükümeti ise programında “eğitimi, kalkınmanın temel taşı olarak görüyoruz” diye ifade etmiştir.

Bu nedenle bu araştırmada, 12 Eylül 1980 Askerî Hükümetinin ve I. Özal Hükümetinin (1983 -1987) eğitim görüş, politika ve uygulamalarının neler olduğunun tespit edilip değerlendirilmesi açısından şûralar, kalkınma planları, hükümet programları, Tebliğler Dergisi, devlet başkan ve başbakanlarının demeçleri, Milliyet, Cumhuriyet ve Yeni Asır gazeteleri incelendi.

İlgili Araştırmalar

Türkiye'de 1980 -1987 arası görev yapmış hükümetleri değişik boyutlarıyla ele alan çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu başlık altında, bu araştırmanın konusu olan 1980 -1987 arası görev yapmış hükümetlerin eğitim görüş, politika ve uygulamalarının birini veya birkaçını ele alan ilgili araştırmalardan bahsedilmiştir.

Akyüz'ün (2010) “ Türk Eğitim Tarihi (M.Ö.1000- M.S. 2010)” başlıklı kitabı, araştırmanın dönemleriyle ilgili bilgiler içermektedir. Örneğin, kitapta, 12 Eylül Harekâtına ve nedenlerine, 1982 Anayasasına, ders programlarında ve içeriklerinde yapılan değişikliklere yer verilmiştir. Fakat karşılaştırmalı olarak işlenmemiştir.

Türkiye’de eğitim ve iktidar ilişkisinin ders kitaplarına demokratik ve milliyetçi değerlerin yansımaları boyutunun incelendiği İnal’ın (2004) “Eğitim ve İktidar Türkiye’de Ders Kitaplarında Demokratik ve Milliyetçi Değerler” isimli kitabı araştırmanın 12 Eylül 1980 -1983 dönemiyle ilgili bilgiler içermektedir. İnal, çalışmasında iktidarların eğitimi etkilediğine ve yönlendirdiğine; eğitim uygulamalarının siyasal iktidarın ideolojik görüşleriyle paralellik gösterdiğine işaret etmektedir. Ancak, araştırma konusunun kapsadığı 1983 – 1987 dönemi ile ilgili bilgi içermemektedir.

Bu araştırmalardan biri de Aydın’ın (2007) “Türkiye’de Eğitimle İlgili Yapılan Bilimsel Toplantılarda ve Millî Eğitim Şûralarında Ele Alınan Öğretmen Sorunları ile Millî Eğitim Bakanlığı Politika ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi (1980 -2004)” isimli doktora çalışmasıdır. Aydın’ın çalışması, Millî Eğitim Şûraları, Kalkınma Planları, Hükümet Programları ve Tebliğler Dergisi gibi bu araştırmanın başlıca kaynaklarını içermesi, araştırma dönemini kapsamaması ve hükümetlerin eğitim politika ve uygulamalarını öğretmen sorunları boyutuyla ele alması bakımından önemlidir. Ancak çalışma, eğitim görüşü, politika ve uygulamalarına yalnızca öğretmen sorunları boyutuyla yer vermiş, genel bir inceleme ve karşılaştırma yapmamıştır.

Araştırmanın Problemi

Araştırmanın problemini, Türkiye’de 1980 -1987 yılları arasında görev yapmış iki hükümetin eğitimle ilgili görüşü, politika ve uygulamalarının karşılaştırılması olarak değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’de 1980 -1987 yılları arasında görev yapmış hükümetlerin eğitim görüş, politika ve uygulamalarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesidir.

Bu temel amaca ulaşabilmek için cevaplandırılmaya çalışılan sorular şunlardır:

a) Türkiye’de 12 Eylül 1980 -1983 yılları arası görev yapmış Askerî Hükümet ile 1983 -1987 arası görev yapmış I. Özal Sivil Hükümetinin eğitim ile ilgili görüş, politika ve uygulamaları nelerdir?

b) 12 Eylül 1980 -1983 arası görev yapan Askerî Hükümet ile 1983 -1987 arası görev yapan I. Özal Sivil Hükümetinin eğitim ile ilgili görüş, politika ve uygulamaları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir? Bunların nedenleri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

1980’li yıllar Türkiye’nin yeni bir döneme girdiği hızlı değişimlerin yaşandığı yıllardır. Döneme askerî bir rejimle girilmiş eğitimle ilgili çok önemli ve sonraki dönemlerde iz bırakacak yeni kararlar alınmış ve uygulamalar yapılmıştır. Bu dönem içerisinde bir askerî ve bir sivil hükümet iktidarda bulunmuştur. 20 Eylül 1980 -13 Aralık 1983 arasında Millî Güvenlik Konseyi’nin görevlendirdiği Bülend Ulusu Hükümeti görev yapmıştır. 13 Aralık 1983 - 21 Aralık 1987 arası 6 Kasım 1983 seçimleriyle iktidara gelen I.Özal Hükümeti görev yapmıştır.

12 Eylül 1980 ve 1983 -1987 arası görev yapan ve birbiri ardına ülke yönetimine gelen bu iki farklı hükümetin eğitim görüş ve uygulamalarının karşılaştırılması yolu ile askerî ve sivil hükümetlerin eğitim alanında ne şekilde farklılıklar ve ne şekilde benzerlikler gösterdiğine değinmesi açısından çalışma önem taşımaktadır.

Ayrıca, elde edilen veriler ve varılan sonuçlarla çalışmanın; Millî Eğitim Şûralarının, Hükümet Programlarının, Kalkınma Planlarının, Tebliğler

Dergisinin, devlet başkanlarının ve başbakanların demeçlerinin ve Milliyet, Cumhuriyet ve Yeni Asır olmak üç gazetenin incelenmesiyle 1980 – 1987 arasında izlenen eğitim görüş ve politikalarının ve uygulamalarının neler olduğu ve bunların nedenlerinin daha iyi anlaşılacağı, bundan sonra bu alanlarda yapılacak araştırmalara kaynaklık edebileceği umulmaktadır.

Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma aşağıdaki üç temel varsayıma dayanmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

1. 1980 -1987 arası görev yapmış Askerî ve Sivil Hükümetlerin eğitim görüş, politika ve uygulamalarını tespit etmek ve değerlendirebilmek için Millî Eğitim Şûralarını, Kalkınma Planlarını, Hükümet Programlarını, Tebliğler Dergisini, devlet başkanlarının ve başbakanlarının demeçlerini ve Milliyet, Cumhuriyet ve Yeni Asır olmak üç gazeteyi incelemek yeterlidir.

2. Sivil hükümetlerin eğitim ile ilgili görüş, politika ve uygulamalarının, Askerî hükümetlerin eğitim ile ilgili görüş, politika ve uygulamalarından farklılık göstermesi beklenir. Ancak askerî yönetimden sivil yönetime geçişte, iki hükümetin benzer görüşleri olması, askerî hükümetin yönetimi sivil hükümete devretmesinde önemli bir rol oynar.

3. Sivil hükümetlerin, askerî hükümetlerden daha demokratik olması beklenir. Sivil hükümetler programlarında halkın taleplerine yer verirken, askerî hükümetler kendi programlarını uygularlar.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada, Türkiye’de 12 Eylül 1980 – 21 Aralık 1987 tarihleri arasında görev yapmış bir askerî ve bir sivil hükümetin eğitim görüş, politika ve uygulamaları karşılaştırmalı olarak değerlendirildi. Buna göre araştırma 1980 -1987 yılları arası ile sınırlıdır. 1980 -1987 yılları arası yapılan;

1. 10. ve 11. Millî Eğitim Şûraları olmak üzere iki Millî Eğitim Şûrası,

2. 44. ve 45. Hükümet Programları,
3. Dördüncü ve Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planları,
4. Söz konusu dönemde yayımlanmış Tebliğler Dergisi,
5. Devlet başkanlarının ve başbakanların demeçleri,
6. Milliyet, Cumhuriyet ve Yeni Asır olmak üç gazetenin ile sınırlıdır.

Araştırmanın Temel Kavramları

Araştırmada kullanılan bazı kavramlar, aşağıda belirtilen anlamları ile kullanılacaktır. Bunlar:

Eğitim: Eğitim, kişinin zihnî, bedenî, duygusal ve toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının istenilen doğrultuda geliştirilmesi ya da ona bir takım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür (Akyüz, 2010: 2).

Eğitimle ilgili görüşler: Uygulamaya konup, konmadığına bakılmaksızın, hükümetler, parti liderleri, eğitimciler, düşünürler tarafından ileri sürülen, tartışılan eğitim konularıdır.

Eğitim politikası: Eğitimde izlenecek yol ve yapılacak çalışmalardır.

Eğitimle ilgili uygulamalar: Hükümetlerin eğitimle ilgili olarak gerçekleştirdikleri çalışmalardır.

Askerî Müdahale: Ülke yönetiminde sivil yönetim yerine askerî yönetimin belirleyici olduğu durumdur.

YÖNTEM

Yöntemde; Araştırmanın Modeli, Evren ve Örneklemi, Verilerin Toplanması ve Analizi gibi alt bölümler yer almaktadır ve bu konularla ilgili gerekli bilgiler verilmektedir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma için tarama modeli kullanılarak alanda var olan yazılı kaynaklar taranarak bilgiler toplanmış ve değerlendirmesi yapılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır (Karasar, 1995: 77). Bu araştırma ile 1980 -1987 arası görev yapmış Askerî ve Sivil Hükümetlerin eğitim görüş, politika ve uygulamaları Millî Eğitim Şûraları, Kalkınma Planları, Hükümet Programları, Tebliğler Dergisinde, devlet başkanlarının ve başbakanların demeçlerinde ve Milliyet, Cumhuriyet ve Yeni Asır olmak üç gazetede var olduğu şekliyle betimlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle araştırma betimsel nitelikte bir çalışma olmuştur. Bilimsel çalışmalarda “betimsel araştırma ilk ve temel araştırma eylemidir. Bilginin araştırılmasında büyük önemi vardır. Eğitim konularının pek çoğu betimsel niteliktedir” (Balcı, 2001: 21).

Araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek için aşağıdaki yol izlenmeye çalışıldı:

1. Öncelikle 12 Eylül 1980’de kurulan Askerî Hükümetin ve 13 Aralık 1983’te kurulan I. Özal Sivil Hükümetinin eğitim ile ilgili görüş, politika ve uygulamalarının belirlenmesi için literatür taraması yapıldı.

2. Kenan Evren’in, Bülend Ulusu’nun ve Turgut Özal’ın önemli demeçleri araştırma konusuna göre değerlendirildi.

3. Bu araştırma döneminde (1980 -1987) yapılan Millî Eğitim Şûraları, Kalkınma Planları, Hükümet Programları, Tebliğler Dergisi ve Milliyet, Cumhuriyet ve Yeni Asır olmak üç gazete taranarak bilgi toplandı ve tarihsel sırasına göre değerlendirildi.

4. Hükümetlerin eğitim ile ilgili görüş, politika ve uygulamaları tespit edilip karşılaştırmalı bir değerlendirilmesi yapılmaya çalışıldı.

5. Ulaşılan bilgiler tarihi bir sistematik içerisinde sınıflandırılarak değerlendirildi.

Araştırmanın Evreni

Araştırmanın çalışma evrenini, 1980 – 1987 yılları arasında görev yapmış bir askerî ve bir sivil hükümetin eğitim görüş, politika ve uygulamalarının Millî Eğitim Şûralarında, Kalkınma Planlarında, Hükümet Programlarında, Tebliğler Dergisinde, devlet başkanlarının ve başbakanların demeçlerinde ve Milliyet, Cumhuriyet ve Yeni Asır olmak üç gazetede yer alan bilgiler doğrultusunda karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenine ulaşılmış olduğundan ve evren aynı zamanda örnekleme de oluşturduğundan ayrıca örneklem tespiti yapılmamıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada literatür taraması; önce araştırma ile ilgili kaynakların (kitap, dergi, gazete, araştırma vb.) değerlendirmesi yapılmış ve kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Daha sonra 1980 -1987 yılları arasında görev yapmış hükümetlerin eğitim ile ilgili görüş, politika ve uygulamalarının tespiti ve değerlendirilmesi için Millî Eğitim Şûraları, Kalkınma Planları, Hükümet Programları, Tebliğler Dergisi, devlet başkanlarının ve başbakanların demeçleri ayrı ayrı ele alınıp değerlendirmesi yapılmıştır.

Elde edilen veriler tarihsel bir sistematik içerisinde ve sınıflandırılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yapılan değerlendirme; öncelikle tarih sırasına göre hükümetlerin izledikleri eğitim görüş, politika ve uygulamalarına ayrı ayrı dönemlerde yer verilmiş, daha sonra karşılaştırmaları yapılmıştır.

I. BÖLÜM

EĞİTİM VE SİYASAL İKTİDAR

Eğitim, toplumsal ve siyasal yapı, siyasal iktidar ve egemen ideoloji gibi konulardan bağımsız düşünülemez. Çünkü devlet, eğitimin yönlendirici ve belirleyici unsurudur.

Eğitimin 'istenilen' doğrultuda ve amaca yönelik gerçekleştirilme özelliği nedeniyle, eğitim her zaman hükümetlerin en etkin olmak istedikleri kurumların başında gelmiştir. Bu yüzden ki her yeni hükümet döneminde daha önce izlenen eğitim politikaları yeniden ele alınmıştır. Çünkü kurulan her yeni devlet, her yeni rejim, varlığını sürdürmek için, kendine bağlı bir düşünüşle yetiştirilecek yeni kuşağa gerek duyar. Bu nedenle, her devlet kurucusunun siyasi programında, eğitim meselesi önemli bir yer tutar (Güneş, 2003: 8). Eğitim en etkili kurumların başında gelir. Siyasal iktidarın belirlediği tanımlar ve amaçlar çerçevesinde toplumu kurma ve yeniden düzenleme etkinliği eğitim aracılığıyla gerçekleştirilir.

Eğitim, devletin, varlığını, gücünü ve temel ilkelerini topluma kabul ettirebilmek için kullandığı en önemli ideolojik araçlardan birisidir. Devlet, toplumsal düzenlemeyi, belirlediği ideolojik amaçlar ve ilkeler çerçevesinde yeniden kurmak için eğitimi kullanmaktadır.

Devlet, toplumu belirlenmiş bir düzen içinde tutan, bu düzeni koruyan, toplumsal bütünlük sağlayan (Poulantzas, 1992:40-41) bir üst siyasal iktidar alanıdır. İdeoloji, siyasal iktidarın toplumu şekillendirmesi, toplumun da siyasal iktidarı değerlendirmesi açısından objektif kriterler sağlayan önemli bir meşruiyet aracıdır. İdeoloji aracılığıyla siyasal iktidar kendi ilkelerini topluma dayatır. Eğitim de bu dayatmanın kurumsal zeminini siyasal iktidara sunar. Laclau (1998: 73), devlet tanımlarından yola çıkarak ideolojiyi "toplumsal formasyonun birlik ve beraberliğini sağlayan ve devam ettiren, sistemin toplumsal koşullarını sürdüren ve yeniden üreten ve devletle aynı amaca yönelmiş bir düzen" olarak tanımlamaktadır. İdeolojiyi toplumu

düzenlemenin bir aracı olarak kullanan ideolojik devlet geleneğinde siyasal iktidar, kendi ideolojisini bireylere aktarma imkânını eğitim alanlarında bulur. Siyasal iktidarın özü olan toplumsal birlik, bütünlük ve uyum sağlama işlevi ideoloji ve eğitim kurumlarıyla gerçekleşir; çünkü birlik, bütünlük ve uyum siyasal iktidara bütüncül bir iktidar alanı yaratarak evrenin düzenlenmesi imkânını verir. Bu yüzden, eğitim bu ilkelerin topluma dayatılması için bir araçtır.

Eğitimde siyasal iktidarların etkisi somut bir biçimde görülür. Eğitimin ana işlevi egemen kültürü aktarmaktır. Eğitimin gücü, bilgi ve bilim tekelinin siyasal iktidar tarafından üretilip kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Egemen kültür resmi görüşün denetimi altındadır ve iktidarın her türlü müdahalesine açıktır (İnal, 2004: 48). Eğitim ve dolayısıyla bilgi devlete bağımlılığın en güçlü alanlarından biri olarak siyasal iktidarın meşruiyetine hizmet eden araçların başında gelmektedir.

Eğitim ve öğretim süresince ‘bilgi’ ve ‘gerçek’ onu üreten ve yayan kurumlarda merkezi bir güce dönüştürülür. Eğitim kurumlarının yaygınlığı sayesinde devlet ideolojisi en ücra alanlara bile yayılma imkânı bulur. Bilgi de siyasal iktidarın ideolojisini meşrulaştırma işlevini üstlenir. Devlet ideolojisi, eğitici ve öğretici kimliğiyle tüm topluma yayılır.

Devletin eğitime müdahalesi, eğitim programının, ders kitaplarının, eğitimsel yöntem ve etkinliklerin oldukça katı biçimde düzenlenmesine yol açar. Devlet, eğitim kurumlarına sadece gerekli mâli yardımı yapmakla kalmaz, büyük ölçüde, okullarda neyin öğretileceğine/okutulacağına karar verir ve çıkarlarını korumaya çalışır (Banks,1968:111-12; Klein,1991: 24; Goodlad, 1991: 9). Devletin aile, kültür, din, toplumsal yaşam gibi konulardaki görüşleri de doğrudan eğitim programı içinde yerini alır (İnal, 2004: 47). Ekonomik alanda egemen olan toplumsal sınıfların ve çıkar gruplarının benimsediği, kendi çıkarları için uygun gördüğü ekonomi-politikaları da eğitim programında ve ders kitaplarında işlenir. Dolayısıyla eğitimin, gerek siyasal gerekse iktisadi kurumlarla olan ilişkisi kaçınılmazdır (İnal, 2004: 47).

Eğitim, siyasal iktidarın elinde olan her türlü aracın müdahalesine konu olur. Bilgi, hükümet için merkezi bir önem taşır. Okullar için bilginin seçimi ve düzenlenmesi, ideolojik bir süreçtir (İnal, 2004: 50). Dengelerin yeniden düzenlendiği ve kurulduğu dönemlerde (örneğin askeri müdahaleler sonrasında) özellikle ideolojik açıdan bütünleşmenin sağlanması için devletin egemenlik alanı genişletilmeye çalışılır. Bu süreçte eğitim, kapsamlı değişimlere uğrar.

İdeoloji ancak iktidar sahiplerine hizmet ettiği sürece anlamlıdır. Dolayısıyla modern devletlerde, eğitim ile ulusal kimlik tabanlı bir sadakat, iyi vatandaşlık, ulusal değerlere ve sembollere bağlılık gibi duyguların oluşturulmak istenmesi, sadece egemenlerin çıkar düzeninin korunması içindir (Guttek, 2001: 165).

Devlet, halkın değil egemen sınıfın amaçlarını gerçekleştirme gücünü elinde tutan bir araç olduğu için hayatın her alanına nüfuz etmek ister. Eğitim ise düzene uygun ideolojik, ekonomik ve siyasi girdiler sağlayarak; mevcut durumun meşrulaştırılmasına ve sürdürülmesine katkıda bulunur. O halde eğitimin sınırları ve görevleri, toplumdaki egemen güce göre belirlenecektir (Tezcan, 1997: 79). Eğitimin bireylere kazandıracadı bilgi ve beceriler devletin müdahalesiyle belirlendiğinden; ulus-devletlerde okul, ulusal bir dili, ulusal değerleri ve kültürü aktaran; böylece devletin kendisini korumasına ve egemenliğin sürdürülmesine yardımcı olan kurum işlevini yürüten en örgütlü aygıttır (Güven, 2000: 58).

Görüldüğu gibi, sivil olsun askerî olsun özellikle baskıcı hükümetlerin elinde, okul ideolojik bir kurumdur ve devletin ideolojik bir aygıtı olarak; yönetici sınıfın egemenliğini korur; bireylere egemen sınıfa boyun eğmelerini sağlayacak bilgi, beceri, tutum ve davranışları aktararak; toplumsal düzene saygı duymalarını ve devlete itaat etmelerini öğretir. Eğitim aracığı ile devlet, bireyleri standartlaştırmak ve düzen içinde disipline ederek aynı hizaya sokmak istemektedir (Baker, 1995: 83). Okullardaki çeşitli uygulamalar, bireyleri; egemen gücün disiplinsel iktidarına özgün biçimlendirme sürecinin nesnesi haline getirmelidir (Foucault, 2000:119). Bir devletin yönetim sistemi

ne olursa olsun, son tahlilde her 'devlet, okulları, kendi çıkarlarını sürdürmek ve artırmak için destekler' (Sayers ve Madden, 1959: 243- 44). Böylece bireylerin düzene uygun yetiştirilmesi mümkün olabilir.

Siyasal iktidarlar demokrasiye olan inançları ölçüsünde eğitimi yönlendirirler. Devlet, eğitim kurumları aracılığıyla tüm toplumu kendi ideolojik ilkeleri doğrultusunda eğitmektedir. Eğitim sürecinde, siyasal kültürün tüm öğeleri küçük yaşlardan itibaren insanların dünyasına aktarılır. Devlet, ideolojisiyle, sembolleri ile, kahramanları, mitolojileri ile, tabuları, ritüelleri ve sloganları ile insanların dünyasına egemen olur. "Eğitim sayesinde toplumsal itaat, bir bütün halinde ortak ilke ve değerler etrafında siyasal iktidarla birlik ve beraberliğe kavuşturularak meşrulaştırılır. Bu meşrulaştırma sürecinde bireylere verilen eğitim ile neyin iyi neyin kötü, hangi davranışın meşru hangisinin meşru olmadığı öğretilerek bireyin toplumsallaşması sağlanır. Böylece bireyler hem toplumsal hem de siyasal olarak hangi yargısal ölçütlere göre yargılanacaklarını öğrenirler." (Bourricaud, 1987: 66).

Toland'a (1988:115-116) göre ise bireyler, siyasal sistemin korunması ve devamı için yaratılan sembolik evrendeki ortak dil etrafında birleştirilir ve yeni işleyişe uyumlulaştırılır.

Yukarıda belirtildiği gibi, ideolojiler ve siyasal kültürler kendi meşruiyet yasalarını topluma kabul ettirebilmek için simgelerden ve dilden faydalanırlar. Simgeler, bilgilerin sistematikleştirilmesini mümkün kılan bilişsel çerçeveyi sağlar ve iyi-kötü gibi ahlâkî ve duygusal hayata bir düzen verir (Gellner, 1970:115). Her simge, her kelime siyasal ve toplumsal alanda bir düşünsel ve değersel çağrışımlar yaparak toplumda ortak bir kültür ve bilinç yaratır. Bu kültür ve bilinç siyasal iktidarın ideolojik bütünselliği içerisinde toplumda birlik, beraberlik ve uyum sağlar. Özellikle 12 Eylül 1980 Askerî Hükümeti döneminde İstiklal Marşı, Türk bayrağı gibi unsurlar hükümetin ideolojisini yansıtan en önemli simgeler olarak dikkat çekmektedir. Bu dönemde yayılmaya çalışılan Atatürk milliyetçiliği pek çok simgelerle ifade edilmeye çalışılmıştır. Önceki dönemdeki resmi ideolojinin

simgeleri olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Türk Dil Kurumu (TDK), Türk Tarih Kurumu (TTK) gibi örgütler kapatılarak hükümetin kendi ideolojisine uygun simgeler kullanılmaya başlanmıştır. 17 Ağustos 1983'te Türk Dil Kurumu'nun ve Türk Tarih Kurumu'nun özerk statülerine son verilerek Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (AKDTYK) kurulmuştur. Kışlalı, "Kemalizm Geçmişin Bekçiliği Değil, Geleceğin Öncülüğüdür" başlıklı demeç niteliğindeki son söyleşisinde, "Atatürkçülük adına Atatürk'ün kurduğu kurumların birer birer kapatılmasını Atatürk'e ihanet olarak" değerlendirmektedir. Bu nedenle, 12 Eylül dönemini Atatürkçülük konusunda çok kafa karıştıran ve Atatürk'ü putlaştıran bir dönem olarak gördüğünü söyler. "Ben Atatürkçüyüm" diyen herkesin Atatürkçü sayılmayacağını vurgular. "Onun için insanların söylediklerine değil, neler yaptıklarına bakarak bir ayrıma ve sınıflandırmaya tabii tutarsak yanılmayız." diye ifade eder.

Yukarıda bahsedildiği gibi, 12 Eylül Askerî Hükümeti döneminde milliyetçi simge ve sloganların kullanımı oldukça artmıştır. 'İstiklal Marşı, bayrak, sancak' törenleri ve geleneksel değerleriyle milliyetçilik yeniden öne çıkarılmıştır. Fakat Belge'ye (1992: 10) göre bu kez, önceki dönemlerden değişik olmak üzere, milliyetçiliğin ırkçılıkla ilgili bağları pekiştirildi. Çeşitli uygulamalarla milliyetçiliğin, militarize biçimi egemen kılındı. Televizyon ekranında Harbokulu öğrencilerinin –örneğin 9. Senfoni'nin Koral kısmıyla eşdeğer bir gösteri sunarcasına- 'Harbiye Marşı' söylemeleriyle, Devlet Tiyatrosu elemanları rejisörlüğünde Kurtuluş Savaşı piyesi oynamaları gibi olayların yanı sıra, bir askerî tatbikata 'Ordulaşmış Millet' adının verilmesiyle, bu militarizm doruğa çıkarıldı (Belge, 1992: 10).

Yine bu dönemde (1980- 1983), Cumhuriyet tarihinde eşi görülmemiş bir 'Atatürkçülük' kampanyası başlatıldı, her kente Atatürk heykeli, her okula Atatürk büstü seferberliği ilan edildi. Bütün resmi –hatta bazı özel- kuruluşlar, Atatürk'ün kendi faaliyet alanlarıyla ilgili bir sözünü bularak duvarlarına naksettirdiler.

12 Eylül 1980- 1983 arası Türkiye'nin yeni bir döneme girdiği, bugün hala büyük kısmı o dönemde alınan kararlarla yaşadığımız dönemdir. 12 Eylül 1980 askerî müdahalesi, Türkiye'nin toplumsal yapısını, siyasal, iktisadi ve kültürel açıdan etkilemiş, hatta belirlemiştir.

13 Aralık 1983 yılında yeniden sivil yönetime geçilmiştir. Turgut Özal Başkanlığında 45. T.C Hükümeti olan I. Özal Hükümeti kurulmuştur. Bu hükümet 13 Aralık 1983- 21 Aralık 1987 arası görevde bulunmuştur. Dönemin Cumhurbaşkanı Askeri Hükümet Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'dir.

Aşağıdaki bölümlerde bu iki hükümetin eğitim ile ilgili görüş, politika ve uygulamalarına yer verilecek ve son bölümde karşılaştırma yapılacaktır.

II. BÖLÜM

12 EYLÜL 1980 İHTİLALİ VE ASKERİ HÜKÜMETİ

Türkiye, 12 Eylül 1980 askerî ihtilali öncesi 1970'li yıllar boyunca derin bunalımlar ve bir türlü çözülemeyen sorunlar yaşamıştır. Toplumsal kargaşa ve huzursuzluk, siyasal şiddet ve terör, devlet bürokrasisi ile diğer kurumların işlerliğini yitirmesi, artan dış borçlar ve getirdiği sorunlar, eksiye düşen büyüme, yüksek enflasyon ve işsizlik, bozulan ödemeler dengesi, 1980 öncesi Türkiye'nin temel sorunları olarak görünüyordu (Eralp vd., 1993: 1). Uluslararası bazı sorunların (Kıbrıs sorunu, ABD'nin silah ambargosu gibi) yanı sıra Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) uzun bir süre yeni cumhurbaşkanı seçememesi, rejimi bunalıma sokmuş ve meşruiyet sorununu gündeme getirmişti (Özbudun, 1988: 25). Ancak, bu sorunların ikisi (siyasal şiddet ve iktisadî bunalım), diğer alanlarda da çeşitli sorunlara (eğitimin aksaması, stokçuluk ve karaborsa, siyasal partilerin parlamento içinde ülke sorunlarına çözüm üretememeleri gibi) yol açmış ve farklı toplumsal kesim, katman, grup ve örgütleri bir arada tutacak bağlar giderek hızla yıpranmış ve zayıflamıştı (İnal, 2004: 119). Geline nokta Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) açısından müdahale gerekçesi olarak görülebilecek yeterince neden oluşmuştu.

Politik düzenin bozulması, parlamenter sistemin zayıflaması, emeğin militanlaşması, öğrenci hareketleri, aşırı sağ ile aşırı sol örgütler arasındaki silahlı mücadele ve sağ kanat partilerin egemen sınıfın ekonomik çıkarlarını politik açıdan ifade etmede yetersiz kalmaları (Tünay, 1993: 19), askerî müdahalenin başlıca nedenleri olarak görülmüştür.

12 Eylül 1980'de TSK ülkede birlik ve beraberliği yeniden sağlamak için ülke yönetimine el koyup 20 Eylül 1980'de Bülend Ulusu'nun 13 Aralık 1983'e kadar Başbakan olarak görev yapacağı 44. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni kurmuştur. Millî Eğitim Bakanı olarak Hasan Sağlam görevlendirilmiştir. Böylece Türk Silahlı Kuvvetleri, Türkiye Cumhuriyeti'ni koruma ve kollama görevini yerine getirmek üzere 12 Eylül 1980 tarihinde Devlet yönetimini üstlenmiştir. Bu tarihten itibaren yasama ve yürütme görev

ve yetkisi, Millî Güvenlik Konseyi (MGK) tarafından Türk Milleti adına kullanılmıştır.

Askerî müdahalenin gerekçesi olarak, ülkenin içinde bulunduğu çıkmaz şartlar gösterilmiş ve Eylül 1980 Türkiye'sinin içinde bulunduğu durum hükümet programında ana hatları ile şöyle ortaya konmuştur:

“-12 Eylül öncesi dönemde, Türk devletinin otoritesi zedelenmiş ve varlığı ciddi tehlikelere maruz kalmıştır.

- Devlet, hemen bütün organları ve anayasal kuruluşları ile işlemez hale gelmiştir.

- Demokratik düzen tüm kurumları ile birlikte felce uğramaya ve yerini fiilî bir anarşi ortamına itmeye başlamıştır.

- Millî bütünlüğümüzü sağlayan bütün unsurlar yozlaşmaya uğramış, mezhep, dil ve siyasi görüş farklılıkları ideolojik açıdan ve kasıtlı olarak istismar edilerek vatandaşlar düşman kamplara itilmişlerdir.

- Anarşi, terör ve bölücülük hareketleri Türkiye'yi bir iç savaşın eşiğine getirecek boyutlara ulaşmıştır.

- Yasama organının faaliyeti çok yavaşlamış, bazı durumlarda tamamen durmuştur. Anayasanın öngördüğü kuvvetler ayrılığı yasama, yargı ve yürütme organları arasında bazı hallerde adeta kuvvetler çatışması haline dönüşmüştür.

-Devlet memurlarının, işçilerin, öğretmenlerin ve polis mensuplarının bir kısmı gruplara ayrılmış; tarafsızlık içinde görevlerini yapmak yerine, ideolojik uçlara alet edilmiş veya alet edilmeye zorlanmıştır.

- Atatürk ilkeleri bir tarafa bırakılmış, yeni nesiller Atatürk milliyetçiliğinden, millî şuur ve ülkülerden habersiz kalarak, yabancı ideolojilerin etkisine terk edilmiştir.

- Cumhuriyetimizin temel ilkelerinden olan lâiklik prensibi ihlal edilerek şeriat düzenini getirmeye yönelik tertiplere yeltenilmiştir.

- Devlet ve millet hayatındaki bu çöküşü, ekonomik ve sosyal alandaki sorunlar ve darboğazlar daha da hızlandırmıştır. Süratle artan nüfus, sıhhsiz ve hızlı şehirleşme hareketi, gittikçe artan oranda işsizlik, eğitim sisteminin yapısındaki çarpıklık, millî kültür değerlerinin yozlaşması, sosyal yapıdaki dengesizlikleri büyötmüştür.”

Hükümet programındaki gerekçelere bakıldığında, eğitim alanındaki bozulmaların, eğitim çalışanlarının, öğrencilerin, eğitimin içeriğinin ülkenin geldiği noktada pay sahibi olduğunun düşünöldüğü dikkati çekmektedir. Yeni hükümetin, bu gerekçeler doğrutusunda, en kapsamlı düzenlemeyi eğitim alanında yapacağı anlaşılmaktadır.

A. 12 EYLÜL 1980 İHTİLALİ VE ASKERİ HÜKÜMETİ'NİN EĞİTİM GÖRÜŞLERİ

21 Eylül 1980'de Başbakan Bülend Ulusu hükümet programını sunmuş ve ilk olarak harekâtın amacını belirtmiştir. Bu konuyla ilgili ifadeleri, hükümet sürecince izleyecekleri eğitim politikasının da temelini oluşturmaktadır. Başbakan Bülend Ulusu konuyla ilgili şunları belirtmiştir:

“ Büyük Atatürk'ün bize emanet ettiği, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, son yıllarda, dış ve iç düşmanlarının tertip ve tahrikleriyle haince saldırılara uğramış, millî birlik ve bütünlüğümüz tehlikeye düşürölmüştür. Bu durum karşısında girişilen harekâtın amacı, Millî Güvenlik Konseyince ; ‘Ülke bütünlüğünü korumak, millî birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, Devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmak’ olarak belirtilmiştir.”

Yaşanan düzensizliğin, bunalımın ve ülke bütünlüğünün bozulmasının nedenleri olarak da özetle, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların tarafsız kalmayıp gruplara ayrılması, ideolojik aktivitelerde bulunmaları veya alet olmaları; Atatürk ilkelerinden, Atatürk milliyetçiliğinden ve millî şuardan uzaklaşılması; eğitim sistemindeki ve sosyal yapıdaki çöküş gösterilmiştir.

Hükümet programında, temel düzenleme alanlarıyla ilgili olarak da “...devlet organlarının dayandırıldığı ve Türkiye'nin bünyesine uymadığı iyice anlaşılmiş olan bazı temel yöntemlerin rolü büyüktür. Sınırları belirsiz bir özgürlük anlayışı, devlet içinde devlet olmaya yönelik bir özerklik görüşü ve bilimsellik kisvesi altında siyaset yapılması, hep bu bünyeye yabancı nitelikler ve devlet yapısının kuruluşundaki hatalardan kaynaklanmıştır... Yeni Anayasanın hazırlanmasında gerekli çalışmaları yapmak Hükümet olarak ana görevlerimiz arasındadır...” diye belirtilmiştir.

Yapılacak düzenlemeler, sık sık gazetelerde de duyurulmuştur. Örneğin; 26 Eylül 1980 tarihli Milliyet gazetesinde “Devletin Yasaları Yeniden Yapılacak” başlıklı haberle, yapacakları düzenlemeleri duyurmuştur.

Hükümet, hükümet programında belirttiği gibi problemlerin temelinde, gençliğin Atatürkçülük dışı akımların etkisi altında olduğuna inanıp, eğitim ve öğretimde yoğun biçimde Atatürkçülüğün ele alınmasını sağlamış ve konuşmalarında çok sık dile getirmişlerdir ve hükümetin eğitimle ilgili görüşünü açıkça ifade etmişlerdir. Örneğin, İhtilalin lideri Orgeneral Kenan Evren 12 Eylül 1980 tarihli konuşmasında “Eğitim ve öğretimde Atatürk milliyetçiliğini yeniden, yurdun en ücrâ köşelerine kadar yaygınlaştıracak tedbirler en kısa zamanda alınacaktır. Yarının teminatı olan evlatlarımızın, Atatürk ilkeleri yerine yabancı ideolojilerle yetişerek sonunda birer anarşist olmasını önleyici tedbirler alınacaktır. Bu maksatla, hepimizin tek tek saygıyla andığımız öğretmenlerimizin Der'li Bir'li derneklere üye olarak bölünmelerine müsaade edilmeyecektir. Her düzeyde öğrencinin amacı, Atatürk ilkeleri ve milliyetçiliği ile pekişmiş ve üretime yönelik bilgi ve beceri kazanmak olacaktır.” diyerek Atatürk milliyetçiliğine pek çok kez vurgu yapmıştır.

Yönetime el koyan Türk Silahlı Kuvvetleri adına ilk bildiriye duyuran Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren müdahalenin gerekçelerini, amaçlarını ve alınacak önlemleri, meşruiyetin sağlanması için nelerin yapılacağını yukarıdaki konuşma metniyle ayrıntılı olarak açıklamıştır. Bildiri

niteliği taşıyan bu konuşma metni ile hükümetin eğitim ile ilgili görüşlerinin ne olacağı ve uygulamaların nasıl şekilleneceği ortaya konmuştur. Devlet Başkanı sıfatıyla ilk bildiri okuyan Orgeneral Kenan Evren'in, müdahaleyi yapan kadronun lideri/başkanı olarak 'müdahalenin sebepleri' olarak sıraladığı nedenler, müdahalenin gerekçeleri olarak görünmektedir (Genelkurmay Başkanlığı, 1988: 371-74). Bu gerekçeler ağırlıklı siyasi alanda yoğunlaşmakta çünkü müdahale kadroları, yaşananlardan büyük ölçüde siyasetçileri sorumlu tutmaktadır. Politikacılarla birlikte eleştirilen ve 12 Eylül öncesi bozulan siyasi bütünleşmenin nedenleri arasında görülen aydınlar, sendikacılar, hukukçular, bilim adamları, öğrenciler vd., gerçekleştirilen birtakım yeniden bütünlüğü sağlayıcı uygulamalardan zarar görecektir; çünkü 12 Eylül'ün amaç ve hedefleri arasında daha denetimli bir siyasi yaşam ve bunun için birlik ve düzeni kurmak başta gelmiştir.

İhtilali takip eden günlere ve sonrasındaki yıllara ait gazetelerde de, hükümetin alacağı önlemlere, Atatürk milliyetçiliğine ve yapacağı düzenlemelere değinen çok fazla haber olduğu görülmüştür. Hükümet kurulur kurulmaz gazeteler aracılığı ile halka bildiri niteliği taşıyan haberler yapılmıştır.

17 Eylül 1980 tarihli Milliyet gazetesindeki haberde, Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlık "1980 ve 1981 öğretim yılında eğitim ve öğretimin huzur ve sükûn içinde geçmesi, öğrenim güvenliğinin sağlanması için bakanlığımız ve vilayetlerce her türlü önlem alınmıştır. Son yıllarda bilinen nedenlerle büyük bir düşüş gösteren öğretim seviyesinin yükseltilmesi, eğitim faaliyetlerine gerektiği değerinde daha geniş yer verilmesi, çocuklarımızın Atatürk inkılâp ve ilkeleriyle uyumlu milli eğitimimizin amaç ve ilkeleri doğrultusunda yöneltilmesi, öğretmenlerimizin daha ciddi ve kapsamlı uygulayacakları planlı ve programlı faaliyetleri ve yöneticilerinin bilinçli ve sağlıklı yönetim, denetim ve gözetimleri ile başarılı bir öğretim yılı geçirilmesi için gerekli her türlü gayret gösterilecektir." diye konuşmuştur.

23 Eylül 1980 tarihli Milliyet gazetesinde "Öğretmen ve veliler anarşiye karşı uyarıldı." başlıklı haberler yayımlandı. 1. Ordu ve İstanbul

Sıkıyönetim Komutanı Necdet Uruğ tarafından yapılan bildiri aynen şöyledir: "İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı, okulların anarşiden uzak tutulması için tüm ilgilileri uyardı. Suçlu görülen öğrenciler sıkıyönetim bölgesi dışına çıkarılacak ve öğrencilikle ilişkisi kesilecek, öğretici ve yöneticilerin ise ya İstanbul dışına atamaları yapılacak veya işlerine son verilecek.1.Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı okulların açılması nedeniyle tüm öğrenci, öğretmen ve veliler için dün bir bildiri yayımlayarak uyulması gereken durumları bir kez daha hatırlatmıştır. Komutanlığın 52 numaralı bildirisi aynen şöyledir:

Madde 1) 1 Ekim 1980 günü orta dereceli okullarımız ve bunu takip eden çeşitli tarihlerde de yüksek öğretim kurumlarımız 1980-1981 öğretim yılına başlayacaklardır. Bu yeni öğretim döneminin ilk gününde İstanbul Sıkıyönetim bölgesindeki tüm öğrenci, öğretmen görevlisi ve yöneticiler ile velilere bazı hususları yeniden hatırlatmakta yarar görülmektedir.

Sıkıyönetim Komutanlığı iki yıla yaklaşan süre içinde öğretim kurumlarına yönelik görev ve sorumluluklarında aşağıdaki hususları temel ilke olarak kabul etmiş ve uygulamaya çaba sarfetmiştir.

Madde A-) Öğretim kurumlarımız gerçekten okumak isteyen tüm çocuklarımız ve gençlerimiz için açık bulundurulacak, öğretim programlandığı şekilde hiçbir aksaklığa sebebiyet verilmeden yürütülecektir. Okullarımız ve çocuklarımız anarşiden uzak bulundurulacak.

Madde B-) Hiçbir kimse siyasi görüşleri ve fikir inançları dolayısı ile başka bir kimsenin öğrenme özgürlüğünü ve öğretme özgürlüğünü kısıtlayamayacak veya engelleyemeyecektir.

Madde C-) Öğrenciler öncelikle birbirlerini sevip sayacaklar, öğretici ve yöneticilere yürekten ve fakat mutlak itaatle ve hürmetle bağlı olacaklar, öğretim görevlileri ve yöneticiler de öğrencilerini büyük bir şefkat, ilgi ve sevgi ile himayelerine alacaklardır.

Madde D-) Çocuklarımızın ve gençlerimizin fikir ve ruh varlıkları yalnızca Atatürk ilkeleri çerçevesinde şekillenip gerçekleştirilecek, suni fikir bölünmelerine kesinlikle müsaade ve müsamaha edilmeyecektir.

Madde E-) Anne, babalar ve veliler sorumluluklarının bilinci içinde çocuklarının her türlü hareket ve davranışlarını yakından ve devamlı bir şekilde izleyip kontrol altında bulunduracaklar ve okul idareleri sıkı işbirliği içinde halinde bulunacaklardır.

Madde 2-) Çocuklarımızın ve gençlerimizin, mukaddes vatanımızın ve yüce milletimizin geleceğini ve güvencesini kendilerine emanet edebileceğimiz nitelik ve yetenekte kişiler olarak yetişmelerinden başka hiçbir amaç taşımayan yukarıdaki ilkeleri, komutanlık yeni eğitim yılında da aynı şekilde ve fakat daha büyük bir hassasiyet içinde uygulamaya devam edecektir. Öğrencilerin öğrenme özgürlükleri, öğretim görevlilerinin öğretme görev ve yetkileri mutlak şekilde devletin güvencesi altındadır.

Ancak öğretim kurumlarına anarşi sokmaya çalışanlar, öğrencileri yasadışı hareketlere tahrik ve teşvik edenler, okullarda alınmış sıkıyönetim önlemlerine ve yasaklarına uymayanlar süratle sıkıyönetim mahkemelerine sevk edileceklerdir. Ayrıca 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasasına yeni eklenen hükümlere göre, bunlardan öğrenci olanlar sıkıyönetim bölgesi dışına çıkartılacaklar, okudukları eğitim ve öğretim kurumlarıyla ilişkileri kesilecektir. Suçlu görülen öğretici ve yöneticilerin ise, ya İstanbul dışına atamaları yapılacak veya öğretim kurumlarındaki işlerine son verilecektir.

Madde 3-) Yeni öğretim yılının ulusumuz için hayırlı, öğrenci ve öğretici kadroları içinse başarı ve sağlıkla dolu olmasını dilerim. Necdet Uruğ, 1. Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanı”.

Yine 2 Ekim 1980 tarihli Milliyet gazetesinden Bakan Sağlam şöyle sesleniyor: “Öğretmenler ve yöneticiler politikadan tümüyle arındırılacak”. Haberde, Milli Eğitim Bakanı “İdari düzenlerin ve güvenlik önlemlerinin kesinlikle sağlanması için Öğrenci Disiplin Yönetmeliği istisnasız ve müsamahasız uygulanacak” diye ifade ediyor.

2 Ekim 1980 tarihli Milliyet gazetesinde Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam “Öğretmenler ve yöneticiler politikadan tümüyle arındırılacak” demiş ve “İdari düzenlemelerin ve güvenlik önlemlerinin kesinlikle sağlanması için

Öğrenci Disiplin Yönetmeliği istisnasız ve müsamahasız uygulanacak” diye eklemiştir. Aynı haberde, Milli Eğitim Temel Kanunu, Üniversiteler Kanunu ve diğer kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılacağı da duyurulmuştur.

3 Ekim 1980 tarihli Milliyet gazetesinde okulların 1980-1981 eğitim öğretime başlaması nedeniyle yaptığı Bakan Hasan Sağlam’ın konuşmasına yer verilmiştir. Milli Eğitim Bakanı, Atatürk milliyetçiliğinin, Milli eğitimin temeli olduğunu ve yurdun her köşesine yaygınlaştırılacağına değinerek özetle şöyle konuşmuştur: “Milli eğitimin hedefleri ve ilkeleri, Atatürk milliyetçiliği doğrultusunda, eğitim programının gerekleri belirlenecek, çağdaş ihtiyaçlarla uyumlu olması yeniden sağlanacak ve düzeltilecektir.” Aynı konuşmada yurdun geldiği noktanın nedenleri ve çözümüne yönelik olarak şöyle ifade etmiştir: “Bugünü getiren şartların sorunların temelinde, başta Milli Eğitimimizin çağdaş yaşam ve milli değerleri, yeteri kadar tatbik edemeyen yapısal bozukluklardır. Eğitim ve öğretim sistemindeki bu noksanlıkları ve toplumumuzu sarsan diğer etkenleri önleyici tedbirler süratle alınacaktır. Atatürk milliyetçiliği eğitimin temel taşıdır. Yurdun her köşesine kadar yaygınlaştırılacaktır.”

12 Eylül ile birlikte Türkiye’nin sosyo-ekonomik yapısında ve politikasında da önemli değişimler yaşanmıştır. 24 Ocak kararları (ekonomik önlemleri) ve 12 Eylül müdahalesi, Türkiye’nin sadece ekonomik ve toplumsal yapısını değil, aynı zamanda politik sistemini ve dış ilişkilerini de önemli ölçüde değişimlere uğratmıştır (Eralp vd., 1993: 1). 12 Eylül ile birlikte, özel olarak devlet yönetiminde, genelde ise politik yaşamda benimsenen otoriter tutuma karşın ekonomik hayatta dışa dönük liberal (serbest) bir ekonomi politikası benimsenmiştir. Liberal görüşleriyle bilinen Turgut Özal’ın ara dönemdeki hükümette askerlerin tam güvenini kazanmış bir üst düzey yönetici olarak yer almasından daha önemlisi, 12 Eylül Hükümeti’nin oldukça liberal ve serbest piyasa düzenini öngören 24 Ocak İstikrar Paketi önlemlerini olduğu gibi kabul etmesidir. Çünkü 13 Aralık 1983’te T.C başbakanı olarak göreve gelecek olan Turgut Özal’ın daha o dönemden askerî hükümetin desteğini ve güvenini kazanmış biri olduğunu göstermektedir. Bu tercih, aslında 12 Eylül rejiminin, Köker’in (1995: 203)

deyimiyle, devletçi-merkeziyetçi, planlı kalkınma stratejisinden 'piyasa ekonomisine geçişi'ni simgelemiştir. Müdahaleyle birlikte tüm grev ve lokavtların 1983'e kadar durdurulması ise, iş ve sendikal yaşamda takınılacak otoriter tutumun bir ifadesi, gerçekte 24 Ocak önlemlerinin daha iyi işlenmesi için bir önlemdi (Lordoğlu, 1995: 211). Siyasal yaşamda otoriter ve güçlü devlet denetimi tercihinin benzeri, ekonomik alanda benimsenmemiştir.

12 Eylül rejiminin özgürlük, eşitlik gibi demokratik değerlerden çok milliyetçi ve dinsel temelli bir dayanışma tercihi içeren görüş ve uygulamaları birçok alanda yer bulmuştur. Örneğin, 12 Eylül 1980 sonrasında yazılan ders kitaplarında, Türk-İslam Sentezi görüşü ağırlıklı bir yer almıştır. Çünkü "Atatürk'ün Cumhuriyeti 'Türk-İslam Sentezçilerine' terk edilmiştir (Kışlalı, Nereden Nereye)". Bu kitaplarda demokratik değerlerden ziyade, milliyetçi ve dinsel değerlerin öne çıkarıldığı görülmektedir (İnal,2004: 32). Millet sözcüğü sürekli olarak devlet, ordu, kahraman, şeref, namus, savaş gibi terimlerle birlikte kullanılmaktadır. Özellikle 12 Eylül dönemi tarih kitaplarında, milliyetçi değerler öne çıkarılırken demokratik değerlerden çok az bahsedilmiştir (İnal,2004: 32). Özbaran'ın (1992: 35) sözleriyle, 'kitaplar anlamsız bağlantısız muharebe serüvenleriyle- savaşı bile anlatmayan savaş öyküleriyle- siyaset gibi kişinin gününü dolduran çok önemli bir kavramı soysuzlaştıran güya siyasi tarihle, büyük adamların sosyal, psikolojik, kültürel vb. nitelikleri olmayan güya hayat öyküleriyle doldurulmuştur. Yeni kavramlar ve olgular kitaplara sokulmamıştır. Olaylar, olgular uzun dönemlerin derinliğinde açıklanmamıştır. Yüzyılımızın öncülük ettiği insan haklarına ilişkin konulara gerek duyulmamıştır (Özbaran, 1992: 35). Ağaçlara bakmaktan ormanı görmeyi engelleyen; "Devrim" sözcüğünden korkan İnkılâp Tarihi dersi okutulmuştur (Kışlalı, "Cumhuriyet ve Demokrasi").

Yeni toplum modelinin demokratik kurum, kuruluş ve değerler açısından nasıl bir şekil alacağını ipuçları, 12 Eylül rejiminin daha ilk bildirisinde görülmüştür. Demokratik kurum ve değerler, demokratik olmayan yol ve yöntemlerin kullanılmasında varlık alanı bulamamış ve toplumun

yöneticilerini seçmesi yerine, ihtilâli gerçekleştirenlerin belirlediği bir toplum modelinin oluşturulmasına başlanmıştır. Söylemleri ile uygulamaları paralellik göstermemiş; demokrasiden bahsedilerek, demokratik olmaktan uzak uygulamalarda bulunulmuştur.

1. 12 EYLÜL 1980 İHTİLALİ VE HÜKÜMET PROGRAMINDA EĞİTİM

21 Eylül 1980’de Başbakan Bülend Ulusu, hükümet programında Kenan Evren’in 12 Eylül 1980 tarihli konuşmasını aynen yinelemiş ve eğitim ile ilgili görüşlerine şunları eklemiştir: “...Bayrağımız ve İstiklal Marşımızı Türkiye’mizin vazgeçilmez bağımsızlık, egemenlik, birlik ve bütünlüğümüzün en yüce ve ayrılmaz sembolleri lâyük oldukları değerinde, her zaman ayrı bir özen ve duyarlılıkla korumayı seven yurtseverliğin kaçınılmaz gereği olarak görüyoruz... Birlik ve bütünlüğümüzün temelini teşkil eden millî eğitimin düzenlenmesi gereğini ülkemizin ve ulusumuzun en önde gelen ihtiyacı ve ana hedefi olarak görüyoruz...eğitim – insangücü- istihdam ilişkileri dikkate alınarak millî eğitim sistemimiz, meslekî ve teknik öğretime ağırlık verecek şekilde yeniden planlanacaktır...Türkçe’nin kullanılmasına özen gösterilecektir...Öğretmenler ve yöneticiler politikadan tümü ile arındırılacak ve derneklerin amaç ve faaliyetleri ne olursa olsun kesinlikle politika dışında tutulmaları için her türlü yasal ve idarî düzenlemeler yapılacaktır...Millî Eğitim Temel Kanunu ve Üniversiteler Kanunu üzerinde gerekli çalışmalar ve düzenlemeler yapılacaktır...Din görevlilerinin meslek içi eğitimleri hızlandırılacaktır.Yurt dışındaki Türk çocuklarının millî ve dinî eğitim görmesi sağlanacaktır...”

Ulus Hükümet programında eğitim ile ilgili şu maddelere yer verilmiş ve Başbakan Ulusu tarafından şöyle sunulmuştur:

“Millî Eğitim ve öğretimde, Atatürk Milliyetçiliğinin yeniden yurdun en ücrâ köşelerine kadar yaygınlaştıracak tedbirler en kısa zamanda alınacaktır. Bütün öğretim kurumlarındaki öğrencilerin amacı, Atatürk Milliyetçiliği ve ilkeleri ile pekişmiş millî unsur, bilgi ve becerileri kazanmak olmalıdır. Yarının teminatı olan evlatlarımızın Atatürk ilkeleri yerine yabancı

ideolojilerle yetişerek sonunda birer anarşist olmasına izin vermeyeceğiz.” Hükümet programında yer verilen bu inanca dayalı olarak, eğitimin bütün kademelerinde zorunlu ‘Atatürk İlkeleri’ dersleri kondu.

Kemalizm, yani Atatürk İlkeleri, 12 Eylül rejiminin siyasal- toplumsal hedeflerine uyarlı bir çerçevede kurgulandı ve sunuldu (Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, 1988: 2399). Atatürkçülük ile muhafazakâr kesimlerin ideolojileri (din ve Türkçülük) arasında yapılmaya çalışılan uzlaşma, yakınlaştırma ve birleştirme işini Aydınlar Ocağı üstlendi. Ocağın 1979’da bir kurultayında kabul ettiği öneriler, 1982 Anayasası’nın özünü oluşturdu. İki öğeden (Türklük ve İslam) oluşan senteze daha sonra Batıyı da katan Ocak, İslam’ı, Kemalist resmî ideolojinin yeni yorumu içinde “resmîleştirmek, devletleştirmek ve legalleştirmek” hedefi altında millî dayanışmanın ve bütünleşmenin hizmetine sokmaya çalıştı. Böylece 12 Eylül ile birlikte klasik Kemalist lâiklik çizgisinden sapılarak, vurgunun ‘Türk/çülük’ ögesi üzerinde olduğu dinsel temelli bir milliyetçiliğe yönelindi (Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, 1988: 2400). Ancak “bu sentezde din, bir ahlak sistemi ve toplumsal kurum olmaktan çok, bürokratik-otoriter devletin elindeki toplumsal denetim araçlarından biri” (Parla, 1993: 202) olarak işletildi. Eğitimin hedeflerini yukarıdaki biçimde saptayan Türk-İslam sentezi yanlılarına göre, din eğitimi okul öncesi dönemde başlatılmalı ve daha üst kademelerde ders saatleri yeterince artırılarak verilmeli, ayrıca din konusu diğer derslere de yedirilmelidir (A.g.e.:130).

Hükümet programında, “Millî eğitime, bütün ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler içinde ayrı bir yer veriyoruz; birlik ve bütünlüğümüzün temelini teşkil eden millî eğitimin düzenlenmesi gereğini ülkemizin ve ulusumuzun en önde gelen ihtiyacı ve ana hedefi olarak görüyoruz. “ diye belirtilmiştir.

Bu sebeple, “ülkesi ve milletiyle devletin geleceğini hazırlama görevini üstlenen eğitim kurumlarında ve kuruluşlarında Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini

benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına saygılı olan; millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren yurttaşlar yetiştirmek başlıca hedeflerimizden biri olacaktır. “ diye ifade edilmiştir.

Hükümet programında eğitim ile ilgili olarak aşağıdaki çok önemli maddeler de yer almıştır:

“ Ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma hedefleri esas tutularak ve “eğitim - insangücü - istihdam” ilişkileri dikkate alınarak millî eğitim sistemimiz, meslekî ve teknik öğretime ağırlık verecek şekilde yeniden plânlanacaktır.”

“Çağdaş eğitimin gereği olarak bilimsel ve teknolojik alanlarda dilimizin zenginleştirilmesine çalışılacak ve bu maksatla, Millî Eğitim Bakanlığınca gereken tedbirler alınacaktır. Bu konuda ifrat ve tefritten sakınılarak yaşayan güzel Türkçe'nin kullanılmasına özen gösterilecektir.”

“Öğretmenlere ve yöneticilere Atatürk ilkeleri doğrultusunda çok ağır ve o oranda da şerefli görevler ve yükümlülükler düşmektedir. Ülkemizi ve ulusumuzu, Atatürk'ün hedeflerine ulaştırmada, çağdaş gelişmelere uyumda, millî ve tarihî sorumlulukları yüklenmede, gençlerimizi ve çocuklarımızı nitelik ve yetenekler yönünden üst düzeye çıkarmada eğitim ve öğretimin temel unsur olduğu inancındayız. Bunun mimarları da öğretmenler ve yöneticilerdir.”

“Öğretmenler ve yöneticiler politikadan tümü ile arındırılacak ve derneklerin amaç ve faaliyetleri ne olursa olsun kesinlikle politika dışında tutulmaları için her türlü yasal ve idarî düzenlemeler yapılacaktır.”

“Yurt içi eğitim ve öğretimde olduğu gibi, yurt dışındaki vatandaşlarımızın ve Türk çocuklarının eğitim hizmetlerinin de, aynı amaç ilke ve hedefler doğrultusunda yönetilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. “

“Millî Eğitim Temel Kanunu ve Üniversiteler Kanunu üzerinde gerekli çalışmalar ve düzenlemeler yapılacaktır. Çağdaş bilim düzeyine ulaşmak amacıyla, araştırma ve geliştirme çalışmaları özendirilecek ve hızlandırılacaktır. “

“Bilgi ve teknoloji üretimi çalışmaları millî kalkınma hedeflerine göre yönlendirecek ve bu çalışmaların ülkenin sosyo-ekonomik politikasıyla bütünleşmesi sağlanacaktır.”

“Millî kültür ve sanat değerlerimizi modern ilim zihniyeti ve metotlarıyla işleyerek, önce milletimize yaymak ve ayrıca millî değerlerimizi diğer milletlere tanıtmak için ciddi faaliyetlere girişilecektir.”

“Atatürk Milliyetçiliği yolunda ülkeyi çağdaş medeniyet seviyesine çıkarmak hedefini güden büyük Atatürk'ün 100 üncü doğum yıldönümü münasebetiyle ve bu yıldönümünü kendisinin yüceliği seviyesinde kutlamak için bütün imkanlar seferber edilecektir.“

“Diyanet İşleri Başkanlığının ve bütün din görevlilerinin her çeşit siyasi çekişmelerin ve etkilerin dışında kalması sağlanacaktır. Atatürkçü ve aydın din adamlarının yetiştirilmesi için her türlü gayret sarf edilecektir.”

“Din görevlilerinin meslek içi eğitimleri hızlandırılacaktır. Yurt dışındaki Türk çocuklarının millî ve dinî eğitim görmesi sağlanacaktır.”

“Yurt içinde ve dışında, vatandaşlarımız arasındaki inanç ve mezhep ayrılıklarının sömürülmesi önlenecek, yurttaşlarımızın millî ülkülere bağlılıklarını koruyucu tedbirler alınacaktır.” “Bütün vatandaşlarımızın dini inanç ve ibadet özgürlüğü güvence altındadır. Lâiklik ilkesinin korunmasına özen gösterilecek ve buna aykırı davranışlara asla müsaade edilmeyecektir.”

Hükümet programında yer verilen bu maddeler doğrultusunda, İslam dini, toplumsal bütünlüğün ve daha güçlü bir dayanışmanın kurulmasında birçok alanda kullanıldı. Ara rejim dönemlerinde (1980- 83) siyasal iktidar, kitle toplantılarında ve özellikle Anayasanın kabul edilmesinde dinden, otoriter ve demokrasi karşıtı bir çerçevede yararlanmaya çalıştı. Buna göre, okullarda Ahlâk dersleriyle birleştirilen Din dersleri, Din Kültürü ve Ahlâk

bilgisi adı altında zorunlu hale getirildi. Bu dersin zorunlu hale getirilmesinin düşünsel temeli, Türk-İslam Sentezini önerenlere aitti; ve konu, Türk-İslam Sentezi Millî Kültür Raporu'nda dile getirilmişti. Raporda, siyasal şiddetin ardındaki nedenin, gençlerin yanlış felsefî tercihi olduğu iddiası yer almıştır. Bu politikayı saptayanlar, “pragmatizm, pozitivizm dolayısıyla çeşitli maddeci görüşlere dayanan eğitim sonucu (...) köksüz, muallakta, yıkıcı ideolojilerin pençesine düşen gençler yetişmiş ve onlar da eylemci ve anarşist olmuşlardır” (Ölçen, 1993: 542) biçiminde saptamalarda bulunmuşlardır. “Türk Millî Eğitimi'nin hedefinin her mesuliyet idrakine sahip mes'ud olabilecek insan yapısını, yani örnek Türk'ü ifşa etmek” olması gerektiği ifade edilmiş ve bu amaçla şu önerilerde bulunulmuştur:

“Gençlik politikamızın temel hedefleri, gençlerimizin vatan sevgisi ve millî hislerle dolu olarak, Atatürk ilkeleri doğrultusunda yetişmelerine ve eğitimlerine katkıda bulunmak, boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmek imkanı sağlamaktır.” Buna göre, ilköğretim programları yeniden ele alınmalı, millî, dinî ve örfî değerlerimizi muayyen seviyede ele alan ve onları yarının vatanına, milletine, dinine, bayrağına, tarihine bağlı, tezatsız Türk vatandaşı olacak çocuklarımıza programlar geliştirilmelidir. (...) Millî ve dinî bünyemize uymayan bilgiler programlardan çıkarılmalıdır. (...) İlkokullar aileden gelen millî ve dinî değerleri bozmamalı, onları takviye etmeli ve geliştirme gayesi taşınmalıdır (Güvenç vd., 1991: 136-37).

Öğrenci yurtları ve gençliğin yönlendirileceği sosyal aktivitelerle ilgili olarak da aşağıdaki maddelere yer verilmiştir:

“Öğrenci yurtları, her türlü aşırı cereyanlardan arınmış olarak, vatanın bütünlüğüne inanmış, memleketini ve milletini seven gençlerimizin hizmetine tahsis edilecektir.”

“Gençliğin boş zamanlarının kıymetlendirilmesinde ve toplum sağlığında büyük yeri olan toplu spor faaliyetlerinin yurt sathına dengeli bir şekilde yayılıp gelişmesi sağlanacaktır. Bu maksatla geniş kitleler tarafından kullanılacak semt spor tesislerinin, yapımına önem ve öncelik verilecektir. Bu tesisler ve imkânlar bütün gençliğin hizmetine eşit şartlarda

sunulacaktır.” diye ifade edilmiş fakat gençlerin sistemdeki yerinden bahsedilmemiştir. Kışlalı’ya (Gençlere Umut ve Sorumluluk Vermek) göre “Türkiye, 12 Eylül döneminde gençlik konusunda, yanlış bir tanımdan hareketle yanlış adımlar attı. Hala, gençliğin ilkokuldan başlayarak demokrasiye alışması, liseden başlayarak sesini duyurması, üniversiteden başlayarak yönetime ortak olması gereğini kavrayamayanlar var. Nasıl bir eğitim, nasıl bir üniversite sorusu tartışılıyor, fakat eğitimin gereği olan gencin o sistem içindeki yerini düşünen çok az.” Aynı yazısında Kışlalı, “İçinde asıl gençlerin yaşayacağı geleceği toplumu ile ilgili kararlar, o gelecekte yaşayamayacak olanlar tarafından, çoğu kez gençlerin görüşü bile alınmadan verildi. Her türlü karar ve uygulama süreçlerinin dışında tutuldular. Ülkenin geleceği için, gençlik sesini yükselttiğinde değil, asıl sustuğunda endişelenmek gereğini unuttular” diye ifade etmiştir.

Hükümet, eğitim programlarında, ana sınıfından başlayarak her öğretim kademesinde Atatürkçülüğün yoğun biçimde öğretileceğini, öğrencilerin devlete karşı görev ve sorumluluklarını bilen kimseler olarak yetiştirileceğini belirterek, programların amacının “Türk olduğunu bilmek ve Türk olmaktan kıvanç duymak” olduğunu söylemiştir.

Temel eğitim düzeyinde ise programların amaçlarının şöyle olması öngörülmüştür:

- a) Şerefli bir tarihe sahip büyük bir milletin evladı olmanın gururunu duymak
- b) Türk Millî tarihinden kendisine ulaşan insanî, millî ve ahlâkî değerleri kavramak ve bunları davranışlarında göstermek,
- c) Demokrasi anlayışını okul içinde ve dışında özümlemek,
- d) Yurttaşlık görev ve sorumluluklarının neler olduğunu bilmek ve bunları günlük yaşayışında uygulamak (Tebliğler Dergisi, 23 Kasım 1981).

Hükümet programını açıklayan Başbakan Bülend Ulusu hükümet programının eğitime de yön verecek ana hedeflerini kısaca şöyle vurgulamıştır:

“1. Atatürk ilkeleri rehberimiz olacaktır. Takip edeceğimiz yolu bu ilkeler aydınlatacak ve gösterecektir.

2. Ülkemizin bütünlüğüne ve bölünmezliğine yönelik,

- Anarşi,
- Mezhep kışkırtmacılığı,
- Bölücülük faaliyetleri kesinlikle yok edilecektir.

3. Aziz yurdumuzun ufkunu karartan bütün kara bulutları dağıtmaya kararlıyız.

Bunun için de,

- Herkese insanca yaşayacağı gelir teminine gayret etmek,
 - İşsizlikle mücadeleyi kazanmak,
 - Pahalılığı etkisiz hale getirmeyi başarmak,
 - Ülkeyi her geçen gün daha mamur ve müreffeh hale getirmek
- değişmez hedeflerimiz olacaktır. “

Atatürk ilkelerinden güç ve ilham alarak, alınacak tedbirlerin süratle gerçekleştirileceğinin hükümetin başlıca amacı olacağı vurgulanmıştır. Devletin ve ülkenin bütünlüğü tam anlamıyla güvence altına alınacağı ve devlet otoritesinin yeniden ve en etkin bir biçimde tesis edilmiş olacağı ifade edilmiştir.

12 Eylül 1980 Hükümeti'nin amaç ve hedefleri arasında daha denetimli bir siyasal ve eğitsel yaşam için birlik ve düzeni kurmak başta gelmiş ve bu görüşler doğrultusunda pek çok karar almış ve bildiriler, duyurular yapıp, yasalar koyup kısa zamanda bunları uygulamaya geçirip Türk Eğitim Sisteminde köklü değişiklikler yapmıştır.

12 Eylül Askerî hükümeti göreve geldikten sonra kapsamlı bir duyuru yayınlamış ve bunu tüm kamu kurum ve kuruluşlarına göndermiştir. Bu duyuru, 1982 Anayasası kadar önemlidir. 12 Eylül hükümetinin demokrasi ve

milliyetçiliğe ilişkin görüşü ve uygulama yapılacak alanlar 1 Şubat 1982 tarihli Tebliğler Dergisi'nde geniş ve ayrıntılı olarak duyurulmuştur. Otoriter bir yönetim ve tek bir bilinç (milliyetçilik ya da millî bilinç) içinde olmayı öne çıkaran 12 Eylül rejiminin ideolojik ve kimlik tercihiyle ilişkin düşüncelerinin yer aldığı duyuru, belli bir sistemi içinde taşımaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı Savunma Sekreterliği'nden kamu kuruluşlarına gönderilen bu duyurunun ilk kısmı Kamu Kuruluşları ve Millî Beraberlik; ikinci kısmı Kamu Kuruluşlarında Tarafsızlık ve Cumhuriyete Bağlılık; üçüncü kısmı T.C. Anayasası, Türk Milliyetçiliği ve Atatürk Milliyetçiliği'ne ilişkindir. Aynı duyurunun son kısmında ise Psikolojik Savaş ve Psikolojik Savunmaya ilişkin bir konferansın bilgileri de yer almaktadır. Devleti yeniden güçlendirmeye ve kamu çalışanlarını milliyetçi ideoloji etrafında toplamaya çalışan bu duyuru, 12 Eylül rejiminin müdahale öncesi olayları ayrıntılı bir biçimde değerlendirmesini içermekte neyin, nasıl yapılması gerektiğini işlemektedir. Birinci kısımda, 1982 Anayasası'nın 'düşünce hürriyeti'ne ilişkin maddeleri hatırlatılmakta, hak ve özgürlüklerin sınırlama/kısıtlama olmaksızın gerçekleşemeyeceği öne sürülmektedir. Demokrasinin ise düşünce ayrılıkları yaratmaya kalkışamayacağı, bu ayrılığın geçmişte olduğu gibi millî birlik ve beraberliğe zarar vereceği söylenmektedir.

“Demokrasiyi hep birlikte birleşerek, millî beraberlik halinde savunmamız ve korumamız(ın) lazım” olduğu belirtilen duyuruda, millî birlik ve beraberliğe katılmayıp demokrasiye katılmayıp demokrasiyi korumayanların “hürriyet ve demokrasiye ihanet etmiş” olacağı ifade edilmektedir. “Fikir hürriyeti ve demokrasiye yönelen yıkıcılıkların”, “bizzat fikir hürriyeti ve demokrasi çerçevesi içinde ortaya” çıkabileceği, bu yıkıcılıkların dikta ideolojileri (komünizm ve faşizm) olduğu belirtilerek bu ikisinin demokrasi istemleri çerçevesinde örgütlenerek demokrasiyi yıkmak istedikleri iddia edilmektedir. Duyuruda 12 Eylül rejimi, hepimizin “ fikir ve görüş ayrılığı hürriyeti'nden yoksun bırakmak amacındaki komünist ve faşist fikirlere karşı millî beraberlik halinde tepki göstermek görevinde” olduğumuzu vurgular.

Öte yandan, lâiklik de “millî beraberlik halinde bağlı olunacak ve korunacak bir müessesedir.(...) Şu halde Lâiklik prensibine Millî Beraberlik halinde bağlı bulunmak ve Lâikliği zedelemek veya yok etmek isteyen ideolojileri yine millî beraberlik halinde reddetmek görevindeyiz”. Teokratik iktidar ve komünizm konusunda da şöyle denilmektedir: Gerek ‘Dinî Diktatörlük’ gerekse ‘Dinsizlik Diktatörlüğü’ olan Komünizm, lâiklik karşıtıdır ve millî beraberlik içinde reddedilmelidir. Bu sorunların üstesinden gelmek için ‘Türk Devletine Millî Beraberlikle bağlı olacağız’. Lâiklik ve devlete bağlılık gibi ‘Millî Bütünlük’ün de millî beraberlik halinde korunacak temel müesseselerden biri olduğu kabul belirtilmektedir. Demokrasi ile milliyetçilik arasındaki ilişki de şöyle açıklanmaktadır: “Aramızdaki demokratik görüş ayrılıkları ne olursa olsun, milletimizin varlığına ve bütünlüğüne hep birlikte muhtacız. Milletimizin varlığı ve bütünlüğü mevcut olmadığı takdirde, devletimizin varlığı da mevcut olamaz ve bu takdirde Türk devletinin vatandaşı olmak imkânımız da kalmaz”. Millî bütünlüğü bozmanın bir diğer yolu olarak da ırkçılık görülmektedir:

‘Azınlık ırkçılığı’ veya ‘çoğunluk ırkçılığı’ biçimindeki fikirler ve davranışlar, milletimizin bütünlüğüne yönelen bölücülüklerdir. Millî bütünlüğü çeşitli yönlerden parçalamak amacı güden komünizm, ‘azınlık ırkçılığı’ veya ‘çoğunluk ırkçılığı’ gibi bölücülüklerle sızarak, bu bölücülükleri yoğunlaştırmaya çalışabilmektedir. Bu arada komünizm, ‘azınlık ırkçılığı’na sızarak tertemiz vatandaşlarımız olan ve tamamı Türk olan vatandaşlarımızı ‘Kürt’ diye isimlendirip, Türklüğe ve Türk devletine karşı kışkırtmaya çalışmaktadır. Millî bütünlüğümüze karşı komünizmin giriştiği bu ırk bölücülüğü sırasında, çeşitli komünist ekollerin birbirleriyle ayrıca rekabet halinde buldukları görülmektedir. Cumhuriyetimizin bütün vatandaşları olarak ırk bölücülüğü amacını güden her türlü fikir ve davranışları millî beraberlikle reddetmek en büyük görevlerimizden biridir (Tebliğler Dergisi, 1 Şubat 1982).

Görüldüğü gibi 12 Eylül hükümetine göre, komünist fikirlere sahip olan insanların yöneldikleri ve kullanmaya çalıştıkları diğer bölücülükler, din ve mezhep bölücülüğü ile sınıf bölücülüğüdür. Onlara göre, bu tür

bölücülöklere karşı da millî birlik ve beraberlik içinde olunmalıdır. Yurt bütünlüğünün sağlanması ile birlikte ordu-millet beraberliğinin de dikkate alınması gerektiğini belirten 12 Eylül kadrolarına göre, düşman ideolojilerin 'millî bünye'ye sızmalarına karşı ordunun yanında olmak gerekir.

Duyurunun ikinci kısmında 'kamu kuruluşlarında tarafsızlık' ve cumhuriyet konusu işlenmektedir. Buna göre, ülkenin vatandaşları ırk, sınıf, din, mezhep, siyasi düşünce ve felsefî inanç ayrımı olmaksızın 'topyekûn Türk Milletini, Millet bütünlüğünü' meydana getirdiğine göre yasama, yürütme ve yargı organları " bu Millet bütünlüğüne eşit ve tarafsız hizmette bulunmak görevindedir". 12 Eylül rejimine göre, demokratik otoritenin kaynağı ve dayanağı devlete, demokrasiye, ülke ve millet bütünlüğüne bağlılıktır. Demokratik bir değer olan eşitlik konusu, milliyetçi bir açıdan şöyle ele alınmaktadır: " Şu halde bütün kamu kuruluşları, aralarındaki demokratik farklılıklar ne olursa olsun, bütün vatandaşlarımızı Türk olarak kabul edecek ve hepsine Türk olarak eşit ve tarafsız hizmette bulunacaktır". Kamu kuruluşlarında her 'Türk'e eşit davranmanın kamu kuruluşlarına olan sevgi, bağlılık ve güven duygularının artacağı ve böylece devlete millî beraberlik halinde bağlılık duygularının yoğunlaşacağı, sonuçta da demokratik otoritenin güçleneceği iddia edilmektedir (Tebliğler Dergisi, 1 Şubat 1982).

12 Eylül hükümetinin aynı duyuruda vurguladığı bir diğer konu da demokratik millî beraberliktir. Bu konu, gerçekte demokrasi anlayışının milliyetçi bakış açısıyla ele alınmasını ifade etmektedir. Kavram şöyle tanımlanmaktadır: " Demokratik millî beraberlik, bir yandan hürriyet ve demokrasinin sağladığı fikir, din ve mezhep hürriyetlerinden faydalanmak, bir yandan da hep birlikte bağlı olunacak müesseseler etrafında birleşmek demektir. Hürriyet ve demokrasi çerçevesi içinde Türk Milliyetçiliği, işte bu demokratik millî beraberliği benimsemek, sağlamak ve güçlendirmek görevindedir." Bu çerçeve de ne olunacağı ve yapılacağı da şöyle belirlenmektedir: " Aramızdaki demokratik görüş ve pozisyon ayrılıkları ne olursa olsun bu millî beraberliği benimsemek şartıyla hepimiz Türk

Milliyetçisi olacağız ve bu milli beraberliği benimseyen her Türk vatandaşını Türk milliyetçisi kabul edeceğiz.”

Aynı duyuruda psikolojik savaş ve psikolojik savunma konularına değinilerek, kamu kurumlarında çalışanlara bilgi verilmektedir. Buna göre, “bir millet askerî ve ekonomik alanda ne kadar başarılı olursa olsun, eğer ahlâkça sağlam değilse, yüksek maneviyatı yoksa ve millî birlik ve beraberlik içinde yaşama azmi bulunmuyorsa çöker. Psikolojik savaş “hasım tarafın ahlâkını bozmak, maneviyatını zayıflatmak, millî birlik ve beraberlik hasletlerini yok etmek gayesiyle yapılır. Psikolojik savaşın uygulaması ile, bir millet top ve tüfeğe lüzum kalmadan manevi gücünü kaybetmek suretiyle, maddi gücünü de kullanamayacak hale gelmiş olur. Vatan ve millet sevgisi olan; üstün ahlâk ve maneviyata sahip bulunan bir insanın; tanımadığı kişilerin yanında boşboğazlık etmenin dahi bazen memleket aleyhine kötü sonuçlar doğuracağını bilmesi gerekir. Propagandanın ve casusların, psikolojik savaşın araçları olduğu açıklanmakta, psikolojik savaşa karşı koyabilmek için millî beraberlik halinde olmanın gerektiği hatırlatılmaktadır. Psikolojik savaşlara karşı koyabilmek için millî eğitim çerçevesinde ahlâklı, karakterli, müspet, atılgan, çalışkan, örf ve adetlerine bağlı, şeref ve haysiyetine düşkün, yetenekli, dürüst, ideal Atatürkçü gençler yetiştirmek” gerektiği de belirtilmektedir. Psikolojik savunmada başarılı olmanın diğer yolları olarak da şunlar sıralanmaktadır:

- 1) Evvela nefsimize, sonra milletimize, hükümetimize ve ordumuza güvenmeliyiz;
- 2) Kumar, içki, fuhuş ve hırsızlık gibi kötü alışkanlıklardan uzak kalmalıyız;
- 3) Yalancılık, kıskançlık, dedikoduculuk ve küfür gibi ahlâk ve insanlık dışı davranışları yapmamalıyız;
- 4) Şeref, haysiyet ve onur kırıcı, namus mefhumuna aykırı şeylere tenezzül etmemeliyiz;
- 5) Kanunlara, amirlere ve büyüklere saygılı, adet, anane ve geleneklere hürmetkâr olmalıyız;

- 6) Mukaddesata önem vermeli, dinî inançlara bağlı ve saygılı kalmalıyız;
- 7) Vazifeyi namus telakki etmeli, küçüklere ve etrafa karşı müşfik, merhametli olmalıyız;
- 8) Herkese karşı elden gelen yardımı ve iyiliği seve seve yapmalıyız;
- 9) Vatan ve millet sevgisi ile dolu olmak ve bu sevgiyi etrafımızdakilere aşılmalıyız;
- 10) Millî menfaatimizi, şahsî menfaatimizden üstün tutmalı, icabında bu uğurda canımızı feda etmekten çekinmemeliyiz;
- 11) Sağlam ve sarsılmaz bir moralin, düşman propagandasına karşı bizi koruyan en kuvvetli kalkan olacağına inanmalıyız (Tebliğler Dergisi, 1 Şubat 1982).

Duyurunun sonunda ise, 12 Eylül hükümetinin toplumsal yaşama alanını en ince ayrıntılarına kadar düzenleme hedefine işaret eden bölümde, kamu çalışanlarından yapmaları/yapmamaları beklenen tutum ve davranışlar yer almaktadır. Oldukça ayrıntılı biçimde yer alan bu yapılmaması istenen davranışları içeren liste, aslında devlet görevlilerinin ahlâkî açıdan nasıl bir insan/vatandaş olması gerektiği üzerinde durulmaktadır. 'Tanımadığınız kişilere içinizi dökmeyin', 'hiddete kapılmayın', 'tembellerle arkadaşlık etmeyin', 'ruhunuzu, bedeninizi ve giyiminizi temiz tutun', 'ketum olun', 'devlet büyükleri ve amirleriniz hakkında menfî propaganda yapmayın ve yapanlara da mani olun', 'yakınlarınızın sevinç ve kederlerine iştirak edin', 'Allah'ın varlığına inanın. Dinimizin yasakladığı şeylerden kaçının ve icaplarına uyun' denilmektedir. Resmi işlerde nelerin yapılacağı ve yapılamayacağını içeren ve bir tür yasak olan davranış ve tutumları içeren bu liste, aynı zamanda kamu çalışanlarından toplum içinde nasıl yaşayacaklarını, nelere önem verip nelere karşı duracaklarını da ifade etmektedir (Tebliğler Dergisi, 1 Şubat 1982).

Gerçekte 12 Eylül rejimi, yukarıda belirtilen türden duyurularla sadece kamu çalışanlarının nasıl olması ve davranması gerektiğini değil, tüm

toplumun davranış, düşünce ve tutumlarını belirlemek istiyordu. İnal'a göre (2004: 128), bu düzenlemelerle toplumda varolduğu iddia edilen milliyetçilik dışı ideolojilerin (özellikle komünizmin) ortadan kalkacağı ve istenilen tipte itaatkâr bireylerin yetiştirilebileceği düşünülüyordu. Geleneksel milliyetçiliğin bazı değerlerinin ön plana çıkarılmasıyla toplumsal tutumunun yeniden sağlanacağına inanılıyordu. Böylece 12 Eylül rejimi, tüm toplumsal sorunların gelenekçi ve muhafazakâr milliyetçilik ile çözülebileceği inancını taşıyordu.

2. 12 EYLÜL 1980 ASKERÎ HÜKÜMETİ DÖNEMİNDE YAPILAN ŞÛRALAR

12 Eylül 1980 Ulusu Hükümeti döneminde (1980- 1983) iki ayrı Millî Eğitim Şûrası yapıldı; 23 Haziran 1981'de X. Millî Eğitim Şûrası, 8 Haziran 1982'de de XI. Millî Eğitim Şûrası yapılmıştır.

2.1. X. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI

Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam başkanlığında 23- 26 Haziran 1981'de X. Millî Eğitim Şûrası yapılmıştır. Hasan Sağlam X. Millî Eğitim Şûrası'nın açılış konuşmasında eğitime ilişkin olarak şöyle demiştir: "Eğitim sistemimiz, değişik dönemlerde çeşitli Batı devlet veya sistemlerinin tam etki ve kontrolü altında kaldığı, ülkemize yararlı olmaktan uzaklaştığı ve karmaşık bir eğitim düzeni doğduğu bir gerçektir. Bu durum, eğitim sisteminin değerini ortadan kaldırmış, millî hedef ve ilkelerden yoksun, dağınık ve okulda içine kapanık bir öğretim düzeni ortaya çıkmıştır. Bugün her kademedeki öğretimin, okul öncesi dönemden üniversite dahil, bir bütünlüğün ortaya konması, geleceğin uzun dönemli ihtiyaçlarını karşılayacak, ülke kalkınmasını hedef alacak temel esasları öngören yeni bir millî eğitim sistemi içinde ele alınması gerekli ve ülkenin geleceği için hayatî değere sahiptir".

Aynı konuşmada, eğitimde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin olarak da Hasan Sağlam "... ülkenin olduğu gibi, Millî Eğitimin de tüm sorunlarını Atatürk Milliyetçiliği doğrultusunda, yeni dönemin ana fikri ve

felsefesi içinde, gerçek yüzü ile çözmek zamanı gelmiş ve belirli şartlar doğmuştur. Ancak, Millî Eğitim ihtiyaçları yurt ölçüsünde geniş ve ciddidir. Millî Eğitim sistemimizde güçlü, köklü ve hızlı değişikliklere ileri görüşlere gerek vardır...” diyerek hükümetin eğitim alanında yapacağı pek çok yeni uygulamaları olacağının altını çizmiştir.

X. Millî Eğitim Şûrası'nda, eğitim sisteminin bütünleştirilmesi; eğitim sisteminin her düzeyinde meslekî ve teknik eğitime ağırlık verilmesi; temel eğitimden orta öğretime geçişte yöneltme; yükseköğretime geçişte, öğrencinin ilgi ve isteği, yetenekleri, orta öğretimdeki başarısı ve izlediği program türünün birlikte dikkate alınması; tek tip fakat çok amaçlı lise esası; öğretmen yetiştirme; Türk dilinin öğretimine ağırlık verilmesi ve programlarda Atatürkçülük konularının işlenmesi konuları görüşüldü. Ayrıca, şûrada yüksekokullarda ve orta öğretim kurumlarında okutulacak İnkılâp Tarihi programındaki kitaplar üzerinde durulacağı konusu da önceden duyurulmuştur (1 Haziran 1981 tarihli Milliyet gazetesi).

X. Millî Eğitim Şûrası'nda (1981); 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda getirilen eğitim sistemi ve yatay ve dikey geçişlerle, öğrenci akışı konusunda getirilen esasların uygulamaya konulmadığı belirtilmiştir. Buna göre, millî eğitim sistemi, bu sistemin bütünlüğü içinde eğitim programları ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar konusunda önemli kararlar alınmıştır. Herkese imkan eşitliği sağlanması, zenginleştirilmiş programların oluşturulması, örgün ve yaygın eğitim ile genel ve meslekî teknik eğitim arasında süregelen yapay ayrımın giderilmesi konularında çalışmalar yapılmıştır (Özalp, 1999, s.14).

X. Millî Eğitim Şûrasında yeni bir “Öğretmen Yetiştirme Modeli” üzerinde durulmuş ve benimsenmiştir (Bkz. Millî Eğitim Bakanlığı, Onuncu Millî Eğitim Şûrası – Öneriler, Konuşmalar, Kararlar, Millî Eğitim Basımevi, Ankara 1981, s. 364). X. Millî Eğitim Şûrası hazırlık çalışmaları sırasında oluşturulan “Öğretmen Yetiştirme Komisyonu” raporunda belirlenen öğretmen yetiştirmeye ilişkin ilkeler, Şûrada genel olarak benimsenmiştir. Bu ilkelerin başlıcaları şunlardır:

- Öğretmen yetiştirmenin ülke gerçeklerine uygunluğu,
- Bilimsellik ve planlılık, bütünlük ve tutarlılık, özerklik ve demokratiklik,
- Sürekli eğitim,
- Öğretmenlerin ana ve yardımcı dal alanına göre yetiştirilmesi,
- Kurumlar arası işbirliği,
- Öğretmen yetiştirmenin uygulamalı olması,
- Mesleğin çekici hale getirilmesi,
- Öğretmen yetiştirmenin sağlıklı işlemlerini sağlayacak bir denetim mekanizmasının bulunması.

Bu arada önemli bir ilke olarak, “Öğretmen adaylarının seçiminin geniş tabana dayalı olması” üzerinde durulmakta, şöyle denmektedir: “Öğretmenliğe geniş tabanla öğrenci almak suretiyle mesleğin, toplumun değişik kesimlerinin ilgilerine açık tutulması, fırsat eşitliğinin yaratılması, yetenekli adayların mesleğe kazandırılması sağlanmalıdır. Ancak öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci kaynağını teşkil eden ortaöğretim kurumlarının programlarına öğretmenliğe hazırlayıcı ve mesleği benimsetici dersler konularak motive edilmeli, bu tür adaylara mesleğe girişleri için avantaj getirilmelidir.” (MEB Öğretmen Okulları Gen. Müd. : 45-47). Bütün öğretmenlerin yükseköğretimden geçirilmesi kararlaştırıldı.

X. Şûra'da eğitim sistemi bir bütün olarak ele alınıp incelenmiştir. Getirilen model eğitim sisteminde beş yıllık ilkokul ile üç yıllık ortaokulu birleştiren zorunlu sekiz yıllık temel eğitim ve buna dayalı üç yıllık ortaöğretileri bir bütünlük içinde birleştirip işletmeyi hedef almıştır. X. Şûra'da ortaöğretim çok amaçlı ve değişik programlı tek tip lise ile meslekî ve teknik okuldan oluşan bir yapı olarak önerilmiştir.

X. Millî Eğitim Şûrası'nda eğitim sisteminin her düzeyde bütünleştirileceği vurgulanarak, eğitim programlarının, özellikle “millî birlik ve bütünlük” ilkesi çerçevesinde tekrar düzenlenmesi kararı alınmıştır.

Programlarda “genç kuşakların Atatürkçülük çizgisinde bütünleştirilmesinin vurgulanacağı”, “öğrencilerin, toplumsal uyum sağlayacak şekilde yetişme ve gelişmelerini gerçekleştirecek bilgi ve beceriler kazandırma yanında toplum hayatımıza süreklilik ve dinamizm kazandıran kültür değerlerimizin tanıtılıp benimsetilmesine özen gösterileceği” söylenmiştir. Programlarda anasınıfından başlayarak her öğretim kademesinde Atatürkçülüğün yoğun biçimde öğretileceği, öğrencilerin devlete karşı görev ve sorumluluklarını bilen kimseler olarak yetiştirileceği belirtilerek, programların amacının “ Türk olduğunu bilmek ve Türk olmaktan kıvanç duymak”, “ Bayrağı tanımak ve ona saygı duymak” olduğu söylenmiştir.

X. Millî Eğitim Şûrasında belirlenen ilkeler doğrultusunda, yukarıda belirtilen programların kapsam ve etkinlik kategorileri şöyle saptanmıştır: Atatürkçülük çizgisinde ulusal bütünleşmeye dönük faaliyetler olmak üzere, “özellikle millî bayramlarda Atatürk’ün ülkesine bağlılığı, ülkesi için yaptıkları ve yaşamıyla ilgili öyküler, anlatılan öykülerle ilgili tartışmalar, hep birlikte sınıf panosunun düzenlenmesi, okulun süslenmesi” sağlanacaktır. Temel eğitim düzeyinde ise programların amaçlarının şöyle olması öngörülmüştür: a) Şerefli bir tarihe sahip büyük bir milletin evladı olmanın gururunu duymak, b) Türk Millî tarihinden kendisine ulaşan insanî, millî ve ahlâkî değerleri kavramak ve bunları davranışlarında göstermek, c) demokrasi anlayışını okul içinde ve dışında özümlemek, d) yurttaşlık görev ve sorumluluklarının neler olduğunu bilmek ve bunları günlük yaşayışında uygulamak (Tebliğler Dergisi, 23 Kasım 1981).

X. Şûra’da geçmişte alınan kararlar gözden geçirilmiş, bunlar günün gelişmeleri altında yeniden değerlendirilerek bir senteze ulaşılmıştır. Eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesiyle ilgili politikalar genel olarak düşünüldüğünde, bunların büyük bir kesimi X. Millî Eğitim Şûrası’nda kendini göstermektedir.

2.2. XI. MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI

XI. Millî Eğitim Şûrası 8- 11 Haziran 1982 tarihleri arasında toplanmıştır. Şûra'da eğitim sisteminde öğretmen ve eğitim uzmanlarının durum ve sorunları tartışılmıştır. XI. Şûra'da her kademe öğretmenliği için, dört yıllık bir lisans öğrenimi kabul edilmiştir. Öte yandan eğitim sisteminin etkili ve başarılı olarak işleyebilmesi için öğretmenler kadar eğitim uzmanlarına da gerek olduğu vurgulanmıştır. XI. Şûra'da eğitim sistemi için 12 uzmanlık alanı belirtilmiş, gereksinilen uzmanlar için yaklaşık rakamlar saptanmıştır. Eğitim uzmanlığı için yüksek lisans eğitimi gerekli görülmüş, ancak lisans düzeyinde eğitim görenlerin uzman yardımcısı olarak atanabilmeleri öngörülmüştür.

XI. Millî Eğitim Şûra'sında, öğretmen yetiştiren kuruluşların üniversitelere bağlanması; eğitim uzmanlarının yetiştirilmesi, uzmanlık eğitimi yapacak öğretmenlere çeşitli imkanlar (maaşlı izin, vs.); öğretmenliğin çekici hale getirilmesi; öğretmenlerin hizmet öncesi ve içi yetiştirilmesi; öğretmenlerin çalışma ve yaşam şartlarının iyileştirilmesi ve dengeli öğretmen dağılımının sağlanması konuları görüşülmüştür.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) 1982 yılında bir program geliştirme modeli oluşturmak ve bundan sonra hazırlanacak ve geliştirilecek tüm programların bu modele uygun olarak yapılmasını sağlamak amacıyla üniversitelerdeki bilim adamlarıyla işbirliği içerisinde yeni bir program modeli oluşturmuştur. Öğretmen yetiştiren kurumlarda bu birliğe gidilmesi, içerik kategorilerinin ağırlığı ve düzeni, eğitim süresi, ders geçme ve kredili sistemin benimsenmesi için çalışmalar yapılmıştır (Küçükahmet, 1987, s.68).

Millî Eğitim için geliştirilen model 26.05.1983 gün ve 86 sayılı kurul kararı ile kabul edilmiş ve 2142 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu modelde programların hazırlanması ve geliştirilmesi konusunda görev alacak kişiler ile program geliştirme grubunun çalışma esasları belirlenmiş ve her programda genel, ünite ve konu amaçlarının belirlenmesinin, her ünitenin ayrı ayrı davranışlarının tespit edilmesinin gerekli olduğunun altı çizilmiş, programların bir yıllık uygulanmasından sonra

değerlendirilmesinin yapılarak, değerlendirme sonuçlarına göre programların geliştirilmesi karara bağlanmıştır. Model iki ana bölümden oluşturulmuştur. İlk bölümde Atatürk'ün, eğitimin önemine ve eğitim ortamının gerçeğe yakın olarak oluşturulmasına ilişkin fikirleri, millî eğitimin genel amaçları, okul düzeyi ve türü ile ilgili amaçlar, eğitim-öğretim ilkeleri, uygulama yöntem ve teknikleri, ikinci bölümde ise dersin ilgili okul düzeyine ve sunulacağı sınıfa göre amaçları, ünite veya konulara göre alt amaçları, her ünite veya konuda kazandırılacak davranışlarla beraber dersi uygulama ve değerlendirme yöntemleri yer almıştır (Yıldırım, 1994, s.157). Bu model 14.2.1984 gün ve 16 sayılı Talim ve terbiye Kurulu kararı ile yeniden belirlenerek “amaç”, “davranış”, “işleyiş” ve “değerlendirme” boyutları içinde programların derslere göre hazırlanması esasını getirmiştir. Ancak kararda, bu model konusunda bağlayıcı bir karar bulunmaması nedeniyle bazı programlar farklı modellerle hazırlanarak geliştirilmiştir. Böylelikle ders programlarının geliştirilmesinde bir standartlaşma yerine çeşitliliğe doğru gidilmiştir.

3. 12 EYLÜL 1980 ASKERÎ HÜKÜMETİ DÖNEMİNİ KAPSAYAN DÖRDÜNCÜ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA EĞİTİM

Ülkemiz 1960 devrimiyle birlikte planlı kalkınma politikasını benimsemiştir. 1961 Anayasa'sının planlama ile ilgili maddeleri yanında aynı anayasa uyarınca bir planlama örgütü kurulmuştur. Bu örgüt Devlet Planlama Teşkilatıdır. Eğitim planlaması ile ilgili kuruluşlar DPT ve Millî Eğitim Bakanlığıdır.

Kalkınma Planları, beş yıllık dönemler halinde ülkenin ihtiyaçlarına ve sorunlarına çözüm aramak amacıyla oluşturulmaktadır(Aydın, 2007: 379). Bunlar arasında, eğitim sorunları ve çözüm önerileri de yer alır. Örneğin, iktisat, siyasal bilim, eğitim uzmanları, eğitimin bireyde kalkınmanın gerektirdiği yönde zihniyet ve davranış değişikliği oluşturarak kalkınma planlarının uygulanışına istekle katılmasını sağlayacağını ileri sürerler (Akyüz, 1978: 4).

Dördüncü Beş Yıllık (1979- 1983) Kalkınma Planı, 16 Ekim 1962 tarihli, 77 sayılı Yasa gereğince, Millet Meclisi Genel Kurulunun 29- 30. 11.

1978 tarihli 15. Birleşiminde onaylanmıştır. Bu plân, 12 Eylül 1980 Askerî Hükümeti döneminde hazırlanmamıştır, ancak hükümetin kurulduğu dönemi kapsamaktadır. Askerî hükümet öncesi hazırlanan kalkınma planında belirtilen hedefler ve ilkelerin, askerî hükümet döneminde ne şekilde gerçekleştirildiği üzerinde durulacaktır.

Dördüncü Kalkınma Planınının 5. bölümü eğitim ile ilgili çalışmalara ayrılmıştır. Bu bölümde ele alınan konular; üçüncü plân döneminde gelişmeler (temel eğitim, ortaöğretim (liseler), meslekî ve teknik öğretim, yüksek öğretim ve yaygın eğitim), hedefler ve ilkeler –politikalar olarak saptanmıştır. Öncelikle Üçüncü Plan Dönemindeki gelişmeler incelenmiş ve şöyle ifade edilmiştir:

-Sosyal adaleti, toplumsal ve ekonomik gelişmeyi sağlamada etken bir araç olması gereken eğitim, ülkemizde bu işlevi kendi dışındaki sınırlamalar ve sistemin kendi iç yapısından doğan sınırlamalar nedeniyle yerine getirememektedir.

-Ülkemizdeki ekonomik gelişme ve bunun oluşturduğu toplumsal yapı temel bir dış etken olarak eğitim sistemini şekillendirmektedir.

-Eğitim sisteminin kendi iç yapısından gelen sınırlamalar, eğitimin tüm bireylere dengeli ve verimli bir biçimde yaygınlaştırılmasını engellemekte, bu sınırlamalar eğitime ayrılan kaynakların sosyal adaleti ve fırsat eşitliğini gerçekleştirecek şekilde dengeli kullanılmaması ve eğitim içeriğinin toplumun değişen koşullarına uyacak biçimde geliştirilememesi şeklinde somutlaşmaktadır.

-Artan öğrenci sayısını karşılamak için yeni fizik kapasite yaratılmasında gecikmeler, mahallî binalarda yetersiz koşullarda açılan okullar, öğretmenlerin yurt düzeyindeki dengesiz dağılımı, eğitimin standardını ilkokuldan başlayarak etkilemekte ve bu nitelik düşüklüğü eğitimin tüm kademelerini belirgin bir şekilde etkilemektedir.

-Öğretmenlerin istihdam koşulları, ekonomik, sosyal ve politik güvence noksanlığı, giderek öğretmen mesleğine katılımı, dolayısıyla niteliği

etkilemektedir. Her kademedede esasen yetersiz sayıda olan öğretmenlerin bölgelerarası ve kıır – kent arasında dengesiz dağılımı, geri kalmış yörelerde ve kırsal bölgelerde eğitiminin standardının daha da düşmesine yol açmaktadır.

-Eğitim sisteminin içeriği, istihdam koşulları ve teknolojik yapıyla uyumlu değildir. Tüm sanayileşme çabalarına karşın, örneğin lise düzeyinde gelişme, teknik alanlardan çok genel alanlarda olmaktadır. Orta düzeydeki teknik eğitime olan toplumsal talebin hızla artmasına karşın, pahalı bir eğitim olan teknik öğretime ayrılan kaynakların planlanan sürede hizmet sunmasını sağlayacak önlemler alınmamıştır. Öte yandan yapımı kolay olan ya da yatırım gerektirmeyen tahsisli ve kiralık binalarda açılan genel liseler, imam - hatip ve ticaret liselerinde plân hedeflerini aşan kapasite artışı meydana gelmiştir. Teknik okullarda verilen eğitimin içeriği modernleşen sanayinin gerektirdiği düzeyde olmadığı gibi, geleneksel yapıyla da tutarlı değildir ve kendi eğitim ilkelerine uygun araçlardan yoksundur. Öte yandan çıraklık yasası ile getirilen ve gerek geleneksel gerek modern sanayi tek bir yapı içinde kapsamaya yönelik önlemler bu tutarsızlığı daha da artırmaktadır.

-İlk kademelerden başlayarak böylece oluşan eğitim sistemi, yükseköğretimde de aynı yetersizlikte süregelmekte, teknoloji uygulayan ve teknoloji üreten ayrı düzeyde elemanlar yerine üniversiteler, akademiler, yüksekokullarca aynı türde elemanlar yetiştirilmektedir. YAY - KUR okullarında istihdam alanında yeri belirlenemeyen önlisans uygulamasına geçilmiş ve yükseköğrenimin içeriği ve niteliği belirsiz bir duruma gelmiştir.

-Öte yandan, tüm kademelerde eğitimin, ezberciliğe dayanan kişiliği geliştirmekten çok kalıplaştırmaya iten, çoğu kez gereksiz, kuru bilgiler yığınınından oluşan içeriği süregelmektedir.

Dördüncü Kalkınma Planında belirlenen hedefler özetle şunlardır: Sayısal gelişmenin gerçekleşmesinde meslekî - teknik eğitime ağırlık verilecektir; yardımcı sağlık personeli yetiştirmeye yönelik Sağlık Meslek Liselerinde gelişmeye ağırlık verilecektir; Dördüncü Plan Döneminde eğitime ayrılan ödenekler ve eğitim kademeleri düzenlenecektir ve bu dönemde

toplam eğitim yatırımlarının yüzde 33'ü temel eğitime, yüzde 22,4'ü ortaöğretime, yüzde 17,5'i yükseköğretime, yüzde 3,3'ü yaygın eğitime, yüzde 3,9'u kültüre ve yüzde 2,9'u gençlik ve spor yatırımlarına ayrılacaktır.

Eğitim sisteminin bireyin fizik ve toplumsal çevresini geliştirme yeteneğini vereceği ve toplumun daha ileri bir gelişme aşamasına götürülmesinde etmen olacak biçimde yeniden düzenlenmesi esas olacağı; eğitim programlarının içeriği lâik, özgürlükçü, demokratik rejim ve Anayasada tayin edilmiş olan devletin niteliklerine dayatılarak bu amaca yöneltileceği; eğitim sistemi diğer sistemlerle bir bütünlük içinde ele alınarak, teknolojik ve ekonomik yapıyla tutarlı bir kurumsal yapıya kavuşturulacağı ve bu amaçla kırsal ve kent dokusunun nüfus, ekonomik ve kültürel özellikleri eğitim sisteminin geliştirilmesinde önemle dikkate alınacağı; eğitimin tüm yaşamı içeren bir süreç oluşu nedeniyle, bir bütün olarak ele alınacağı ve bu amaçla örgün ve yaygın eğitim birbirini tamamlayacak biçimde geliştirileceği, eğitim sistemi içindeki kademeler arasındaki kopukluğun giderileceği; ekonomik ve toplumsal alanlarda alınacak diğer önlemlere paralel olarak eğitim sisteminde yapılacak düzenlemelerle eğitimin artan hızla ticarî meta haline dönüşmesini engellemek, olanak eşitliğini sağlamak Dördüncü Beş Kalkınma Planının temel ilkeleridir.

Dördüncü Plan döneminde demokrasinin yaygınlaştırılıp, güçlendirilmesinde en önemli araçlardan birinin eğitim olacağı belirtilmiştir. Eğitimin planlı gelişmenin gereksinimleri ile bağlantılı olarak her düzeyde ve coğrafî mekânda yaygınlaştırılması sadece ekonominin gerektirdiği bilgilerin değil, ulusal kültür değerlerinin de geliştirilmesinin büyük önem kazandığı ifade edilmiştir.

Üçüncü kalkınma planı için geçerli olan üretim- istihdam-insan gücü ilişkisi, bu plân için de geçerlidir. Eğitim sistemi, istihdam-insan gücü hedeflerine dayalı olarak yeni bir içerik ve kurumsal yapıya kavuşturulacaktır. 3. planın eğitim sektöründe öngördüğü, yeni bir yapı, içerik, insan gücü (nitelikleri) oluşturma süreci ile 4. planın eğitim sektöründe

de sürdürülmek istenmektedir. Örneğin, 'özellikle meslekî ve teknik eğitimde endüstri ile ilişkilerin geliştirilmesine olanak verecek esnek program uygulaması gerçekleştirilecektir.' '...farklı eğitim kademelerinin öğretmen gereksinmesini karşılayabilecek esnek bir öğretmen yetiştirme sistemi geliştirilecek.'

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, yüksek öğretimin tüm nitelikleriyle bir bütünlük içinde ele alınarak düzenlenmesi, özerklik anlayışı doğrultusunda plânlı yaklaşım ve disiplinine uygun olarak geliştirilmesi ve yönlendirilmesi ilkesi benimsenmiştir.

Bu planda;

- Yüksek öğretim kurumlarının üniversite düzeyinde bölüm sistemine dayalı olarak kurumsal niteliklerine göre yeniden düzenleneceği,
- Yeterli koşullar ve öğretim elemanları sağlanmadan yeni yüksek öğretim kurumlarının açılmayacağı,
- Yüksek öğretim kurumları ve kademeleri arasında amaç ve işlevlerine uygun program ve standartların geliştirilmesin ve eşgüdümü sağlamak üzere Üniversiteler Arası Kurul bünyesinde yeterli yetkilerle donatılmış bir örgütün kurulacağı,
- Yüksek öğretime girişte, orta öğretim programlarını dikkate alan ve ders kredisi sistemine dayanan yeni bir yöntemin geliştirileceği,
- Yüksek öğretimde kapasite artırılması için her kuruluştaki kapasite kullanım araştırması yapılarak mevcut kapasitenin rasyonel kullanımının sağlanacağı,
- Özellikle yurt içinde öğretim üyesi yetiştirilmesine ve dengeli dağılımına önem verileceği,
- Yüksek öğretime yoğun talebin oluşumuna neden olan yedek subaylık konusunun yeniden ele alınacağı,

- Tüm yüksek öğretim kurumlarının birinci sınıflarında Türkçe, yabancı dil ve kurumların özelliklerine göre temel bilimlerden gerekli konuların yer alacağı program uygulamalarının gerçekleştirileceği hedeflenmiştir.

Ayrıca bu plan döneminde yüksek öğrenim giriş sınavı iki basamaklı bir sınav haline gelmiştir.

Dördüncü Plan döneminde, 1981 yılında XI. Millî Eğitim Şûrası toplanmıştır. XI. Şûra'da 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda getirilen eğitim sistemi ve yatay ve dikey geçişlerle, öğrenci akışı konusunda getirilen esasların uygulamaya konulmadığı belirtilmiştir.

1981 yılı itibariyle 19 üniversite, 13 Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi, 6 İktisadî ve Ticari İlimler Akademisi, 1 Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, MEB'e bağlı 108 ve diğer bakanlıklara bağlı 19 olmak üzere toplam 166 yüksek öğretim kurumunun bulunduğu, statü farklılıkları ve kopuklukları kaldırmak amacıyla tüm yüksek öğretim kurumlarının 4 Kasım 1981 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı Kanun kapsamındaki 27 üniversite çatısı altına alındığı; bu kanunla kurulan YÖK'ün, kaynakların verimli ve hedeflere uygun olarak kullanılmasını sağlayacağını; akademik personel açığını gidermek amacıyla 7.265 öğretim elemanı kadrosunun serbest bırakıldığı; öğretim üyelerinin yüzde 90'nının gelişmiş 8 üniversitede toplandığı, bu dağılım bozukluğunu düzeltmek amacıyla kalkınmada öncelikli yörelerde çalışacak öğretim elemanlarına yüzde 50'ye kadar tazminat ödenmesine başlandığı; üniversitelerin öğrenci kontenjanlarında artışların yapıldığı ve 1983 yılında açık öğretim uygulamasına geçildiği; ancak yüksek öğretime yoğun talebin devam ettiği; yüksek öğretimin insangücü ihtiyaçları ve istihdam imkânları doğrultusunda düzenlenemediği; yüksek öğretimde fırsat eşitliğinin sağlanamadığı; başarılı elemanların üniversiteye çekilebilmesi için cazip şartların hazırlanamadığı; yüksek öğretimin uzun vadeli bir perspektif plânlamasının yapılamadığı; mevcut yüksek öğretim kurumlarının yeterli eğitim ve öğretim şartlarına kavuşturulmadan yenilerinin açılmasına devam edildiği; 1979 yılına kadar yüzde 10'lar düzeyinde olan

okullaşma oranının, eğitim enstitülerindeki öğrenci sayısının 100.000'lerden 10.000'ler düzeyine inmesi neticesinde plân dönemi sonunda yüzde 8 olarak gerçekleştiği; araştırma faaliyetlerinde yeterli düzeye gelinemediği belirtilmiştir. Öte yandan, müdahale sonrası yoğun dinsel kurumlaşmaya gidilmiş ve dinsel mekânların (cami, mescit gibi) sayısı hızla artırılmıştır. 1971- 81 döneminde yapılan cami sayısının yaklaşık iki katı sadece iki yılda (1981 ve 1982) yapılmıştır (Tanilli, 1991: 96).

Dördüncü Plan döneminde 17.6.1982 tarih ve 2684 sayılı "Temel Eğitim ve Ortaöğretimde Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun" ile 12.10.1983 tarih ve 2916 sayılı "Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu" çıkarılmıştır.

Dördüncü Kalkınma Planında, öğrencilerin yaparak-yaşayarak eğitim alması hedeflenmiştir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında yapılan incelemeler sonucunda eğitimin kendi iç yapısından kaynaklanan sınırlamalar nedeniyle o günün şartlarına cevap veremediğini, ezberci ve işlevsel olmayan bilgiler verildiği aşılması gereken sorunlar olarak görülmüştür, ancak bu sorunlar askerî hükümet döneminde çözülememiş, aksine daha katı bir biçimde uygulanmış, eğitimde sınırlamalar artırılmış, müfredat ve okutulan kitaplar yeniden düzenlenmiş, ne okutulacağı ne öğretileceği hükümet tarafından kesin bir dille belirlenmiştir. Ayrıca Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Plan'da yükseköğretim kurumlarının özerkliği öngörülmüş ancak askerî hükümet döneminde bu kurumlar özerkliklerini tamamen yitirmişlerdir. Bunların dışında, plânda kullanılan dil ile askerî hükümet döneminde yaşatılan dil arasındaki fark da dikkati çekmektedir. Örneğin, plânda geçen sosyal, özgürlükçü vb. kelimeler askerî hükümet döneminde tercih edilmeyen kelimelerdir.

B. 12 EYLÜL 1980 ASKERÎ HÜKÜMETİ'NİN EĞİTİM ALANINDAKİ UYGULAMALARI

Askerî hükümetlerin programları, bozulduğunu ileri sürdükleri 'düzen'e 'ilerleme' den daha fazla önem ve ağırlık verir (Weiker, 1964: 157) Aslında, ideolojilerine uygun düzen kurmaya yönelik, kalıcı değişiklikler yaparlar. Bu yüzden, askerî hükümetler müdahaleye gerekçe oluşturan neden ve olayları yeniden gözden geçirir ve bunları her türlü resmî belge, yayın ve eğitim programından çıkarmaya çalışır. 12 Eylül 1980 Millî Güvenlik Konseyi tarafından kurulan Ulusu Askerî Hükümeti de bu duruma uygun bir eğitim politikası benimsemiş ve eğitim alanında bu doğrultuda uygulamalarda bulunmuştur. 12 Eylül ile birlikte eğitimde otoriter bir politika benimsenmiştir. Önceki dönemde toplumsal karmaşaya yol açtığı düşünülen özgürlük, eşitlik, adalet gibi demokratik kavramları dışlayan, bunların yerine milliyetçi ve din temelli görüşü benimsemiş ve bu yönde uygulamalarda bulunmuştur. Toplumun yöneticilerini seçmesi yerine, ihtilali gerçekleştirenlerin belirlediği bir toplum modelinin oluşturulmasına başlanmıştır. Birlik ve düzeni kurmak için daha denetimli bir politika izlenmiştir.

Toplumsal kurumlara ve yaşama yönelik otoriter ve denetimci anlayış, eğitim alanında da sürdürülmüştür. Sık sık yayımlanan direktif, yönetmelik ve bildirimlerle nasıl bir insan ve yurttaş yetiştirileceği belirlenmeye çalışılmıştır.

Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, 1981-1982 öğretim yılı açılış konuşmasında milliyetçi bir çerçevede açık bir yurttaş profili çizerek öğrencileri "aşırı ve sapık akımlara" karşı uyarırken millî ve manevi birliğin ancak "Türk olmanın gurur ve heyecanının" yaşatılarak korunacağını vurgulamıştır.

1981'de Millî Eğitim Bakanlığı'nın yeni öğretim yılının açılması nedeniyle Valiliklere gönderdiği direktifte, eğitim kurumlarından ve öğretmenlerden beklenenler açık biçimde dile getirilmiştir. En çok vurgulanan nokta, gençlerin Atatürk milliyetçiliği ve onun anlam ve simgeleri

etrafında tekrar bütünleştirilmesinin öğretmenlerin görevi olduğu ve 12 Eylül girişiminin başarılı olabilmesinin de buna bağlı olduğudur. Aynı direktifte şu ifadelere de yer verilmiştir:

“Ülkesi ve milleti ile devletin geleceğini hazırlama görevini üstlenen eğitim kurum ve kuruluşlarında Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, Türk milletinin, millî, ahlâkî, insanî, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan, ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına saygılı, Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren yurttaşlar yetiştirmede eğitimin temeli ve tüm kurum ve kuruluşları ile millî eğitimimize düşen başlıca görevidir.

Müdürler, bu açıklamaları her an elleri altında bulundurulacak, yönetici ve öğretmenlere, ayrıca, okulda mevcut diğer görevlilere ayrıntıları ile duyurarak yıl boyunca uygulamasını izleyip denetleyeceklerdir.

Okul ve kurumlarımızda; Atatürk Köşeleri, Atatürk'ün yüce kişiliğine uygun nitelikte olacaktır. Bütün kısımlarda usulüne uygun Atatürk portresi bulundurulacaktır. Yöneticiler bu konuda gerekli dikkat ve titizliği göstereceklerdir.

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN, her kademedeki okullarımızda ve yalnız İnkılap Tarihi derslerinde değil, diğer derslerde (Edebiyat, Kompozisyon, Resim, Müzik vb.) işlenmesine önem verilecektir.

Kütüphanede ayrı bir ATATÜRK KİTAPLIĞI kurulacaktır.

Yüce Atatürk'ün en büyük emaneti olan Cumhuriyetimizin sembolü, Milletimizin, her zaman ve her yerde, güven ve inançla, birlik ve bütünlük içinde gölgesine sığındığı, altında ulusal gücünü ve kurtuluşunu bulduğu, uğruna kanını ve canını seve seve verdiği, asla leke sürdürmediği Türk ulusunun bağımsızlık timsali Bayrağımızı, bütün okullarımızda, eğitim kurumlarımızda ve vatanımızın her bucağında şan, şeref ve onurla dalgalandırdığı en kutsal ve asla olan görevimizdir.

Okul yöneticileri, İstiklal Marşımızın birlik ve beraberlik içinde doğru olarak söylenmesi için gerekli önlemleri alacaklardır.

Türk aydınına ve aydınların büyük bölümünü oluşturan Türk öğretmenlerine, 12 EYLÜL HAREKÂTI'nın amacına ulaşılabilmesi için çok ciddi, anlamlı ve önemli görevler düşmektedir” (Tebliğler Dergisi, 17 Ağustos 1981).

Bu bildiriden anlaşılacağı üzere 1980-83 döneminde büyük bir Atatürkçülük kampanyası başlatıldı. Bunun ilk adımı olarak hükümet, 5 Ocak 1981'de Atatürk'ün doğumunun 100. yıldönümü kutlamaları yaptı ve '1981 Atatürk Yılı' Ankara'da törenlerle başladı (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 4.Cilt: 11). Eğitimin bütün kademelerinde zorunlu 'Atatürk İlkeleri' dersleri kondu.

12 Eylül hükümeti, 'milletçe tam bir birlik, bütünlük, güven ve huzur içinde' olunması için milliyetçiliği bir toplumsal ve siyasal bütünleştirme politikası olarak yoğun biçimde kullanmıştır. Her öğretim yılının açılışında eğitimle ilgili mesajlarda öğrencilere “Atatürkçü hedef ve çizgiden sapmasına, millî ve manevi benliklerini yıpratmasına, aile ve devletlerine karşı umut ve güvenlerini kaybetmelerine” neden olacak 'aşırı ve sapık' akımlardan uzak kalmalarına ilişkin uyarılar yapılmıştır. ' Aşırı ve sapık' akımlar yerine 'Türk olmanın gurur ve heyecanını' yaşatmak, ' Türklükle öğrenme' önerilmiştir (Tebliğler Dergisi, 28 Eylül 1981). Böylece eğitime ve okullara yüklenen millî bilinci tekrar oluşturma ve güçlendirme işlevi çerçevesinde olmak üzere sürekli duyurular, direktifler, genelgeler mesajlar yayımlanmıştır. Bu bildirilerde hemen birçok konu duyurulmuş ve saptanan kurallara uyulması için zorunluluk getirilmiştir.

1980- 81 öğretim yılında, İlköğretimi haftası nedeniyle Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Müsteşarının yaptığı açılış konuşmasında, millî birlik ve beraberlik terimleri altında milliyetçi ideoloji çerçevesinde bir dayanışmanın, toplumsal bütünleşmenin hedeflendiği görülür: “Vatan, millet, bayrak sevgisi gibi yüce duygular bu dönemde (ilköğretimde) aşılabilir” (Tebliğler Dergisi, 29 Eylül 1980). Yine aynı konuşmada Bakanlık yetkilisi öğretmenlere, kutsal görevlerini nasıl yerine getirmeleri gerektiğini milliyetçilik çerçevesinde

aşağıdaki gibi ifade etmiştir: “Kutsal görevlerimizi yerine getirirken Millî Eğitim Temel Kanunu’nda belirtilen eğitimimizin amaç ve ilkelerinden sapmayacağınıza; çocuklarımızı, Atatürk inkılâplarına ve anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine bağlı, Türk milletinin millî, ahlakî, insanî, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştireceğimize olan inancımı(...)(Tebliğler Dergisi, 29 Eylül 1980).

Dönemin Ekonomi Bakanı olan Turgut Özal tarafından hazırlanan 24 Ocak İstikrar Paketi 12 Eylül askerî hükümetince olduğu gibi kabul edilmiştir. Bu paket eğitim alanındaki otoriter tutumun aksine liberal ve serbest piyasa düzenini öngören ekonomi alanında bir düzenlemeydi. Ancak, eğitim alanında da etkili oldu. 24 Ocak 1980 kararları ve 12 Eylül askeri müdahalesi sonrası egemen olan toplumsal, iktisadî ve kültürel yapılar ve buna dönük anlayışlar, eğitimi temelden tavana kadar her kademedede derinden etkilemiş, hatta belirlemiştir (İnal, 2004: 134). Eğitimin içeriği, milliyetçi Türk-İslam sentezi doğrultusunda belirlenmiştir (Gök, 1996:463). “Türk İslam Sentezi” ülkenin “Millî Kültür Planı” olarak DPT tarafından 1983’te yayımlanmıştır. Plân, 12 Eylül Hükümeti tarafından oluşturulan Atatürk Yüksek Kurulu’na kabul edilmiştir. “Planın açık amaçlarına göre, lâik Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yeniden müslüman olacaklar; müslümanlığı bu plandan öğreneceklerdi.” (Güvenç, 1993: 47).

12 Eylül’ün milliyetçilikle sentezi yapılmaya çalışılan din konusuna bakış açısı, müdahalenin hemen ardından valiliklere gönderilen bir bildiriyle açıkça ifade edilmiştir. Bildiride, din eğitiminin ve öğretiminin daha verimli hale getirilmemesi ve “ilmi metotlarla uygulanmaması” halinde , “milli varlığın devamının sağlanamayacağı” şöyle belirtilmiştir:

“Millî ve manevi değerlerine gereken önemi veremeyen ve bu değerleri gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarmayı başaramayan milletlerin, varlıklarını devam ettirmeleri ve tarih sahnesindeki yerlerini korumaları

mümkün değildir. Söz konusu değerlerin canlı tutulmasında korunup yaşatılmasında Din Eğitimi ve Öğretiminin rolü inkâr edilemez. Bu bakımından, Din Eğitimi ve Öğretiminin her derecedeki eğitim ve öğretim kurumlarımızda, özellikle Temel Eğitim I. kademesinde daha verimli hale getirilmesi ve ilmi metotlarla uygulanması için, gerekli ve isabetli tedbirlerin bir an önce alınmasında zaruret bulunduğu açıktır (Tebliğler Dergisi, 29 Eylül 1980).

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, 23 Temmuz 1981’de Erzurum’da halka hitaben yaptığı konuşmasında yeni aldıkları bir kararla ilk ve ortaokullarla liselerde mecburî din dersi konulacağını (Evren, 2000: 124) açıkladı. 1982- 1983 öğretim yılında Din Bilgisi ve Ahlâk derslerinin ‘Din ve Ahlâk Bilgisi’ adıyla birleştirilerek her sınıf için zorunlu ders olarak, ortaokullarda haftada 2, liselerde 1 saat okutulması kararlaştırılmıştır (Akyüz, 2010: 353). 1982 Anayasasının 24. Maddesi ile bu ders zorunlu hale geldi. Millî Eğitim Temel Kanunu da Haziran 1983’te kısmen değiştirilmiştir. Din dersi ile ilgili son değişiklik şöyledir: “Türk millî eğitiminde lâiklik esastır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilkokul ve ortaokullar ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.” (Akyüz, 2010: 334) .

Bunların yanı sıra, askerlerin ayet ve hadislerle halka seslenmeleri, aynı şeyi vali ve kaymakamlardan da beklemeleri, Diyanet İşleri Başkanlığı’ndan fetva istemeleri, İslam konferanslarına devlet başkanı düzeyinde katılmaları ve Türk-İslam sentezine ilişkin telkinlere başvurmaları sıkça görülen olaylar olmuştur (Tanör, 1987: 188). ‘Huzur ve güven ortamı’nın yanı sıra ‘devlete karşı itaatkâr bireylerin yetiştirilmesinde’ bir temel haline getirilen din (Köker,1995: 205) ‘Atatürkçülük ve milliyetçilikle birlikte ideolojik sac-ayağını oluşturmuştur. Özellikle 1981’den sonra Atatürk’ü İslam’la barıştırma (Belge,1992: 34) girişimleri, yoğun bir kampanyanın başlatılmasına neden olmuştur. 1981’de yapılan Türkiye I. Din Eğitimi Semineri’nde sunulan bildirilerde, lâikliğin toplumda ‘İslam dininin öz değerlerini korumada sahip bulunduğumuz tek ve en önemli ilke niteliği’ taşıdığı vurgulanmıştır. Evren ise Atatürk’ün din düşmanı değil, dini sayan bir kişi olduğunu (Gürtaş,1982: 162), lâikliğin dinsizlik anlamına gelmediğini,

İslam'ın akıl, bilim ve mantığa uygun olduğunu (Gürtaş, 1982: 129), lâiklik ile din eğitiminin çatışmasının söz konusu olmadığını, aksine dinsel eğitimin lâikliğin doğal bir sonucu ve gereği olduğunu (Gürtaş, 1982: 131) çeşitli konuşmalarında belirtmiş.

Yüksek okul öğrencilerinin “Nutuk”tan sınava girmesi kararlaştırıldı. Karar göre, “yüksek okullarda ve ortaöğretim kurumlarında 1981-1982 öğrenim yılından itibaren uygulanacak “Türk İnkılâp Tarihi” ve “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi” müfredat programı belirlenerek onaylanmıştır. Öğrenciler, yüksek okulda “Nutuk”tan, orta öğretimde okudukları tüm derslerden sınava verecek, aksi halde mezun olamayacaklardır (1 Haziran 1981 tarihli Milliyet gazetesi) .

Aynı haber şöyle devam etmektedir: “Öğrencilere Atatürkçülüğü benimseterek, onlara günümüzün ve geleceğin sorunlarına Atatürkçü bir yaklaşımla çözümler getirebilecek tutum, davranış ve yetenekleri kazandırmak amacıyla hazırlanan program, yüksek okullarda haftada 2 saat, orta öğretim kurumlarında ise haftada bir saat uygulanacaktır. Tüm öğrencilerin sorumlu tutulacağı “İnkılâp Tarihi” programının amacı şu şekilde anlatılmıştır. Dersin amacı, tüm öğrencileri Türk inkılâbının tarihi anlamını ve önemini kavratmak, Atatürkçülüğü benimseterek, Atatürk'ün dünya görüşünü ve düşüncelerini öğretmek, Türk inkılâbının millî ve milletlerarası niteliklerini belirleyerek 20. yüzyılda mazlum milletlere nasıl ışık tuttuğunu göstermek, demokrasi hayatımızın gelişmesini inceleyerek, onlara demokratik düzenin gerektirdiği bilgi ve davranışları kazandırmaktır.

Derslerde üzerinde durulacak noktalar lâiklik, devletçilik ve Türk dili olacaktır. Lâiklik ilkesinde, bu kavramın dinsizlik olmadığı belirtilerek, Atatürk'ün İslam dinine olan saygısı kendi sözleriyle açıklanacak. O'nun esas tutuculuk ve gericilik, yobazlık ve hurafelere, safsatalarla din istismarcılığına karşı olduğu üzerinde durulacaktır.

Devletçilik anlayışında bu ilkenin, sosyalist ve komünist ülkelerin uyguladığı ekonomik sistemlerden farklılığı ve Türkiye'nin şartlarına göre

düşünölmüş çağdaş bir özellik taşıdığı belirtilerek, uygulamada aldığı başarılı sonuçlara yer verilecektir” (1 Haziran 1981 tarihli Milliyet gazetesi).

12 Eylül hükümeti, eğitim kurumlarında müfredatın ve derslerin içeriğinin yanı sıra öğretmen ve öğrencilerin kılık-kıyafetini de belirlemiştir. 12 Eylül döneminde tüm kamu kurumları gibi eğitim kurumlarında çalışanları da ilgilendiren bir Kılık-Kıyafet Yönetmeliği yayımlanmış ve tüm kamu görevlilerinin ve öğrencilerin “ Atatürk İnkılap ve İlkelerine uygun, uygar, aşırılıklara kaçmayan ve sade” bir kılık-kıyafet giymeleri emredilmiştir. Bu yönetmelikte, hem kadınlar hem de erkeklerin hangi tür elbise giymeleri gerektiğinden tıraş biçimine kadar ayrıntılı bir kurallar dizisi çıkarılmıştır.

20 Mayıs 1981’de, “Ata’nın ardından özgürlüğe ilk adım gezisi” kapsamında, 67 ilin en çalışkan öğrencileri Ankara’da düzenlenen gecede Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam’la bir araya geldi. Gecede konuşan Sağlam: “Milli eğitimimiz artık Atatürk ilke ve İnkılâplarına tümüyle sahiptir. Devlet bütün gücü ile okullarımızdadır. Değerli gençler bu güzel vatanınızı çok seviniz. Bu ülkeye Atatürk’ün izinde sahip çıkınız. Gelecek ve onun sorumluluğu sizindir. Başarı yolları size açıktır.” Öğretmenlere hitaben de “Herşeyimizi borçlu olduğumuz şerefli Türk öğretmeni artık sınıfındadır. Saygın yerine hakkı ile oturmuştur ve oturtulacaktır. Ülkenin etkin mimarı onlardır. 12 Eylül’ün sahibi de onlar olacaktır. Çünkü Atatürk meşalesi onların elindedir.” (21 Mayıs 1981 tarihli Milliyet gazetesi).

1980-1981 öğretim yılında Ankara, Atatürk, Dokuz Eylül, Erciyes, Marmara, 19 Mayıs ve Uludağ Üniversitelerinde toplam 7 tane İlahiyat Fakültesi açılmıştır (Güneş, 2003: 109).

Millî Eğitim Bakanlığı 1981 yılında yeni bir Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği hazırlamış, bu yönetmelik 3. 12. 1981 gün ve 17533 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Üç yıllık eğitim enstitülerinin, dört yıl eğitim-öğretim yapan yüksek öğretmen okullarına dönüştürölmüştür.

Yeni yönetmelikte yüksek öğretmen okulu ile ilgili 4. maddede yüksek öğretmen okulu: “ Temel eğitim ikinci kademesi ile ortaöğretim kurumlarına öğretmen ve rehber-uzman ile Temel eğitim 1. kademesine ilköğretim müfettişi yetiştiren, öğrencilerine eğitim ve öğretimde bilimsel araştırma yapma imkanını sağlayan, lisans düzeyinde öğretim yapan, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı 4 yıllık bir yüksek öğretim kurumudur.” diye tanımlanmaktadır. Aynı yönetmeliğin 6. maddesinde ise, yüksek öğretmen okulu öğrencilerinin nasıl yetiştirileceği, öğrencilere kazandırılacak temel nitelikler ayrıntılı olarak sıralanmaktadır.

20 Temmuz 1981’de öğretmen yetiştiren kurumların üniversiteler içinde yer almasına karar verildi. 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu 6 Kasım 1981 gün ve 17506 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Bu yasaya göre oluşan Yüksek Öğretim Kurulunca, öğretmen yetiştiren bütün yüksek öğretim kurumlarının üniversitelere bağlanması, bu kurumlara akademik bir işleyiş düzeni getirilmesi, bu arada on yüksek öğretmen okulunun da “eğitim fakültesi”ne dönüştürülmesi yolunda yasa hazırlığı için Millî Eğitim Bakanlığına öneriler götürülmüştür. (19 Mart 1982 günlü gazeteler).

6 Kasım 1981’de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu yayınlanmış, yüksek öğretimin yeniden kapsamlı bir düzenlemesine gidilmiştir (Akyüz, 2010: 364). 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 5. maddesinde yükseköğretimin hangi ana ilkeler doğrultusunda plânlanıp, programlanıp, düzenleneceği yer alır. Bu ilkelere bazıları şunlardır:

a) Öğrencilere, Atatürk inkılabları ve ilkeleri doğrultusunda Atatürk milliyetçiliğine bağlı hizmet bilincinin kazandırılması sağlanır.

b) Millî kültürümüz, örf ve adetlerimize bağlı, kendimize has şekil ve özellikleri ile evrensel kültür içinde korunarak geliştirilir ve öğrencilere, millî birlik ve beraberliği kuvvetlendirici ruh ve irade gücü kazandırılır.

c) Yükseköğretim kurumlarının özellikleri, eğitim-öğretim dalları ile amaçları gözetilerek eğitim-öğretimde birlik ilkesi sağlanır.

d) Eğitim-öğretim plan ve programları, bilimsel ve teknolojik esaslara, ülke ve yöre ihtiyaçlarına göre hazırlanıp sürekli olarak geliştirilir.

e) Yükseköğretimde imkan ve fırsat eşitliğini sağlayacak önlemler alınır.

f) Yeni üniversiteler, üniversiteler içinde fakülte, enstitü ve yüksekokullar, devlet kalkınma planları ilke ve hedefleri doğrultusunda ve yükseköğretim planlaması çerçevesinde Yükseköğretim Kurulunun olumlu görüşü veya önerisi üzerine kanunla kurulur.

g) Meslek elemanı yetiştiren Bakanlıklara bağlı yüksekokullar, Yükseköğretim Kurulunun tespit edeceği esaslara göre Bakanlar Kurulu kararı ile kurulur (Akyüz, 2010: 365).

Bu ilkelerden, b) ilkesinde “örf ve adet sözcüklerinin yeni kanuna alındığı görülüyor” (Akyüz, 2010: 365).

1981 tarihli düzenlemeye göre;

1) Yükseköğretim kurumlarında, eğitim-öğretim süresince, Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi, Türk dili, yabancı dil zorunlu derslerdendir, ayrıca beden eğitimi veya güzel sanat dallarından biri de zorunludur;

2) Kısmen seçim, kısmen atanma ile belirlenen önemli “üst kurullar” kurulmuştur, Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Yükseköğretim Denetleme Kurulu, Üniversitelerarası Kurul, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi; Rektör, Dekan, bölüm başkanı atama ile belirlenmektedir;

3) Fakülte Kurulu küçültülüp yetkileri çok azaltılmıştır; Fakültelerin tüzel kişiliğinden söz edilmemektedir, böylece kaldırıldığı sonucuna varılmaktadır;

4) Üniversitelerin “bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip oldukları” belirtilmekte, böylece idarî özerkliğin kaldırıldığı anlaşılmaktadır;

5) Fakültelerin kürsüleri kaldırılmış, bölümleri de geniş ölçüde azaltılmıştır;

6) 2547 sayılı Kanunla belirtilen yükseköğretimin amaç, ana ilkeleri ve öngördüğü düzene aykırı harekette bulunmak suç sayılmıştır;

7) Sözü edilen suçu işleyenler ile, Kanundaki görevleri yerine getirmekte yetersizliği görülen öğretim elemanlarının, Rektörün önerisi üzerine ya da doğrudan yükseköğretim kurumları ile ilişkisi kesilebilecektir;

8) Öğretim üyelerinin haftalık ders yükü 6 saatten 10 saate çıkarılmıştır; 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası ile birçok öğretim üyesi Üniversiteden uzaklaştırılmış ya da istifaya zorlanmıştır (Akyüz, 2010: 366).

28 Mart 1982'de YÖK Başkanlığı görevine İhsan Doğramacı getirilmiştir. Önceki dönemde kendilerince seçilen organlar tarafından yönetilen ve denetlenen üniversiteler, 1982 Anayasası ile başkanı Cumhurbaşkanı tarafından atanan Yükseköğretim Kurulu'na (YÖK) bağlanmıştır (Baloğlu, 1990: 165). Tüm derslerin içerikleri de YÖK tarafından belirlenir. Böylece üniversitelerin idarî özerklikleri de bilimsel özerklikleri de kaldırılmış olur (Kongar, 1999: 539). 1982 Anayasası'nın 130. maddesi üniversitelerin Devlet tarafından kurulacağını belirtmekle birlikte, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir (Akyüz, 2010: 369).

1973 tarihli Millî Eğitim Temel Kanunu ile millî eğitimin temel amaçları ve ilkeleri toplu ve ayrıntılı olarak tespit edilmiştir. Bu kanun 1983'te kısmen değiştirilmiştir. Bu Kanunda, "millî eğitimin temel ilkeleri"nden Lâiklik ilkesinin 1973 tarihli şekli şöyledir: "Türk millî eğitiminde lâiklik esastır. Din eğitimi ve öğretimi ancak kişilerin kendi isteği ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlı olarak verilir. Bu istek, kayıt esnasında veliler tarafından okul idaresine yazılı olarak bildirilir." Haziran 1983 tarihli son şekli şöyledir: "Türk millî eğitiminde lâiklik esastır. Din Kültürü ve ahlak öğretimi ilkokul ve ortaokullar ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır." (Akyüz, 2010: 334).

12 Eylül'ün kurumlaşması oldukça sistemli ve hızlı biçimde gerçekleştirilmeye çalışıldı. 67 ilden 27'sinin valilerinin değiştirilerek yerine asker kökenli ya da orduya yakın olanlar atandı.

23 Mart 1981'de okuma yazma seferberliği başlatıldı. 1 Mayıs 1981 tarihli Milliyet Gazetesi'nde çıkan bir haberde bu konuyla ilgili İstanbul Millî Eğitim Müdürü Kemal Türen 1981 yılı içerisinde 12 meslek lisesine daha kavuşulacağını söylemiş ve 23 Mart'tan itibaren sürmekte olan okuma-yazma seferberliğinde o güne kadar 75 bin yetişkinin öğrenim gördüğünü ve çalışmaların 3118 ayrı kursta sürdüğünü açıklamıştır. Okuma yazma seferberliği askeri hükümetin önemle üzerinde durduğu bir uygulamaya olmuş ve hükümet iktidarı boyunca sürmüştür. Bu uygulama ile ülkedeki okur-yazar oranında önemli gelişmeler yaşanmıştır.

24 Kasım günü Öğretmenler Günü olarak kabul edilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı, 24 Kasım Öğretmenler Günü ilan ederek ve bunu ilk kez 1981'de kutlayarak, dikkatleri öğretmenlik mesleğinin önemine çekmeyi amaçlamıştır (24 Kasım Atatürk'ün 1928'de Başöğretmen unvanını aldığı gündür) (Akyüz, 2010: 422).

1982 yılında eğitim programlarını ve ders kitaplarını yazma konusunda yeni düzenlemelere gidildi. Hasan Sağlam bu konuda “önceki öğretim yılında üstün başarı sağlandığını, zehirli politikaların, yıkıcı, bölücü ve çarpık ideolojilerin okullara kesinlikle sokulmayacağını, okulları kimsenin kirletmesine asla müsaade edilmeyeceğini, ilk ve ortaokul Türkçe kitapları ile din ve ahlâk bilgisi ve güvenlik dersleri kitaplarının yeniden yazdırıldığını ve dağıtılacağını” söyledi (13 Eylül 1982 tarihli Yeni Asır gazetesi)

T.C İnkılâp Tarihi dersi 12 Eylül 1980 harekâtından sonra genel orta okul ve lise programına konmuş ve Eylül 1983'ten itibaren dersin adı T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük olmuştur (Akyüz, 2010: 355). Bu konuyla ilgili olarak, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, 1983 tarihli bir konuşmasında bu derste nelerin öğretileceği, hangi milliyetçi değerlerin kavratılması gerektiğini söylemiştir. Ona göre, T.C. İnkılâp Tarihi derslerinde yüce ve soylu değerler öğretilmeliydi: “Kurtuluş Savaşı öğretilirken, öğrencilere, uğrunda feda

olunacak kutsal değerler kavratılacak, Türklüğe çok yakışan yurt sevgisi ile, soylu duygular aşılacaktır” (MEB, 1983:151) diye ifade etmiştir. Yine Sağlam, “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde konuların 1938 yılında kesileceğini, diğer derslerde olduğu gibi bu derste de asla politik görüşlere ve polemiğe yer verilmeyecektir. Atatürk ilkeleri ve Atatürkçülüğün, sürdürülen değişik politik görüşler ile birlikte eğitim programlarına alınmamıştır” dedi (7 Eylül 1982 tarihli Yeni Asır gazetesi).

20 Temmuz 1982’de sekiz yeni üniversite kuruldu. 21 Ağustos 1982’de YÖK, öğretim üyelerinin demeç vermelerini yasakladı ve parti ya da derneklere üye olabilmeleri için rektörlerden izin almaları kuralını getirdi. 28 Ağustos 1982’de 272 kitabın ‘bölücü, ideolojik ve politik’ olduğu gerekçesiyle okullarda bulundurulması yasaklandı. 2 Kasım 1982’de Millî Eğitim Bakanlığı, yatılı öğrencilerin yemekten önce “ Tanrımıza hamd olsun, milletimiz var olsun” demelerini kararlaştırdı (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 4. Cilt: 63).

1982 yılında, kişilerin bir meslek sahibi olmalarını ve meslek içinde geliştirilmelerini sağlamak üzere, mesleki ve teknik eğitim yeniden düzenlenmeye başladı. Örgün, yaygın ve çıraklık eğitimi de uygulanacak mesleki ve teknik eğitimin ilkelerini bir sistem bütünlüğü içerisinde belirleyen kararlar Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam tarafından onaylandı. Buna göre, ilkokuldan lise bitimine “iş ve teknoloji eğitimi”nin bütün öğrenciler için zorunlu olmasını öngörüyor (6 Eylül 1982 tarihli Yeni Asır gazetesi).

7 Kasım 1982’de yeni Anayasa kabul edildi. Ancak Anayasanın hazırlık sürecinde bazı yasaklar konuldu. Örneğin, Anayasanın oylama öncesi tartışılması resmen yasaklandı ve Anayasa ile ilgili referanduma gitmeyenlerin sonraki 5 yıl boyunca oy haklarından yoksun bırakılacağıının söylendi. Sendikaların siyaset yapması yasaklandı. 12 Eylül askerî müdahalesi kadrolarının benimsediği Türk-İslam Sentezi düşüncesi, 1982 Anayasası’nı da etkilemiş ve seçilen sözcük ve deyimlerle bu etki açığa vurulmuştur. Anayasa’da yer verilen ‘Ebedî Türk vatan ve Milleti’, ‘Kutsal Türk Devleti’, ‘Kutsal din duyguları’ ve ‘Türklüğün tarihi ve manevi değerler’

gibi ifadelerin Türk-İslam Sentezi'ne özgü kelimeler olduğu görülmüştür (Parla, 1993: 218). Dolayısıyla, 12 Eylül askerî müdahalesini gerçekleştiren kadrolar, bir 'dinci milliyetçilik' anlayışını geliştirmişlerdir (Parla,1993: 202).

“Devleti vatandaşa karşı koruyan” (Belge, 1992: 10) ve ‘yurttaş hakkı’ndan ziyade ‘devlete karşı ödevleri’ öne çıkarıcı (Belge, 1992: 237) bir nitelik taşıyan 1982 Anayasası, 12 Eylül yönetiminin demokrasiyi otoriter tarzda algıladığının bir örneğini oluşturmuştur. 1961 Anayasası ile getirilen özgürlükler rejimi ve yargı bağımsızlığı, yeni Anayasa ile ortadan kaldırılmıştır. Demokratik temsil niteliği olmayan 1982 Anayasası, “yasamanın üstünlüğü aleyhine yürütmeyi (parti-hükümeti anlamında değil, devlet bürokrasisi anlamında) güçlendirme yönündeki hüküm ve yapıları koyulaştırıp kalınlaştırmış; bir yandan da yeni yapılar getirmiştir” (Parla, 1993: 77- 78). Bakanlar Kurulu’na Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisinin verilmesi, TBMM’nin yasama yetkisini af konusuyla sınırlanması, Cumhurbaşkanı’na acil durumlarda TSK’yı kullanma yetkisinin tanınması (Parla, 1993: 78) gibi yeni yapı ya da yetkiler güçlü bir yürütmenin yolunu açmıştır.

Demokratik düzeninin bir antitezini oluşturan, birey karşısında devleti yücelten ve öne alan, bireylerin hak ve özgürlüklerini sınırlayan, sınırlama ölçütlerini nitelik ve nicelik olarak artıran ve yoğunlaştıran, geniş bir yasaklamalar düzeni öngören, anti-demokrasiyi kurumsallaştıran 1982 Anayasası (Gemalmaz,1996: 989), otorite-özgürlük dengesinde otoriteye ağırlık vermiş, özgürlükleri ikinci plana itmiştir. Yeni Anayasa ile devlet içindeki tüm kurumlar merkezileştirilmiş, Cumhurbaşkanı’nı Başbakan’dan daha ön plana çıkarıcı bir düzenleme gerçekleştirilmiş, ara dönemde (1980-83) çıkarılan yasa ve Kanun Hükmünde Kararnamelerin Anayasa’ya aykırılığının iddia edilemeyeceğini içeren türden anti-demokratik maddelerle geçmiş dönemde yapılan yasadışı uygulamaların ve bunları gerçekleştirenlerin yargılanması önlenmek istenmiş ve sürekli eleştirilen bir seçim sistemi kabul edilmiştir (Yüzbaşıoğlu, 1995: 28- 41).

1982 Anayasası'na (Madde 42) göre, kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Eğitim ve öğretim, Atatürk İlkeleri ve İnkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yeri açılmaz (1982 Anayasası).

Anayasanın 13. maddesi göre, "Temel hak ve hürriyetler, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile kanunla sınırlanabilir" şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca olağanüstü durumlarda kişi hak ve özgürlüklerinin askıya alınacağı belirtilmiştir. Bununla ilgili 14. maddeye göre "Savaş, seferberlik, sıkı yönetim ve olağanüstü hallerde durumun gerektirdiği ölçülerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir" (Özbudun, 2002:60). Devlet memuru ve öğrenci olanların parti üyeliği de yasaklanmıştır.

Kasım 1982'de yayınlanan Talim ve Terbiye Kurulu'nun bir kararına göre öğretmenlerin asaletleri onandıktan sonra and içmeleridir. Devlet memurları için de benzer bir and şartı getirilmiştir. Meşrutiyet döneminde de öğretmen ve memurlardan politika ile uğraşmayacaklarına dair imzalı belgeler alındığı hatırlanacaktır (Akyüz, 2010: 421). Kasım 1982'de yayınlanan "Öğretmen Andı" şöyledir: "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, Atatürk İnkılâp ve ilkelerine, Anayasa ifadesini bulan Türk Milliyetçiliğine sadakatle bağlı kalacağıma, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına tarafsızlık ve eşitlik ilkelerine bağlı olarak uyacağıma, Türk milletinin millî, ahlâkî, manevi, kültürel değerlerini benimseyip, koruyup, bunları geliştirmek için çalışacağıma, insan haklarına ve Anayasanın temel ilkelerine dayanan millî, demokratik, lâik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarımı bilerek bunları davranış halinde bütün görevlerimi Türk millî eğitiminin amaç ve temel ilkelerine uygun olarak yapacağıma, öğrencilerimi bu doğrultuda yetiştireceğime namusum ve şerefim üzerine and içerim." (Akyüz, 2010: 421). Aslında "yemin törenlerinin ancak dindar olan toplumlarda bir işlevi vardır" (Montesquieu, 1963: 305). Fakat bu tarz

törenlere, 12 Eylül döneminde çok büyük önem verilmiş ve zorunluluk haline getirilmiştir.

12 Eylül askerî hükümeti, 1982 yılında da yapılmasını istedikleri şeyleri gazeteler aracılığı ile duyurmaya devam etti. Örneğin, Yeni Asır gazetesinin Bilgi-Görgü Köşesinde “Türk ahlâkının temel ilkelerini tanıtıyoruz” başlıklı yazıda temel ilkelerden bazıları şunlardır: “1. Sağlam ve kuvvetli olmaya çalışacağım, 2. Ailemin ve okulumun izni ile hergün açık havada gezeceğim, 3. Yeter derecede ve belirli saatlerde uyuyacağım (20 Ekim 1982).

1983'te İmam Hatip mezunları ile ilgili önemli bir değişiklik yapıldı. Haziran 1973 tarihli Millî Eğitim Temel Kanununa göre İmam Hatip Okulları Lise adını aldılar ve 31 ile 32. madde, öğrencilere, “yetiştirildikleri yönde yükseköğretime aday olma hakkı” tanıdı. 12 Eylül Askerî Rejimi döneminde, Haziran 1983'te, 31. Maddede çok önemli bir değişiklik yapılarak Lise ve dengi okulları bitirenlere, genel bir ifade ile, “yüksek öğretim kurumlarına girmek için aday olma hakkı” verildi. Bu tarihten itibaren bu mezunların çoğu, asıl amaçları dışına taşıp çeşitli fakültelere yöneldiler (Akyüz, 2010: 372-73).

2 yıllık Eğitim Enstitüleri, 1981'de yapılan düzenleme ile “sınıf öğretmeni” yetiştiren bu okulların sayıları 17'ye indirilmiş; 20 Temmuz 1982'den itibaren Eğitim Yüksekokulları haline dönüştürülerek Üniversitelerin içine alınmıştır (Akyüz, 2010: 383).

1983 yılında “İlkokul, Ortaokul, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği” yayımlanmış ve okul içi eğitici çalışmaların amacının Atatürk milliyetçiliğine bağlılığı sağlamak olduğu belirtilerek “Türk olmanın gururunu duymak”, “vatan ve milletini sevmek”, “millî ve sosyal hayata etkin bir biçimde katılmak” gibi alt amaçlar belirtilmiştir. Yönetmelikte herşey ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. Örneğin, bayrak töreninin nasıl yapılacağı, bu törene kimlerin katılacağı, tören bayrağının nerede ve saklanacağı, göndere çekilirken ve sonrasında neyin içinde ve nasıl taşınacağı, İstiklal Marşı'nın nasıl söyleneceği ayrıntılı bir biçimde belirlenmiştir. Yönetmelikte her okulda kahramanlık günlerinin

düzenleneceği; çünkü “bilinen 2000 yılı aşkın olan Türk Milletinin geçmişinin” kahramanlıklar ve kahramanlarla dolu olduğu, bunları tanıtmak ve gerektiğinde ne büyük fedakârlıklar gösterdiklerini anlatmak, kahramanlık ruh ve bilincini sürekli olarak canlı tutmak amaçları ile ‘Kahramanlık Günleri’nin düzenleneceği belirtilmiştir” (Tebliğler Dergisi, 6 Haziran 1983).

1983’de yayımlanan bir genelgeyle de (Tebliğler Dergisi, 28 Şubat 1983) okullarda ‘hoca’ sözcüğü yerine bundan böyle ‘öğretmen’ kelimesinin kullanılması rica edilmiştir. ‘Hoca’ sözcüğünün “ öğretmene gösterilmesi gereken saygıya gölge düşürücü ve zedeleyici nitelikte olduğu ve onun meslek özellikleriyle de bağdaşmaz bir durum yarattığının” açık olduğu ve bu nedenle öğretmen sözcüğünün mesleğe ve göreve verilen değer ve saygının bir göstergesi olacağı belirtilmiştir.

1981 Hükümet programı, “eğitimde fırsat eşitliğini bozdukları” gerekçesiyle uzun dönemde özel dershaneleri kapatmayı ilke edinmiştir. 1982 yılında Anayasa tasarısının özel yüksek okullarla ilgili hükmü çıkarılmış, buna göre özel sektörün yüksek okul kuramayacağı belirtilmiştir (9 Eylül 1982 tarihli Yeni Asır gazetesi). Hükümet, 16 Haziran 1983 tarihli ve 2843 sayılı Kanun, bunların 1 Ağustos 1984’te kapatılacağını öngörmüştür. 1983’de ülkede 174 özel dersane (Akyüz, 2010: 378) vardır.

12 Eylül hükümetinin eğitim üzerindeki bir başka belirleyici boyutu müfredat ve ders kitapları üzerinde olmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi, 1981 yılında Din ve Ahlâk Bilgisi derslerinin birleştirilerek yeni bir ad altında (Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi) artık devletin gözetimi ve denetimi altında ilkokul 4. sınıftan itibaren lise son sınıfına kadar zorunlu ders olarak okutulacağı kararı alınmıştır. Aynı yılda, İnkılâp tarihi derslerinin müfredatının yenilenmesine ve yeni kitaplarla okutulmasına karar verilmiştir. Genel Tarih derslerinin de müfredatı, 12 Eylül rejiminin tutumuna göre yeniden belirlenmiş ve program yayımlanmıştır. Ortaöğretim kurumlarında yeni programla okutulacak Tarih dersiyle büyük ölçüde Türk milliyetçiliğini güçlendirmeye hizmet etmesi amaçlanmıştır. Bu dersin öğrencilere yönelik amaçlarında ağırlık, Türklük bilincinin yerleştirilmesi ve yeniden güçlendirmesine

verilmiştir. Tarihsel değerler, Türklük, kahramanlık, geçmişi yüceltme, dünya medeniyetleri arasında ayrı ve anlamı bir yere sahip olunduğuna inanma gibi milliyetçi bakış açısını somutlayan değerlerin yanı sıra devletin bireylere değil, bireylerin devlete olan ödevleri belirlenirken yurttaşlık bilincinin geliştirilmesi gibi demokratik değerlere yer verilmemiştir. Tarih dersinin müfredatının içinde yer aldığı siyasal ideolojik çerçeve, demokrasi değil, milliyetçilik olmuştur:

1) Tarih boyunca kurulmuş büyük medeniyetler, insanlığa hizmet etmiş milletler ve devlet adamları hakkında genel bir tarih kültürü kazandırırken, Türk tarihine, kültür ve medeniyetine geniş ölçüde yer verilerek, Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki şerefli geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetler, dünya kültür ve medeniyetinin gelişmesindeki büyük payını kavratmak, onların millî duygularını daha bilinçli ve köklü kılmak;

2) Türk milletinin zeka ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanatseverliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimsetmek ve bu üstün özelliklerin davranış haline gelmesini sağlamak;

3) Tarihte büyük medeniyetler kurmuş, köklü bir geçmişe sahip büyük bir milletin evladı olduklarının sorumluluğunu duyurmak; gelecek için ümit ve güven vererek Türk milletine, dünya milletleri içinde layık olduğu yeri sağlamak...

4) Millî bağımsızlığımızın ve demokrasinin değerini kavratmak; yurt ve millet bütünlüğümüzü koruma, millî çıkarlarımızı ve demokrasiyi üstün tutma bilincini ve davranışını kazandırmak;

5) Millî, manevi ve maddi değerlerimize yürekten bağlı bir kişilik kazandırmaktır(Tebliğler Dergisi, 29 Ağustos 1983).

Amaçları bu şekilde belirlenen tarih eğitiminde, tarih dersinin temeli 'Türk ve Türkiye tarihi' olacak ve "teferruatlı bir siyasi tarih anlayışı yerine, daha çok kültür ve medeniyet tarihimiz üzerinde durulacak", diğer milletlerin tarihi işlenirken de aynı uygulama esas olacak; konulara Türk ve dünya tarihi açısından önemleri ölçüsünde ağırlık verilecek ve gerektiğinde Türk tarihi ile karşılaştırmalar yapılacaktır, "Türk milletinin başarıları göz önüne getirilecek,

milletimizin geleceğine güvenen, üstün ahlak değerlerini benimsemiş, hürriyet ve demokrasi anlayışını kavramış, millî bilince sahip, aydın, uyanık, sorumluluk almaya kararlı vatandaşlar yetiştirme görevi de ön planda tutulacak”, “ Türklerin tarihte ve tarihin akışı üzerine oynadıkları büyük rol vurgulanarak, çeşitli zamanlarda ve yerlerde ayrı ayrı devletler kurmalarına rağmen, kendilerine özgü kültür ve medeniyetlerini bozmadıkları, gittikleri yerlerde de yaydıkları ve günümüze kadar uzanan millî bir kültür meydana getirdikleri belirtilecek; bu arada insanlığa, İslam kültür ve medeniyetinin gelişmesine yaptıkları hizmetler anlatılacak”, “atalarımızın, yurdumuzu ve milletimizi, yüceltmek, geliştirmek ve gerektiğinde savunmak için ne kadar çok emek ve çaba harcadıkları ve onlara ne kadar çok borçlu olduğumuz örneklerle belirtilecek; öğrenciler de atalarımızdan bize miras kalan ve gelenekleşmiş çalışkanlık, cesaret, güçlükleri yenme, fedakârlık ve onurluk gibi meziyetlerini devam ettirme bilinci uyandırılacak”; “büyük devletler, imparatorluklar ve medeniyetler yaratmış, şanlı zaferler kazanmış milletimizin, zaman zaman büyük şansızlıklara, haksızlıklara da uğramış olduğuna, fakat tarihin derinliklerinden gelen ve büyük bir millet olmanın verdiği güçle olağanüstü canlılık kudreti gösterdiğine, tarihten ve doğuştan gelen yetenekleriyle her zaman dimdik ayakta durduğuna öğrencilerin dikkati çekilecek”; “öğrencilere yurttaşlık ödevleri kavratılacak, yurt ve cumhuriyet sevgisi, kanun ve nizam duygusu telkin edilecek”, kendi tarihimizdeki devlet adamları ve kahramanları diğer milletlerinkiyle karşılaştırılacak ve “Atatürk’ün 20. asırdaki üstün kişiliği vurgulanacak ve İnkılabının eşsizliği belirtilecek”; “son zamanlarda dış güçlerle desteklenip yabancı ülkelerde elçilik ve müşavirliklerimize giriştikleri kanlı cinayetler karşısında Türk milletinin, belirli terör odaklarınca düşünülen siyasi olayların tuzağına düşmeyeceği açıklanacak; Türk milletinin her zaman olduğu gibi davasındaki haklılığının kabulünü sabırla beklediği belirtilecek”, “tarihimizden duyduğumuz kahramanlıklar anlatılırken yerine göre, En Büyük Kahraman Atatürk ile ilişki kurulacaktır” (Tebliğler Dergisi, 29 Ağustos 1983).

12 Eylül hükümetinin gelenekçi/muhafazakâr milliyetçi bakış açısının yoğun bir Atatürkçülük yapma hedefine dönüşmesi, “Atatürk İnkılap ve

İlkeleri” dersinin nasıl okutulacağına ilişkin bir yönergede de ayrıntılı olarak belirlenmiştir. 18 Ocak 1982’de bu yönergeye (Tebliğler Dergisi, 18 Ocak 1982) göre, öncelikle “öğrencileri Atatürkçü olarak yetiştirilmesi ve Atatürkçülüğü davranış haline getirmelerinin” sağlanması için “bütün öğretmenlerin, plân ve programa dayalı bir işbirliği içinde ortak çalışmaları gerekmektedir”. Temel Eğitim ve Ortaöğretim Kurumlarında Atatürk İnkılâp ve İlkelerinin Öğretim Esasları Yönergesi’ne göre Türkçe derslerinde “ öğrenciler, Atatürk’le ilgili şiir ve özdeyişleri toplamaya ve bir Atatürk Şiirleri Antolojisi meydana getirmeye teşvik edilmeli”, “yıl içinde yazdırılacak kompozisyon ödevlerinden en az birisi Atatürk’ün ilke ve görüşleri ilgili özdeyişlerin açıklanması konusunda verilmeli”, “sık sık Atatürk inkılâbıyla ilgili cümlelerden örnekler buldurulmalı; dil bilgisinde de, cümle analizleri üzerinde durulurken gene Atatürk İnkılâbıyla ilgili cümleler alınmalı”, “öğrencilerden, buldukları yerde ve yakın çevrede Atatürk’le ilgili anıt ve müzeleri görmeleri istenmeli; derslerde gezi notları, Atatürkçülük duygusu ile birleştirilerek sözlü veya yazılı olarak anlatılmalıdır”. Edebiyat derslerinde ise kompozisyonlarda Atatürk konusu işlenmeli, çeşitli yazı türleri (fıkra, hatıra, portre vb.) işlenirken Atatürk bir kaynak olmalı, sözlü ve yazılı açıklamalarda Atatürk’ün özdeyişleri anlatım içine sokulmalıdır. Ayrıca, “Türk Destanları ve Göktürk Kitabeleri okutulurken, Atatürk’ün Tarih ve Birlik anlayışı; Dede Korkut hikâyeleri okutulurken devlet teşkilatı, eski ve yeni yönetim şekilleri; Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesi’nden parçalar okutulurken Cumhuriyet döneminde kıyafet alanında yapılan değişiklikler; Namık Kemal, Tevfik Fikret, Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal ve Mehmet Emin Yurdakul’dan seçilmiş parçalar okutulurken Atatürk’ün ‘Vatan Millet anlayışı’ vb. üzerinde durulmalıdır.

Aynı yönergede üzerinde durulan başka bir ders de sosyolojidir. Sosyoloji derslerinde ise millet, devlet, lâiklik, eşitlik ve özgürlük, aile, ahlâk ve hukuk, kültür ve medeniyet gibi konuların, yine Atatürk’ün düşünceleriyle bağlantılı biçimde anlatılması istenmektedir. Felsefe, Coğrafya, Genel Tarih ve Sosyal Bilgiler derslerinde de aynı yöntemin izlenmesi istenmektedir. Diğer derslerde yapılması istenenler ise şöyle belirlenmiştir: Fen ve Matematik derslerinde, “Atatürk’ün ‘Bilim ve Teknik İçin Sınır Yoktur’

özdeyişinin, günümüzdeki uzay çalışmaları örnek verilerek, anlamının büyüklüğü ve önemi üzerinde durulmalı”, Atatürk’ün bilim, fen, fabrika, gök, metrik sistem, ve dilin Türkçeleştirilmesine verdiği dönem belirtilmelidir. Yabancı dil derslerinde de cümle kalıpları öğretilirken Atatürk’ün hayatı ile ilgili bilgiler kullanılmalı, “Atatürk’ün hayatı ve İnkılâbına ait, imkanlara göre bulunabilen, yabancı dille yazılmış metinlerden seçilecek birkaç kısa örnek, yıllık ders plânlarına alınarak işlenmelidir”. Din Bilgisi derslerinde ise “her fırsatta Atatürk’ün(...) İslam Dinine olan saygısı kendi sözleriyle açıklanmalı”, “Türklerin Tarih Boyunca İslam’a Hizmetleri konusunda, Kurtuluş Savaşı ve bu savaşın İslam’a kazandırdıkları üzerinde de durulmalı”, “topluma karşı Görevlerimiz (Şehitlik ve Gazilik) konusu ile ‘Kahramanlık’ konusunda Atatürk’ün Türk Vatanı ve Türk Milleti için, hayatını harcama pahasına yaptığı mücadeleler (I.Cihan Savaşı özellikle Çanakkale Muharebeleri, Kurtuluş Savaşı ve sonrası İnkılap hareketleri), Sakarya Meydan Muhaberesi sonrası Atatürk’e verilen Gazilik unvanı üzerinde durulmalı”, “İlâikliğin dinsizlik olmadığı vurgulanmalıdır”.

Beden Eğitimi derslerinde “Atatürk’ün Spor ve Sporcular hakkındaki görüşlerinden yararlanılarak” gereken davranışlar kazandırılmalı, “Atatürk’ün ünlü sporcularla ilgili hatıraları, “Atatürk’ün spor hakkındaki görüşleri, Atatürk adına düzenlenen yarışmalar ve bunların önemi, ‘Atatürk’ü Anma ve Gençlik Spor Bayramı’nın anlamı, ‘Dağ Başını Duman Almış Marşı’nın ‘Gençlik Marşı’ olarak kabul edilişi gibi konular üzerinde durulmalı; ve öğrencilere bunlara benzer ödevler verilerek, teorik çalışmalarda Atatürk’ün ‘Spor bir medeniyet unsurudur’, ‘Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zaman da ahlâklısını severim’ gibi özdeyişleri açıklanmalıdır”. Müzik derslerinde “en başta İstiklal Marşı’nın anlam ve önemi ayrıntılı olarak öğrencilere kavratılmalı ve bilgi seviyelerinin gelişmesine göre solfejle söylenmesi öğretilmelidir (bayrak törenlerinde, millî günler ve bayramlarda, öğrencilerin tümünün İstiklal Marşı’nı usulünce söylemesi sağlanmalıdır)”. “ Atatürk ile ilgili marşlara yer verilmeli, marşların güfteleri açıklanırken, Atatürk’ün kişiliği, ilke ve görüşleri ile ilgili bilgiler verilmeli”, “kabiliyetli öğrencilere, Atatürk, Yurt, Bayrak konularında marş güfteleri yazdırılması sağlanmalı ve bu konudaki kişisel veya toplu olarak

beste çalışmaları yaptırılmalı”, “yeri geldikçe Atatürk’ün sevdiği şarkılar ve türküler öğretilmelidir. İmkânlar ölçüsünde Atatürk ile ilgili müzik eserleri dinletilmelidir”. Resim-İş derslerinde ise “Türk Bayrağı yaptırılırken, İstiklal Marşı, Atatürk’ün bağımsızlık ilkesi üzerinde durulmalı”; Sanat Tarihi derslerinde her konuya ilişkin Atatürk’ün görüşlerine yer verilmelidir. Millî Güvenlik Bilgisi derslerinin konuları ise “çoğunlukla Atatürk’ü O’nun ilke ve görüşlerini tanıtıcı ve kavratıcı şekilde programlanmış olduğuna göre; konular İnkılâp Tarihi derslerinde olduğu gibi aynı yöntemlerle işlenmelidir”.

1982’de yeni Türkçe sözlük ve imla kılavuzu çalışmalarına başlandı. “Eğitim sisteminin her kademesinde Türk dilini kendi yapısal özelliklerinde, birlik ve bütünlük içinde geliştirmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı’nca yeni Türkçe sözlük ve imla kılavuzu hazırlanacağı bildirildi. Tüm okullardaki ders kitapları gözden geçirilecek, bunlardaki metinler gerekirse yeniden yazılacak” (10 Eylül 1982 tarihli Yeni Asır gazetesi).

17 Ağustos 1983’te Türk Dil Kurumu’nun ve Türk Tarih Kurumu’nun özerk statülerine son verildi. MGK, Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezi’nden oluşan ve kamu tüzel kişiliğine sahip Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu’nun (AKDITYK) kurulmasını öngören yasayı kabul etti (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 4. Cilt: 73). Kışlalı’ya göre, “12 Eylül dönemi kafaları çok karıştırmıştır. 12 Eylül döneminde Atatürkçülük adına Atatürk’e ihanet edilmiştir. Atatürk’ün vasiyeti ve miras hakkı çiğnenmiştir. Atatürk’ün kurduğu kurumlar birer birer kapatılmıştır.” (Kemalizm, Geçmişin Bekçiliği Değil, Geleceğin Öncülüğüdür).

12 Eylül Hükümeti, 1982 Anayasası’nın kabulü ve aynı oylama ile Kenan Evren’in Cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra, artık ülkenin yeni seçimlere götürülmesine ve yönetimin yeniden sivil yönetime bırakılmasına karar verdi ve I. Özal dönemi başladı.

III. BÖLÜM

13 ARALIK 1983 I. ÖZAL HÜKÜMETİ

6 Kasım 1983 seçimleriyle Türkiye’de yeniden sivil iktidar dönemi başlamış ve 13 Aralık 1983 günü Turgut Özal’ın iki dönem boyunca iktidarda Başbakan olarak görev yapacağı 45. T.C. Hükümeti olan I. Özal hükümeti göreve gelmiştir. Bu hükümet Aralık 1983 ve Aralık 1987 yılları arasında ve bir dönemde devamında ülke yönetiminde bulunmuştur. Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı görevine M.Vehbi Dinçerler, daha sonra 13 Eylül 1985’te Metin Emiroğlu getirilmiştir.

Turgut Özal 12 Eylül askerî rejiminin ekonomiden sorumlu devlet bakanı ve başbakan yardımcısı olmuştur. Özal askerî rejim sonrası iktidarda olduğu 1983 -1987 döneminde Türkiye’de liberalleşme ve yeni dünya düzenine katılma yolunda önemli adımlar atmıştır. Millet için değil de devletin millet için var olduğunu dile getirmiştir. Özal’a göre, devlet vatandaşın rakibi olamaz, devletin görevi bireylerin önündeki engelleri kaldırmak ve bireyin önünü açmaktır. Devlet, piyasanın sağlıklı işleyebilmesi için düzenleyici ve tanzim edici rol üstlenmelidir, devlet piyasaya müdahale etmemelidir. Ancak; Özal iktidarı döneminde, devlet, uygulamalara çeşitli şekillerde müdahale etmiş ve otoriter gücünü devam ettirmiştir.

I. Özal Hükümeti dönemi, eğitim alanındaki görüş ve uygulamalarından çok ekonomi alanındaki görüş ve uygulamalarıyla bilinmektedir. Örneğin, Başbakan Turgut Özal, Hükümet programını sunduğu 13 Aralık 1983’te sözlerine şöyle başlamıştır: “1983 yılı, inşallah Aziz Milletimizin yepyeni bir kalkınma ve ilerleme hamlesinin başlangıcı olarak anılacaktır.” Bunun yanı sıra yine programda “Türkiye'nin meselelerinde, millî birlik, asayiş ve huzurun temininden sonra ikinci sırayı iktisadi ve sosyal meseleler almaktadır. Anarşinin nüksetmemesi için en önemli şartlardan birisi de, ekonominin düzgün ve devamlı iyileşerek götürülmesi mecburiyettir.” diye ifade etmiştir. Hükümet olarak ülke meselelerinde iktisadî politikanın ağır bastığının şuuru içerisinde olduklarını,

hedefleri ve araçları birbiriyle ahenkli bir iktisadî politikanın takibini zarurî gördüklerini belirtmiştir. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere I. Özal Hükümeti, eğitimi, Türkiye'nin meseleleri arasında daha geride hedeflerden biri olarak görmektedir. Bu nedenle, hükümetin eğitim ile ilgili görüşleri ve uygulamaları, iktisadî alandaki görüşleri ve uygulamaları doğrultusunda yönlendirilmiştir.

Özal, programda, 45. T.C Hükümet görüşünü şöyle tanımlamaktadır:

“Milliyetçilik anlayışımız, Anayasamızda ifadesini bulan, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi koruyan bir muhtevaya sahiptir. Türk Milletini, Türk Vatanını ve Türk İnsanını sevmeyen, benimsemeden, Türk Devletinin iyi idare edilebileceğine inanmıyoruz. Atatürk'ün milliyetçilik konusundaki görüşlerine bağlı Türk Milliyetçiliği anlayışımız, icraatımızın temel düşüncesini teşkil edecektir.

Muhafazakârlık anlayışımız, millî, manevi ve ahlâkî değerlerimize, kültürümüze, tarihimize, örf adet ve geleneklerimize bağlılığımızın bir ifadesidir. İyi olanın, güzel olanın, kıymetli olanın muhafazasıdır. Asla tutucu, mutaasır ve yeniliklere kapalı değiliz. Aksine, ilerlemeye açık, medeni, müreffeh, büyük ve kudretli bir Türkiye, en büyük emelimizdir. Türkiye'yi, yepyeni, kavgasız, ileri ve modern bir ülke haline getirmeye azmetmiş olarak işe başlıyoruz.

Hükümetimiz sosyal adaletçi bir hükümettir.

Sosyal adaletçilik, sadece belirli ideolojilerin, peşin hükümlü, kalıplaşmış formüllerin inhisarında değildir. Sosyal adaletçilik, fukaranın yanında bulunmak, lafla olmaz. Bizim programımız, “Ortadirek” dediğimiz işçi, memur, esnaf, çiftçi ve emekliye müşahhas, pratik ve gerçekçi çareler getiren sosyal adaletçi bir programdır.”

Toplumun tüm değer yapısı, “yeni dönemde yeni insan” (Kongar, 1999: 220) diye tanımlanmıştır. Ekonomideki rekabete dayalı politika toplumun değerlerine ve eğitim kurumuna da yansımıştır. Turgut Özal

ülkede ciddi dönüşümler yarattı. Çağın gereklerini yerine getirmek için, ekonomiye rekabetçi nitelik kazandırmak istediğini ve dışa açıldığını vurgulayarak (Kongar, 1999: 330-331) bu görüşlerini yabancı dil eğitimi, meslekî ve teknik eğitim, bilgisayarlı eğitim, özel okullar ve dershaneler, çıraklık eğitimi gibi konulardaki uygulamalarıyla gösterdi.

A. I. ÖZAL HÜKÜMETİ'NİN EĞİTİM GÖRÜŞLERİ

13 Aralık 1983 günü hükümet programını sunan Başbakan Turgut Özal 12 Eylül 1980 Askerî Hükümeti'ne olan bağlılığını belirtmiş ve şunları söylemiştir:

“Büyük Önder Atatürk'ün, "hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir" düsturu, değerinden bir nebze kaybetmeksizin gönüllerimizde yaşamaya devam etmektedir. Bu vesile ile, Başkomutan Atatürk'ün çizdiği yoldan ayrılmayarak millet iradesinin gerçekleşmesini sağlayan ve demokrasiye bağlılığını bütün dünyaya bir daha ispat eden Türk Silahlı Kuvvetlerine huzurlarınızda şükranlarımı sunuyorum.

12 Eylül 1980 öncesi dönemde, Türk Devletinin otoritesi zedelenmiş ve varlığı ciddi tehlikelere maruz kalmıştır. Anarşi, terör ve bölücülük hareketleri, memleketi bir iç savaşın eşiğine getirmiştir. Millî birlik ve bütünlüğümüzü sağlamak üzere geçici olarak devlet yönetimini üstlenen Millî Güvenlik Konseyi, kısa zamanda huzur, güven ve asayiş temin etmiş, gösterdiği iyi niyetli ve başarılı çalışmalarla milletimizi ve Devletimizi tehlikelerden kurtarmıştır. 7 Kasım 1982 tarihinde milletin büyük bir çoğunlukla kabul ettiği yeni Anayasa ile 6 Kasım seçimlerine kadar uzanan demokrasi yolunun açılması da, yine bu iyi niyetli çalışmaların bir neticesidir.”

Ayrıca 12 Eylül'den sonra anarşi ile mücadele konusunda gösterilen bu başarının devam ettirilerek anarşinin ortadan kaldırılmasına çalışılacağı belirtilmiştir. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere sivil iktidar askerî iktidarın

getirdiği görüşlere katılmaktadır. I. Özal Hükümeti döneminde de benzer görüşlerle eğitime yön verileceği anlaşılmaktadır.

Turgut Özal'ın kurduğu Anavatan Partisi (ANAP), kurulduğu tarihten itibaren kendisini 12 Eylül öncesinin dört siyasi eğiliminin (muhafazakâr, milliyetçi, liberal ve sosyal demokrasi) toplandığı bir parti olarak tanımlamıştır. Ancak, Özal hükümeti ekonomik açıdan liberal olmaya çalışırken siyasi açıdan muhafazakâr ve milliyetçiliği ağır basan bir parti olmuş ve 12 Eylül rejiminin otoriter ve milliyetçi tavrını sürdürmüştür.

Hükümet programında, hükümetin demokrasi görüşü şöyle ifade edilmiştir:

“-Hürriyetçi demokratik nizama gönülden bağlıyız. Millet hâkimiyetinin demokrasinin tek esası olduğuna inanıyoruz.

-Demokratik nizam insan hak ve hürriyetlerine saygının en yüksek olduğu, insan hak ve hürriyetlerinin en iyi şekilde korunduğu rejimdir.

-Temel vasıfları adalet ve hukukun üstünlüğü olan demokratik nizam, insan şeref ve haysiyetinin, söz, düşünce, kanaat, din ve vicdan hürriyetinin en güvenilir teminatıdır.

-Demokratik nizamı, insan hak ve hürriyetlerini zedelemeye, tahrip etmeye, ortadan kaldırmaya matuf her türlü hareketin karşısındayız.

-Demokratik düşünce ve haklara karşı olan her çeşit rejimi ve tasarrufu reddederiz.

-Herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu inancındayız.

- Söz, düşünce ve kanaat hak ve hürriyetlerinin kullanılmasında, kamuoyunun sıhhatli bir şekilde teşekkülünde, basın ve yayını hür demokratik nizamın temel vasıtaları arasında telakki ediyoruz.”

Özal, her ne kadar kendini demokrasiden yana çoğunluğun fikirlerini benimseyen biri olarak görmüşse de iktidarı yıllarında her zaman kararları

kendisi vermiştir. Söz sahibi sadece kendisi olmasını istediği için bundan sonra başka partilerde veya kendi çalışma grubu hariç kimseyle çalışmamıştır.

ANAP iktidarı ilk döneminde askerle arasını iyi tutmuştur. MGK'nın asker sivil ilişkilerinde rolü büyük olmuştur. 1982 Anayasası'yla yetkileri genişletilen ve sivil üye çoğunluğunu yitiren bu kurul, güvenlik kavramını en kapsamlı bir şekilde algılayarak kamusal hayatın çeşitli kesimleri üzerinde etkisini sürdürmüştür. Sıkıyönetim uzatma kaldırma, olağanüstü hâl ilanı gibi konularda MGK'nın almış olduğu kararlar hükümetçe yerine getirilmiştir (Tanör 2000: 60). Birinci ANAP İktidarı döneminde, sivil rejime geçilmekle beraber ordunun otoritesi devam etmiştir. Örneğin, Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler dinî eğilimlerinden dolayı eleştiri konusu olunca önce konuyla ilgili olarak Evren, Bakanla görüşüp daha sonra Başbakan'a çekincesini bildirmiştir.

Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler'in Bakanlık bünyesinde getirdiği operasyonlar büyük yankılar yapmaya başlamıştır. Devletin lâiklik ilkesine aykırı kimi tasarruflar günlerce gazetelerde işlenmiştir. Bunun üzerine Dinçerler görevinden alınmış ve yerine kabinenin kurulduğu sırada bakanlık verilmeyen ve bu yüzden buruk olan Malatya Milletvekili Metin Emiroğlu getirilmiştir.

1. I.ÖZAL HÜKÜMET PROGRAMINDA EĞİTİM

I. Özal Hükümeti eğitim ile ilgili görüşlerine ve izleyecekleri eğitim politikasına hükümet programında yer vermiştir. 13 Aralık 1983 günü Başbakan Turgut Özal hükümet programını sunarken, hükümeti "Hükümetimiz milliyetçi ve muhafazakâr, sosyal adaletçi, rekabete dayalı serbest piyasa ekonomisini esas bir hükümettir." diye tanımlamış ve eğitimle ilgili şu görüşleri belirtmiştir:

"-Çocuklarımızı ve gençlerimizi, millî ve ahlâkî değerlerimizi benimsemiş, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, bilgili; Türkiye'nin

meselelerinin ancak millî birlik ve dayanışma ile, ilmî ve akılcı yaklaşımlarla, gayret ve fedakarlıklarla çözebileceğine inanan; herkese karşı sevgi, saygı ve müsamaha besleyen medeni birer insan olarak yetiştirmeliyiz. İnsanın yetiştirilmesi için yapılan harcamaları en verimli yatırım sayan Hükümetimiz eğitim ve öğretime büyük önem verecektir.

- Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın ve gençlerimizin modern ve ileri Türkiye idealine, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, millî ve ahlâkî değerlerimizi benimsemiş, bilgili, ilmî düşünceye sahip, herkese karşı sevgi, saygı ve müsamaha besleyen medenî birer insan olarak yetişmelerini millî öğretimin esası sayarız.

- Anarşi, terör, bölücülük ve aşırı cereyanlarla devamlı ve tesirli bir şekilde mücadele için güvenlik Kuvvetlerimiz modern imkan ve araçlarla donatılacak, eğitim ve öğretime ağırlık verilecektir.

- Yüksek ahlâk sahibi, dengeli bir nesil yetiştirilebilmesini teminen, devletin ilk ve orta öğretim kurumlarında dinî eğitim ve öğretim yapılması için gerekli tedbirleri almasını zorunlu buluyoruz.

-Eğitim ve öğretim ferdin ve toplumun maddi ve manevi kalkınmasında, millî ve ahlâkî değerlerin korunmasında ve gelişmesinde, kültür, sanat ve medeniyetin gelişmesinde ve geleceğe aktarılmasında, ilmin ve ilmi düşüncenin kazanılmasında temel rolü oynar. Genel olarak fertlerin ve milletlerin sosyal ve iktisadî seviyeleri eğitim ile doğrudan ilgilidir.

-Eğitim ve öğretimin temel taşı öğretmenlerdir. Bunun için öğretmen meselelerine büyük önem veriyoruz.

-Eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğinin sağlanması esastır.

-Eğitim ve öğretim devletin başlıca görevleri arasındadır. Ancak, devletin koyacağı kaideler içerisinde fertlerin ve özel kuruluşları da eğitim ve öğretim hizmetleri yapabilmeleri sağlanacaktır.

-Herkesin yapmakla zorunlu olduğu temel eğitim dışında, sayı, çeşit ve vasıf itibarıyla eğitim ve öğretim hizmetleriyle memleketin iktisadî ve sosyal hedefleri arasında irtibat kurulması elzemdir.

-Bugün yükseköğretimde, bir taraftan orta öğretim mezunlarının açıkta kalmasına sebep olan kapasite yetersizliği, diğer taraftan eğitim ve öğretim ile istihdam ihtiyacı arasındaki uyumsuzluklardan kaynaklanan ve yükseköğretim yapmış gençlerimizin işsiz kalması sonucunu doğuran bir yapı ile karşı karşıyayız. Bu durum şimdiye kadar takip edilen ortaöğretim politikasının gerçekçi olmadığını; ülkemiz ihtiyacına cevap vermediğini ortaya koymaktadır.

-Bu itibarla, ortaöğretimde genel eğitim ağırlığının tedricen ve nispi olarak azaltılarak, yetenekli ve arzulu gençlerimiz için yükseköğretime açık meslekî ve teknik öğretime büyük önem verilecektir.

-Yükseköğretim kuruluşlarımızda müspet ilimler, sosyal ve manevi ilimler ile birlikte teorik ve uygulamalı araştırma ve geliştirme faaliyetlerine önem verilmesini; bu kuruluşlarımızın sınaî, iktisadî, sosyal ve diğer konularda pratik araştırma ve geliştirmeye yönelmelerini teşvik için gerekli tedbirlerin alınmasını faydalı görürüz.

-Sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinde, kısa sürede verimi artıracak teorik ve uygulamalı kurslar ile yaygın eğitim faaliyetlerine önem verilecektir.

- Yabancı dil, mesleki gelişme ve başarının olduğu kadar, dış ticaret, milletlerarası ilişkiler, ilim, sanat ve kültür alışverişinin de temel aracı haline gelmiştir. Bu yüzden, orta ve yükseköğretim yapan gençlerimizin asgari bir yabancı dili iyi derecede öğrenebilmeleri için gerekli bütün tedbirlerin alınmasını elzem görüyoruz.

- Millî bütünlüğümüzün her yönü ile araştırılmasına, işlenmesine, geliştirilmesine, benimsenip yayılmasına ve tanıtılmasına çalışılacaktır. Yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın, soydaşlarımızın ve çocuklarının millî kültürümüzden kopmamaları için gerekli tedbirler alınacaktır.

- İlim adamlarımızın, din âlimlerimizin ve sanatçılarımızın maddi ve manevi değerlerimizin korunmasında ve gelişmesinde önemli hizmetler ifa ettiklerine inanıyoruz.

- Milletimizin sosyal ve kültürel hayatında önemli rolü olan edebiyat, musikî, resim, folklor, sinema ve tiyatronun geliştirilmesi, kültür, sanat ve eğitim politikamızın ana hedefidir.

-Türkçemizin yapısını ve güzelliğini zedeleyecek hareketlere izin verilmemesi, anadilimizin tabîî seyri içinde gelişmesi gerektiğini görüşüyoruz.

- Çocuklarımız ve gençlerimiz cemiyetimizin geleceğinin teminatı ve en değerli varlıklarıdır. Süratle kalkınan ve refah seviyesi yükselen Türkiye'mizi millî manevi ve kültürel değerleri mükemmel olarak yetiştirilen ve eğitilen gençlerimize devretmek en önemli hedeflerimizden birisidir.

- Gençlerimizin ruh, fikir ve beden yönünden mükemmel şekilde gelişmesini sağlamak hedefimizdir. Bu maksatla okul içi eğitim ve öğretime ilaveten, okul dışında fikir, sanat, spor ve folklor faaliyetlerinin yapılmasını sağlayacak tedbirler büyük önemi haizdir. Bütün okullarda başlıca spor faaliyetlerinin yapılmasına imkân verecek modern tesislerin kurulması öncelik taşımaktadır.

- Orta ve yükseköğrenim yapmış gençlerimizin meslek hayatına intibakının kolaylaştırılması ve başarılarının artırılması için önceden çalışma ve tatbikat imkânlarına kavuşturulmaları önemlidir.

- Burs ve yurt şartlarının iyileştirilmesi, gençliğin tatil zamanlarını en faydalı şekilde değerlendirmesini sağlayıcı imkân ve faaliyetlerin desteklenmesi gereğine inanıyoruz.

-Toplumun muhtelif sosyal gruplarına mensup okul dışındaki gençliğin meseleleri üzerinde önemle durulacaktır.

- Halk eğitimine devamlılık kazandırmak için, okul dışı eğitim ve kültür faaliyetlerinin geliştirilmesine, radyo ve televizyondan müessir bir şekilde faydalanılması gerektiğine inanıyoruz.

- Disiplinli, zorluklara dayanıklı, kötü alışkanlıklardan arınmış, sağlıklı bir toplumun teşekkülünde Spor faaliyetleri önemli bir unsurdur. Sporun geliştirilmesi için alınacak bazı temel tedbirler şunlardır:

- Spor tesisleri süratle tamamlanacak ve yaygınlaştırılacaktır.

- Kitle sporuna önem verilecek ve bunun için gerekli şartlar hazırlanacaktır.

- Uzun süreden beri arzu ettiğimiz ve milletçe alıştığımız başarılarını göremediğimiz Türk güreşi için özel tedbirler alınarak, bu konuda hiçbir fedakârlıktan kaçınılmayacaktır.

- Üniversitelerin beden eğitimi ve spor bölümlerinden mezun olanların, beden eğitimi öğretmeni olarak görev yapmaları sağlanacak ve her alanda antrenör yetiştirilmesine önem verilecektir.”

I. Özal Hükümeti programında eğitimin, öğretmenlerin ve bilim adamlarının önemsendiği belirtilmekle birlikte programda öğretmenin, eğitim ve öğretimin temel taşı olarak nitelendirilmesi dışında pek yer bulduğu söylenemez (Aydın, 2007 444). Aydın'a (2007: 444) göre, programda öğretmen sorunlarına önem verildiği belirtilmekle birlikte, öğretmen sorunlarının neler olduğu ve hangilerine önem verildiği anlaşılamamaktadır.

Programda sadece Beden Eğitimi mezunlarının öğretmen olarak atanması ve her alanda antrenör yetiştirilmesi hedefine yönelik bir açıklama yer almıştır (Aydın, 2007: 395).

2. I. ÖZAL HÜKÜMETİ DÖNEMİNDE YAPILAN BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA (1985-1989) EĞİTİM

I. Özal Hükümeti Döneminde yapılan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985 ve 1989 yıllarını kapsamaktadır. Beşinci Plan'da bir önceki plan dönemi değerlendirilirken; eğitim sisteminde nicel gelişmelere karşın, nitelik açısından aynı sonucun elde edilemediği, eğitim sisteminin iyi insan, iyi vatandaş ve iyi meslek adamı yetiştirmede başarısızlığa uğradığı belirtilmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında “En değerli millî varlığımız ve kalkınmanın sürükleyici faktörlerinden en önemlisi beşerî kaynağımızdır. Bu potansiyelimizin eğitim yoluyla en geniş ölçüde değerlendirilerek kalkınmanın hizmetine verilmesi esastır. Eğitilenlerin gerekli meslekî ve teknik bilgilerin yanında, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı iyi vatandaşlar olarak yetiştirilmeleri, Türkiye'nin yüce menfaatlerinin şuurunda olan ve bunları müdafaa eden nesillerin aynı zamanda millî manevi ve ahlakî değerler ile donatılmaları eğitimin temelidir. Ülkemiz için özel bir önem taşıyan gençlik kesiminin eğitim, beslenme, sağlık, barınma ve istihdamının bir politikalar bütünü olarak ele alınmasına ve gençlerde teşebbüs kabiliyeti yapıcılık, hoşgörülü olma, çalışmayı sevme, birlikte çalışma ve sorumluluk yüklenme gibi karakter vasıflarının geliştirilmesine dikkat edilecektir.” diye hükümetin eğitim ile ilgili görüşü ifade edilmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında genel ilkeler şöyle belirlenmiştir:

-Bütün eğitim kademelerinde niteliğin yükseltilmesi esastır.

-Eğitim-öğretim kurumlarının her seviyesinde öğrenciler kazandırılacak bilgi ve becerilerin hayata dönük olması sağlanacaktır.

-Örgün eğitim sisteminin belli kademesinde daha ileri gitmeyerek hayata atılacak olan gençlere, örgün eğitim imkanlarından da faydalanılarak düzenlenecek yaygın eğitim programları yoluyla meslek kazandırma uygulaması başlatılacaktır.

-Meslekî ve Teknik alanda iş-öncesi ve hizmet-içi eğitim programları, kamu ve özel bütün işyerlerinde, verimliliği artırıcı ilkeler gözetilerek yürütülecek; özel sektör iş öncesi ve işbaşı uygulamalarında teşvik edilecektir.

-Çeşitli alanlarda kalkınmanın gerektirdiği ara insangücünün yetiştirilebilmesi için, teknisyen eğitime uygun programların geliştirilmesi ve teknisyen eğitime hızla başlanması sağlanacaktır.

-Yükseköğretim Kurulu (YÖK) teknisyen işlerine öğretmen hazırlama programını hızla başlatacaktır.

-Örgün eğitimin her kademesinde yabancı dil eğitime seçmeli ve kademeli olarak ağırlık kazandırılacak ve bunun için gerekli olan programların hazırlanması ve öğretmen ihtiyacının karşılanması için gereken tedbirler alınacaktır.

Beşinci Plan'da eğitim; beşikten mezara kadar sürekli bir süreç olarak ele alınmış, tüm öğretim tür ve düzeylerinde nicel gelişme yanında niteliğin artırılması esas alınmıştır. Planda meslekî ve teknik eğitimin, genel liselere tercih edilen bir öğretim düzeyi haline getirilmesi hedeflenmiştir.

Bu planda, eğitim modeli insangücü hedeflerini karşılamak üzere şekillenmiş; buna göre hedefler verilmiş, ayrıca toplumun ve eğitimin genel amaçlarına cevap vermek amaçlamıştır. Eğitim kurumlarının kapasitesi, genel olarak, ekonomik ve sosyal gelişme hedeflerine göre hesaplanan insan gücü ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli bulunmaktadır. Eczacılar dışındaki sağlık personeli, elektrik, elektronik, bilgisayar mühendis ve teknisyenleri ile öğretmen ve öğretim üyelerinin sayılarında yetersizlik gözükmemektedir. Ayrıca meslekî-teknik eğitimin, teknisyen ve vasıflı işçi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir". Beşinci Kalkınma Planı, birkaç meslek alanı dışında eleman ihtiyacı öngörmemektedir.

Bu planda, en değerli millî varlığımız ve kalkınmanın sürükleyici faktörlerinden en önemlisinin beşeri kaynak olduğu, bu potansiyelin eğitim

yoluyla en geniş ölçüde değerlendirilerek kalkınmanın hizmetine verilmesinin esas olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, üniversitelerin gerçeklerin devamlı araştırmacısı, toplum değerlerinin koruyucusu, millî birliğin teminatı, gençliğin yönlendiricisi ve toplumun gerektirdiği liderliğin sağlayıcısı konumunda oldukları da belirtilmiştir.

Planda yükseköğretim ile ilgili olarak şunlar yer almıştır:

- Yüksek öğretimin, insangücü ihtiyaçları ve istihdam imkanları doğrultusunda düzenleneceği,
- Yüksek öğretime geçişte fırsat eşitliğinin sağlanmasına itina gösterileceği,
- Başarılı elemanların üniversiteye çekilebilmesi için öğretim üyeliğinin cazip hale getirileceği,
- Yüksek öğretim kurumları arasında bilimsel rekabeti sağlayacak ve hızlandıracak gerekli tedbirlerin alınacağı ve düzenlemelerin yapılacağı,
- Plan dönemi sonunda yüksek öğretimde okullaşma oranının yüzde 12, öğretim elemanı sayısının da 45.000 olacağı,
- Uygulamalı derslerin işyerleri ve üretim içinde yapılmasının sağlanacağı, döner sermaye işletmesi yoluyla öğrencilerin üretimle ilişki içinde yetişmelerinin teşvik edileceği,
- Orta öğretimde edinilen meslek alanında yüksek öğretime devamının sağlanması için teşvik sisteminin uygulanacağı,
- Belirli alanlarda yabancı dille öğretim yapılmasının teşvik edileceği, akademik personelin yabancı dili daha iyi öğrenebilmeleri için uygun üniversitelerde gerekli imkanların geliştirileceği,
- Üniversiteler için ayrı ayrı gelişme planlarının yapılacağı, yatırımların buna göre yönlendirileceği hedeflenmiştir.

Plan dönemi sonunda, öğrenci, öğretim elemanı, mekân ve finansman ihtiyacını belirlemek üzere Yüksek Öğretim Gelişme Ana Planı

Özel İhtisas Komisyonunun kurulduğu; üniversiteye giriş sisteminde yapılan değişikliklerle orta öğretim mezunu gençlerin ilgi duydukları alanlarda eğitim görmelerinin sağlandığı; meslek lisesi mezunlarının kendi dallarında yüksek öğretime devam etmelerinin sağlandığı; öğretim üyesi yetiştirmek üzere yurt dışına öğrenci gönderilmesine devam etmelerine imkan verildiği; akademik elemanların ücret ve ek ders ödemelerinde iyileşmeler sağlandığı; özellikle araştırma görevliliğinin cazip hale getirilmesi amacıyla, üniversite ödeneklerinin yüzde 90'a yükseltildiği; araştırma ve yayın ödeneklerinde artış sağlandığı; ilk vakıf üniversitesinin 1986 yılında öğretime başladığı; ancak öğretim üyesi açığının ve dağılım dengesizliğinin devam ettiği; öğrencilerin orta öğretim kademesinde mesleğe yönlendirilmemesi ve meslek kazandırıcı programların etkin uygulanmaması sonucu üniversite önünde yığılmanın artarak devam ettiği; buna rağmen tıp fakültelerinde kontenjanların yüzde 25 oranında azaltıldığı; Yüksek Öğretim Gelişme Ana Planı çalışmaları tamamlanmadan üniversite sayısının 28'e çıkartıldığı belirtilmiştir.

Beşinci Kalkınma Planında, öğretmenlerin sayısal olarak yetersiz olduğu ve dağılımında da dengesizliklerin bulunduğu belirtilmiştir. Bu durum şu ifadelerle planda yer almıştır:

“Öğretmenler ve yüksek öğretimde öğretim elemanının çeşitli okullarda yurt düzeyinde dengeli dağılımının sağlanması konusunda devam eden çalışmaların yetersizliğinin giderilmesi,

-Batı bölgelerinde öğretmen fazlalıklarının önlenmesi, diğer bölgelerde var olan öğretmen açığının giderilmesi, hatta diğer mesleklerden ve askerlik görevini yapanlardan yararlanılması sağlanmalıdır.” Bu dönemlerde, asker öğretmenlerden yararlanıldığı düşünülürse sayısal sorunun var olduğu ve devam ettiği anlaşılmaktadır (Aydın, 2007: 386).

Beşinci Kalkınma Planında, teknisyen eğitiminin geliştirilmesi için teknisyen öğretmenlerin yetiştirilmesi; eğitimde teknoloji kullanımı geliştirmek amacıyla bilgisayar destekli eğitime geçiş; özel eğitim gerektiren üstün

yetenekli veya zihinsel özürlülerin eğitimi için alt yapı geliştirilmesine imkân sağlanması hedeflenmiştir.

Birinci Kalkınma Planında eğitimde maliyeti düşürücü tedbirler alınması hedeflenmektedir. Bu sebeple halkın okul inşaatına katılma isteğinin değerlendirileceği söylenmektedir. Bu hedefin gerçekleşmesi için, 5. kalkınma planında eğitim sisteminde döner sermaye ıslah edilmesi, fiilî üretim için eğitimin yapılmasına, plân dönemi başında başlanması yer almıştır.

İkinci kalkınma planında beden eğitimi, spor ve sanatın özendirilmesi ve desteklenmesi hedef alınmıştır. Ancak 5. kalkınma planında hala bu hedefin büyük ölçüde gerçekleştirilmediği gözlemlenmektedir.

Beşinci Plan Döneminde meslekî ve teknik okullar açısından önem taşıyan 5.6.1986 tarih ve 3308 sayılı "Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu" çıkarılmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Tarih Alt Komisyonu aracılığıyla durum tespiti yapılarak tarih eğitimi alanında kısa ve uzun vadeli yapılacak çalışmaları ortaya koyma başarısını göstermiştir. Komisyon raporunda, ülkede 1950'li yıllardan itibaren başlayan hızlı sanayileşme döneminde sosyal bilimlerin, özellikle Türk tarihinin ve kültürünün ihmal edildiği, bunun sonucu olarak yeni nesillerin manevî buhrana sürüklendiklerinin müşahade edildiği; insan unsurunun sahip olduğu teknik bilgi ve beceriyi mensup bulunduğu milletin daha geniş mahiyette insanlığın lehine veya aleyhine kullanabildiği; lehte veya aleyhte çabasına millî veya kozmopolit yapısının sebep olduğu, bu yapıyı Millî Eğitim Teşkilâtının verdiği, Türk Millî Eğitiminde ilk, orta ve lise seviyesinde okutulan tarih ders kitaplarının günümüz gerçeklerinin çok gerisinde olduğu, gerçeklerin çok gerisinde kalan ders kitaplarının öğrenciler üzerindeki menfî tesirinin 12 Eylül öncesi olaylarla ispatlandığı; yeni bilgileri piyasa kitaplarından öğrenen bir genç için bu durumun yıkıcı olduğu, belirli ideolojilerin etkisiyle yazılmış kitapların öğrencilere rehber olabildiği ve bu öğrencilerin tarih dersine, ders kitaplarına ve öğretmenine inancının kalmadığı; insan unsuruna şekil verebilecek

manevî bilimlerin başında gelen tarih biliminin, özellikle millî tarihimiz ve kültürümüzün Devlet Politikasında gerçek yerini alması gerektiği vurgulanmaktadır.

B. I.ÖZAL HÜKÜMETİ'NİN EĞİTİM ALANINDAKİ UYGULAMALARI

I. Özal Hükümeti eğitim alanındaki uygulamalarından çok iktisadî alandaki uygulamaları ile bilenen bir hükümettir. Hükümet programlarında da belirttikleri gibi ekonomi, ülke meseleleri içinde en önemlisidir. Bu nedenle eğitim meselelerine pek fazla zaman ayıramamışlardır. Örneğin, I. Özal Hükümeti, 1973'de çıkarılan 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun "Millî Eğitim Şûrası'nın her yıl toplanması gereği"ni öngörmesine rağmen, Şûra için 6 yıl toplanamamıştır.

I. Özal hükümeti döneminde uygulama yapılan eğitim alanlarından biri özel öğretim kurumlarıdır. Özel okullar 11 Temmuz 1984 tarihli ve 3035 sayılı Kanun ve değişik hükümlerle düzenlenmiştir. Buna göre: "bu kurumlar faaliyetlerini sadece kazanç sağlamak için düzenleyemezler". Ancak, Türk Millî Eğitimi'nin amaçları doğrultusunda eğitimin kalitesini yükseltmek, gelişmelerine fırsat ve imkan verecek yatırımlar ve hizmetler yapmak üzere gelir sağlayabilirler"; "Özel öğretim kurumları, öğrenci kapasitelerinin % 2'sinden az olmamak üzere ücretsiz öğrenci okutmak zorundadırlar. Bakanlık bunu %10'a kadar artırabilir" (Akyüz, 2010: 376).

Özel dershaneler de 1984 tarihli ve 3035 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'na tabidirler (Akyüz, 2010: 377). Bu kanun, özel dershanelerin varlıklarını sürdürmelerine ve yenilerinin açılmasına izin vermiştir. Bu kanundan sonra özel dershanelerin sayısı hızla artmıştır. 1985'te ülkede 315 adet özel dershane (Akyüz, 2010: 378) vardır. Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği ile çağdaş ve demokratik ülkelerdeki resmî-özel okul yarışını değil, zengin-yoksul ayrıcalığı su yüzüne çıkarılmıştır (Sakaoğlu,2003: 281).

3 Haziran 1985'te Öğretmenler günü kutlama yönetmeliği 2189 sayılı Tebliğler dergisinde yayımlandı ve genel hükümler, kutlama faaliyetleri, yılın öğretmeni seçiminde aranacak ön şartlar gibi konulara yer verildi.

I.Özal Hükümeti döneminde ders ve ders kitapları içerikleri ile ilgili bazı düzeltmeler yapılmıştır. Örneğin, Temmuz 1985'de, Millî Eğitim Bakanlığı, “bilimsel olarak doğrulanmadığı ve öğrencileri inançsızlığa götürdüğü” gerekçesiyle, Biyoloji ders ve kitaplarındaki Darwin'in ‘Evrimsel Teorisi’nin yanında ‘Yaratılış İncisi’nin de yer almasını kararlaştırmıştır (Akyüz, 2010: 354). Kışlalı, 90’lı yıllarda yazdığı “İslam ve Lâiklik” başlıklı yazısında bu konuya değinmiş ve söylemiştir: “Batı’da gerilikten, kardeş kavgasından kurtulmanın ön koşulu olarak, lâiklik gündeme gelmiştir. Acaba onları lâikliğe zorlayan nedenler İslam dünyası için de geçerli değil mi? Anadolu Müslümanları için de geçerli değil mi? İslam dünyasından bir İbni Rüşd çıkıyor “ Tanrı’ya imanla değil akılla ulaşılabilir” diyordu. Bundan birkaç yıl önce ANAP’lı bir milli eğitim bakanı, ders kitaplarından Darwin’in evrim kuramını çıkarttırdı. Niçin? İnsanın kökenini maymuna kadar götürdüğü ve bu nedenle de dinsel inançlara ters düştüğü için. Oysa zamanımızdan altı yüz elli yıl önce yaşamış olan bir İbni Haldun vardı. Tunuslu bir İslam bilgini, “Mukaddime” adlı eserinde neyi savunuyordu biliyor musunuz? İnsanın kökeninin maymuna kadar değil bitkiye kadar uzandığını..Yanlış olup olmaması önemli değil. Asıl önemli olan bunu yazabilmiş ve yazdığı için de başına bir şey gelmemiş olması.. Kimsenin ne onu ne de kitabını yakmaya kalkışmamış olması.. Hatta tam tersine toplumda “dini bütün bir müslüman” olarak da saygınlığını yitirmemiş olması...”

24 Temmuz 1985 tarihli 129 sayılı karara göre, ortaokul Sosyal Bilgiler dersinin; 1985-1986 öğretim yılından itibaren Millî Coğrafya, Millî Tarih ve Vatandaşlık Bilgileri olmak üzere üç derse ayrılarak okutulmasına karar verildi (Tebliğler dergisi, 9 Eylül 1985). Buna göre, ortaokul 1. (VI.) ve 2. (VI.) sınıflarda Millî Tarih ve Millî Coğrafya dersleri; 3. (VIII.) sınıflarda ise Vatandaşlık Bilgileri dersi okutulmaya başlandı. Bu derslerin amaçları ve işlemleri ile ilgili açıklamalara tebliğler dergilerinde ayrıntılı olarak yer verildi. 10 Temmuz 1985'te ortaokul 1. ve 2. sınıf Millî Coğrafya dersi öğretim

programının kabulü kararlaştırıldı. Millî Coğrafya dersinin amaçları ve işlenişi 9 Eylül 1985 tarihli Tebliğler dergisinde şöyle belirtilmiştir: “Öğrencilere;1. Türkiye'nin dünya üzerinde işgal ettiği yer ve mevki'nin önemini kavratmak, onlarda ülkemiz kalkınmasını severek sorumluluk alma duygusunu geliştirmek; 2. Halkımızın çeşitli coğrafi bölgelerde yaşayış şekillerini, yurdumuzun imkân ve servetlerini, turistik zenginliklerini ve coğrafyasından kaynaklanan meselelerini öğretmek, vatanını ve milletini sevdirmek; 3. Yurdumuzun imkân ve kaynaklarını tanıtmak, sınırsız olmayan bu tabii servetlerimizin israfından kaçınma fikrini aşlamak ve Türkiye tabiatını korumaları gerektiğini zihinlerine yerleştirmek; 4. Türklerin yaşadığı diğer ülke ve bölgelerin coğrafyalarını öğretmek, Türklerin geniş bir alana dağılmış büyük bir millet olduğunu göstermek; 5. Türkiye'nin başlıca tarım ve endüstri ürünleri ile ticari ilişkileri hakkında bilgi kazandırmaktır.”

Açıklamalar bölümünde ise 6. Maddede konular işlenirken;

a. Türkiye'nin dünyadaki yeri ve önemi konusunda, yurdumuzun bugünkü sınırlarının Atatürk'ün önderliğinde yapılan millî mücadele sonunda çizilmiş olduğuna ve coğrafi konumu itibariyle stratejik önemine değinilmeli; ayrıca Türkiye'nin komşu olduğu Ortadoğu ülkeleri arasında gerek ekonomik gerek kültürel alandaki üstünlüğünün Atatürk İnkılâbının sonucu olduğu belirtilmelidir.

b. Karadeniz Bölgesi konusunda, Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışı ile İstiklal Savaşının başlamış olduğu vurgulanmalı; Havza ve Amasya tamimlerinin kapsam ve sonuçlarına değinilmeli; Kastamonu'dan bahsederken de şapka ve dolayısıyla kılık kıyafet değişikliklerinden söz edilmelidir.

c. Marmara bölgesi konusunda boğazların önemine ve Lozan Antlaşmasının bu konudaki sonuçları ile daha sonra boğazlara yeni bir statü getiren Montreux Sözleşmesine de yer verilmelidir.

d. Ege bölgesi işlenirken İstiklal Harbinde, bu bölgede yapılan savaşlar ile sonuçlarından bahsedilmelidir.

e. Orta Anadolu bölgesi konusunda Sivas Kongresi ve önemi, Atatürk'ün Ankara'ya gelişi, Sakarya Meydan Muharebesi, Büyük Millet Meclisi'nin açılışı ve Ankara'nın başkent oluşunun coğrafi sebepleri üzerinde durulmalıdır.

f. Akdeniz bölgesi konusunda Atatürk'ün Hatay'a verdiği önem ve Hatay'ın Anavatan'a katılmasına temas edilmelidir.

g. Doğu ve Güneydoğu Anadolu konularında, Erzurum Kongresi ile bu kongrede alınan kararların önem ve sonuçlarına yer verilmeli; ayrıca bölgeler incelenirken bu bölge halkının Millî Mücadele sırasındaki kahramanlıkları (Gaziantep ve Kahramanmaraş örnekleriyle) açıklanmalıdır.

h. Türkiye'de nüfus ve nüfus yapısı konusunda, Atatürk'ün eğitime ve öğretime verdiği önem, yeni Türk Alfabesinin kabul edilmesi ve okuma-yazma seferberliği üzerinde durulmalıdır.

i. Türkiye ekonomisi konusunda Lozan Barış Antlaşması ile kapitülasyonların kaldırılması ve bunun ekonomik yönden sonuçları açıklanmalıdır. Atatürk'ün tarım, endüstri ve madencilik alanlarındaki gelişmelerin gerekliliği hususundaki görüşleri belirtilmeli ve Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan Şeker, Dokuma ve Demir-Çelik fabrikaları gibi endüstri kuruluşlarına örneklerle yer verilmelidir.

j. Siyasî gelişmeler konusunda İkinci Cihan Savaşından sonra dünyada barış ve güvenliği sağlamak amacı ile kurulan kuruluşlar anlatılırken Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi açıklanmalıdır.

k. Asya ve Afrika ülkeleri konularında, bu kıtalardaki bağımsızlık savaşı veren; Fas, Tunus, Libya, Irak, Pakistan gibi devletlerin Atatürk'ün yolunu takip ettikleri, Atatürk ve Türk İnkılâplarından faydalandıkları böylece, Atatürk'ün yalnız Türklerin önderi olmayıp dünya devletlerine de örnek bir lider olduğu belirtilmelidir. (Tebliğler dergisi, 9 Eylül 1985)".

Ortaokul 1 ve 2 nci sınıf Millî Tarih dersi öğretim programı, 17 Haziran 1985 tarihli Tebliğler dergisinde yayımlandı. Ortaokul 3 üncü sınıf Vatandaşlık Bilgileri dersi öğretim programı ise 29 Temmuz 1985 tarihli

Tebliğler dergisinde duyuruldu. Bu derslerin amaçlarına ve işlenişi ile ilgili açıklamalara ayrıntılı yer verildi.

21 Nisan 1986 tarihli Tebliğler dergisinde, Ortaokul ve Lise Müzik dersi öğretim programı yayımlanmış ve dersin amaçları “Öğrenciye, içinde bulunduğu toplumun etkin bir üyesi olması için, klasik ve folklorik türleriyle bir bütün olan Millî Musikîmizin teknik özelliklerini ve değerlerini yeterince kavratmak”, “Batı müzik zevkini anlaması ve kültürünü anlaması için de gerekli bilgileri vermek, bu sanatı uygulamalı olarak tanıtmak”, “Millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından olan ‘İstiklal Marşı’mızın en iyi ve doğru şekilde öğrenilip söylenmesini sağlamak”, “Millî duyguları geliştirici ve bütünlüğü pekiştirici marşlar, hamasi okul şarkı ve türküleri, ninni ve oyun müziklerinin doğru olarak öğrenilip söylenmesini sağlamak”, “Batı müziğinin ve millî müziğimizin (klasik ve folklorik türleri ile) nasıl bir tarihî, teknik ve estetik temel ile gelişme çizgisine dayandığını öğretmek” diye ifade edilmiştir. Dersin, ‘Giriş’ konusu olarak da “Ülkemizde Sanat ve Atatürk’ün güzel sanatlara verdiği önem; Atatürk’ün Millî kültür anlayışı, millî musikîmizin muhafazası ve geliştirilmesi hakkındaki görüşleri” belirlenmiştir.

I. Özal Hükümeti döneminde “Ülkemizdeki kültür varlıklarının tanıtılması, korunması, onarılması ve saklanması ile gelecek kuşaklara aktarılması için yapılan ve yapılması gereken çalışmaları anlatmak, müzelerimizi tanıtmak, öğrencilerimizin millî kültür ve tarih bilgisini zenginleştirmek, onların kültür varlıklarımıza sahip çıkmalarına yardımcı olmak amacıyla her dereceli okullarda (Tebliğler dergisi, 11 Şubat 1985)” Müzeler Haftasının kutlanmasına büyük önem verilmiş ve bu haftayla ilgili her yıl Tebliğler dergisinde ayrıntılı genelgeler yayımlanmıştır. Örneğin, 24 Şubat 1986 tarihli ve 9 Mart 1987 tarihli Tebliğler dergilerinde de Müzeler Haftası ile ilgili ayrıntılı genelgeler yer almaktadır. Aynı şekilde “kitap okuma zevk ve alışkanlığı kazandırmak (Tebliğler dergisi, 25 Mart 1985)” amacıyla Kütüphaneler Haftası ve iktisadî önemi açısından Turizm Haftasına da büyük önem verilmiş ve Tebliğler dergisinde bu konularla ilgili genelgeler yayımlanmıştır. 21 Nisan 1986 tarihli Tebliğler dergisinde Turizm Haftası ile ilgili olarak yayınlanan genelgede “Ülkemizin iktisadî yönden

kalkınmasındaki payı ve önemi giderek artmakta olan turizm hareketlerinin, beklenen seviyeye çıkartılabilesinin eğitim yoluyla mümkün olabileceği gerçeğinden hareket edilerek her yıl 15-22 Nisan tarihleri arasında ülke çapında Turizm Haftasının kutlandığı” belirtilmektedir. Bu haftaların törenlerle kutlanması ve kutlamalarda, Atatürk Anıtına çelenk koyularak saygı duruşunda bulunulması istenmiştir.

12 Eylül 1980 Hükümeti tarafından başlatılan Mahallî Gençlik Kampları, I. Özal Hükümeti döneminde de devam etmiştir. Bu konuyla ilgili ilk genelge 25 Mart 1985 tarihli Tebliğler dergisinde yayımlanmış ve şöyle belirtilmiştir: “Sayın Cumhurbaşkanımızın direktifleri doğrultusunda ilk kez 1982, 1983 ve 1984 yılı yaz aylarında kalkınmada Öncelik Tanınan Bölgelerimiz ile diğer illerdeki gençlerimizin Devlet imkan ve hizmetlerinden en seri biçimde yararlanmaları ve gençlerimizin serbest zamanlarını Sosyal, Kültürel ve Sportif faaliyetlerle değerlendirmelerini sağlamak amacıyla Bakanlığımızın katkısı, mahallî yönetimlerin desteği ile Mahallî Gençlik Kampları uygulamasına başlanmış ve başarılı sonuçlar alınmıştır”. Kamp devresi süresince her türlü eğitim, öğretim, el sanatları, müzik, resim, millî oyun, su sporları vb. aktiviteler yapılacağı; emniyet tedbirlerinin de, Sıkıyönetim komutanlıklarının bilgisi dâhilinde, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Müdürlüğü ve ilgili kamu kuruluşları tarafından sağlanacağı belirtilmiştir. Aynı konuyla ilgili, 10 Şubat 1986 tarihli 2206 sayılı Tebliğler dergisinde bir duyuru daha yayımlanmış ve Mahallî Gençlik Kamplarının düzenlenmesi amacına “toplumun özellikle gençlerimizin Türk Millî Eğitiminin amaçları ve Atatürk İlkeleri doğrultusunda kendisine, ailesine ve topluma yararlı fertler olarak yetiştirilmelerinin ve serbest zamanlarını bu doğrultuda faaliyetlerle değerlendirmelerinin sağlanması” ifadesi eklenmiştir. “Atatürk’ün kişiliği ve devrimlerinin tanıtılması ve pekiştirilmesi” kamp sosyal çalışmaları arasında yer almaktadır.

10 Eylül 1985 tarihli Öğretmen Liseleri Yönetmeliği kararı 25 Şubat 1985 tarihli Tebliğler dergisinde yayımlanmış ve bu yönetmelikte öğretmen liselerinin “öğrencilerine ciddilik, samimîlik, iyimserlik, çalışkanlık, yapıcılık, sorumluluk gibi kişilik özellikleri ile vatanını sevme problemleriyle yakından

ilgilenme, gerçekçi ve demokratik davranma, başkalarıyla işbirliği yapabilme, birlik ve beraberliği sağlama gibi davranışlar kazandırma” amacıyla olduğu belirtilir. Aynı yönetmeliğin 15. Bölümünde 153. Maddede “öğrencilere yapılacak en güvenilir sağlam, sosyal, millî, ahlâkî telkinler programlarda yer almış olduğu, eğitici kol faaliyetleri bu amacı gerçekleştirecek şekilde düzenlenmiş olduğu için öğrencilerin okul dışındaki dernek ve kulüplere üye olmalarına, siyasî ve ideolojik toplantılara katılmalarına, gazete ve dergilere gündelik parti politikalarına izin verilmez. Öğrenciler gazete, dergi ve ajanslara muhabirlik yapamazlar.” diye belirtilmektedir. 154. Maddede ise “ Millî ve mahallî bayramların ve günlerin kutlanmasına okul içinde ve dışında yaşatılmasına okullar bütün varlıklarıyla katılırlar. Öğretmen, memur ve öğrencilerin bu bayramları kutlama törenlerinde bulunmaları, kendilerine düşen ödevleri yapmaları en önemli görevleridir (Tebliğler dergisi, 25 Şubat 1985)” diye ifade edilmiştir.

1789 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile mecburi öğrenim çağı 7-14 olarak belirlenmiştir. 16.6.1983 tarih ve 2842 sayılı Kanunla 1789 sayılı Kanunun bazı hükümleri değiştirilerek mecburi öğrenim çağı 6-14 yaş olarak kabul edilmiştir. Daha sonra 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununda 2917 sayılı kanunla yapılan değişiklikler doğrultusunda yayınlanan genelgelerle mecburî öğrenime başlangıç yaşı 6'ya indirilmiştir (Tebliğler dergisi, 9 Eylül 1985). Ancak 7 yaş grubunun gelişim özelliklerine göre hazırlanan ilkokul birinci sınıf programı, 6 yaş grubu gelişim özelliklerini kapsamadığından, uygulamada birtakım sorunlarla karşılaşmış ve bu durum, araştırma raporları ile de doğrulanmıştır. Bu nedenle, ilkokul birinci sınıf programında birtakım değişiklikler yapıldı. Birinci yarıyılta anasınıfı programının, ikinci yarıyılta birinci sınıf programının uygulanmasına karar verildi. 6 yaş uygulamasına 1984-85 öğrenim yılında başlandı ve o yıl sonunda gazetelerde şu başlıklar atıldı: “ 6 yaş grubu öğrencilerin velileri pişman”. Mayıs 1984 tarihli Cumhuriyet gazetelerinde bu konuya geniş yer verilmiş ve veli ve uzman görüşlerine yer verilmiştir. Kararın hiçbir uygulamadan geçirilmeden, sonuçları görülmeden yasallaştırılması eleştirildi.

6 yaş öğretim programı ile ayrı ayrı ders sistemi yerine ünite sistemi getirilmiştir (Türkçe, Matematik, Resim, Müzik, Beden Eğitimi ders konuları bir bütünlük arz edecek biçimde Hayat Bilgisi konuları içine dağıtılmıştır.) (Tebliğler dergisi, 9 Eylül 1985). Derslerin genel amaçları, sınıf amaçları, davranışlar ve ünitelerin amaç ve davranışları ile ilgili ayrıntılı açıklama yapılmıştır. Bunlardan Hayat Bilgisi dersinin genel amaçları aynı tarih ve sayılı Tebliğler dergisinde şöyle belirtilmiştir:

- “ 1. Okula uyum sağlayabilme.
2. Evini okulunu ve yakın çevresini tanıyabilme.
3. Aile fertleri arasındaki ilişkileri bilme.
4. Temel insan ilişkilerinde nasıl davranılacağını bilme.
5. Bayramlarımıza dair olumlu tavır ve tutum geliştirme.
6. Millî ve Dinî Bayramların önemini bilme.
7. Atatürk'ü tanıyabilme.
8. Atatürk'ün Türk Milleti için yaptıklarını bilme.
9. Atatürk'ü sevme ve sayma.
10. Türk olmaktan gurur duyma.
11. Millî ve manevi değerlere karşı olumlu bir tutum geliştirebilme
12. Belli başlı sağlık kurallarını bilme.
13. Zaman kavramını geliştirme.”

Görüldüğü gibi bayrak, bayramlar, Türk olmak ve Atatürk sevgisi ilkokuldan başlayarak kazandırılmak istenen en vurgulu unsurlardır. Örneğin “Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk” konulu ikinci ünite ile kazandırılmak istenen davranışlar şunlardır: “bir zamanlar yurdumuzun ne durumda olduğunu söyleme; yurdumuzu düşmanlardan kimin kurtardığını söyleme; yurdumuzun düşmanlardan nasıl kurtarıldığını söyleme; Atatürk'ün

padişahlığı kaldırıp Cumhuriyeti kurduğunu söyleme; bayrağa saygı duyabilme; bayrak kelimesini doğru söyleme; Bayrağın rengini, üzerindeki ay yıldızı söyleme; Türk Bayrağını diğer bayraklar arasından seçip gösterme; bayrağı selamlama...(Tebliğler Dergisi, 9 Eylül 1985)” gibi hedeflenen pek çok davranışa ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Sınıflarda kullanılacak araçlar şunlardır: sıra, masa, Atatürk Resmi, Türk Bayrağı, Türkiye Haritası, Andımız levhası, İstiklal Marşı levhası, ünitelerle ilgili şema ve tablolar.

16 Temmuz 1985’te Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının teklifi üzerine; lise 3. Sınıf Felsefe dersi öğretim programının 1985-1986 öğretim yılından itibaren geçerli olmak üzere bağlı örneğine göre kabulü kararlaştırıldı. Bu karara, dersin amaçlarına ve işlenişi ile açıklamalara 2195 sayılı Tebliğler dergisinde yer verildi. Felsefe dersinin amaçları şöyledir:

1. Öğrencilere farklı bilgi dallarının varlığını göstererek, onlarda ilmî düşünce yolu ile yaratıcı, yapıcı, verimli ve hoşgörülü, kısacası Atatürkçü bir zihniyet geliştirmek.
2. Öğrencileri, Türk ve Türk-İslam âleminin de içinde bulunduğu insanlığın kültür ve medeniyet gelişmeleri konularında şuurlandırmak.
3. Öğrencilerin hayat ve dünya görüşlerini geliştirmelerine yardımcı olmak üzere, çeşitli tarzlarda konulmuş felsefe problemlerini anlamaları için imkân ve zemin hazırlamak.
4. Okullarımızda okutulan farklı bilim dallarının temeldeki birlik ve bütünlüğünü öğrencilere kavratmak.
5. Olaylar üzerinde ve özellikle sosyal ve kültürel alanda tutarlı, etraflı ve sistemli düşünme kabiliyetini geliştirmelerinde yardımcı olmak.
6. Millî kültürümüzü, öteki kültürler arasında değerlendirerek öğrencilerin Millî Eğitim Temel Kanununun amaç ve ilkelerine uygun nitelikte birer vatandaş olarak yetişmelerini sağlamaktır (Tebliğler Dergisi, 9 Eylül 1985).

Ayrıca dersle ilgili yapılan açıklamalarda “programda, başta kendi kültürümüz olmak üzere, bilim felsefe bağı kurulmuş, bilim ve felsefenin bütün hür insanlığın ortak ürünü olduğu belirtilmiş ve bu hususa yeri geldikçe öğrencilerin dikkati çekilir” diye ifade edilmiştir.

8 Mayıs 1986’da Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının teklifi üzerine, “Atatürkçü nesiller yetiştirmek amacı ile Atatürk ilke ve inkılâplarının sistemli ve düzenli bir şekilde her tür ve derecedeki okulların öğretim programlarına ve ders kitaplarına yansıtılmasını sağlamak üzere hazırlanan konuların; öğretim programlarında yer almış sayılması ve belirlenen esaslar doğrultusunda ders kitaplarında işlenmesi kararlaştırıldı. Karar, 30 Mayıs 1986 tarihli Tebliğler dergisinde yayımlandı. Aynı tarih ve sayılı tebliğler dergisinde “Öğretim programlarına dâhil edilen ve ders kitaplarına aktarılacak olan Atatürkçülükle ilgili konuları” gösteren 46 sayfalık ayrıntılı bir tabloya da yer verildi. Bu tabloda ilkokuldan, teknik ve endüstri meslek lisesine kadar her tür ve seviyede sınıflarda hangi derste, Atatürkçülükle ilgili hangi konuların nasıl işleneceği ayrıntılı olarak gösterilmektedir. Atatürk’ün Hayatı, Atatürk’ün Kişisel Özellikleri ve Çeşitli Yönleri, Atatürkçü Düşüncede Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar, Tehdit, Kendisinde “Atatürkçü Düşünce Sistemi”nin Oluşmasına Neden Olan Etkenler, Atatürkçü Düşünce Sistemi, Atatürkçü Düşüncede Milli Güç Unsurları, T.C. Anayasası, Atatürk İlkeleri, her seviyedeki öğretim programlarına dâhil edilen ana konulardır. Derslerle ilgili olarak, bu konuların işleneceği ünite veya konular ve bunlarla ilgili açıklamalara da tabloda yer verilmiştir. Örneğin, ilkokul V. sınıf Türkçe dersinde Atatürk’ün Hayatı bölümünde işlenecek konular “eserleri, Atatürk’ün karşılaştığı güçlükler, Atatürk ile ilgili anılar”dır. Bu konunun işlenişi ile ilgili açıklamada ‘Büyük Nutuk’tan konu ile ilgili parçalara yer verilecek’ ifadesi bulunmaktadır (Tebliğler dergisi, 30 Haziran 1986). İlkokul IV. sınıf matematik dersinde ‘doğal sayılar’ sayılar konusu işlenirken, ‘Atatürk’ün doğum tarihi ve yeri’ ve ‘Atatürk’ün son günleri’ konularına da yer verilecek ve “Atatürk’ün doğum ve ölüm tarihleri öğretilecek” diye belirtilmiştir. Ortaokul I. sınıf Fen Bilgisi dersinde ‘Fen Bilgisinin konusu nedir? Bilim adamı nasıl düşünür ve nasıl çalışır?’

ünitesinde “Atatürkçü Düşüncede Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar”dan ‘Akılcılık ve bilime verilen önem’, ‘Bilimin insan yaşamındaki yeri ve önemi’ ve “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir” prensibine yer verilecek ve “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir” okuma parçası şeklinde verilecek” açıklaması yapılmıştır. Kız Meslek Lisesi III. sınıf Desen Çizme dersinde “Atatürkçü Düşüncede Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar”dan, “Millî Kültür, Millî Tarih, Millî Ahlâk, Millî Eğitim, Millî kültürümüzün yaygınlaştırılması” konusunda yapılan açıklamada “Her öğrencinin Türk desen ve motiflerinden oluşan bir albüm hazırlaması sağlanacak”, “Konu ile ilgili film gösterilecek ve geziler düzenlenecek ” diye ifade edilmiştir. Lise III. sınıf Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde ‘Adalet, ahlâk ve din’ ünitesinde “Atatürkçü Düşüncede Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar” ile ilgili olarak ‘9. bölüm Millî Tarih, Millî Ahlâk, Millî Eğitim, Millî Eğitim’ konusunda “Ahlâkın kaynağı millettir; Millî ahlâka uygun hareket millî birliği sağlar; Türk millî eğitiminin önemi; Millî ahlâkımız medeni esaslara ters düşmez” konuları işlenecek ve “bunlar okuma parçası şeklinde verilecek”. Yine Lise III. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde “‘Yurtta sulh cihanda sulh’ prensibi; Atatürk’ün millî kültür konusundaki direktifleri; Atatürk milliyetçiliğinde millî birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar; Atatürk ve din..vb.” konular işlenecektir. Lise III. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde anarşi ve terör konusunda açıklama bölümünde “anarşi ve terörün yayılma sebepleri ile bu konuda fertlere düşen görevler üzerinde durulacak. Vatan ve bayrak ile ilgili şiirler okunarak bu duygular güçlendirilecek ” diye ifade edilmiştir.

Kararda, her tür ve derecedeki okulların öğretim programlarına ve ders kitaplarına yansıtılan Atatürkçülükle ilgili konuların, bazı belirgin unsurlarla birlikte ele alınmasının ve ilişkilendirilmesinin beklendiği dikkat çekmektedir. Atatürkçülük ve Türk olmak; Atatürkçülük ve din; Atatürkçülük ve millî birlik, millî beraberlik, millî ahlâk, millî eğitim, millî kültür, millî dayanışma...; Atatürk ve sosyo-kültürel, ekonomik, siyasal, askerî olan milli güç unsurları gibi konuların birlikte ele alınması ve ilişkilendirilerek işlenmesi istenmiştir. Bunu yaparken de vurgulanması gereken noktalar ayrıca belirtilmiştir. Örneğin, Atatürk’ün, Türk’ün öz vasıflarını bütünlükle ve en

gerçek ölçüler içerisinde ilk defa ortaya koyan Türk büyüğü oluşu; insan hak ve hürriyetleri ve sorumlulukları konusunda, vatandaşlık görevlerinin, kanunlara ve kurallara saygılı olmanın, seçme seçilmenin, askerlik yapmanın önemi; millî birlik ve beraberlik yönünden dayanışmanın toplum hayatındaki önemi; millî ahlâkımızın medeni esaslara ters düşmediği; millî ahlâka uygun hareketin millî birliği sağladığı; Türk milletinin tarihteki yeri; “Yurtta sulh cihanda sulh ” gibi, konularla ilgili Atatürk’ün özlü sözleri; Türk Silahlı Kuvvetlerinin özelliği, yeri, görevi ve askerlik görevinin kutsallığı; Türk milletinin doğuştan asker olma vakfı; askerlik görevinin kapsamı ve dinî açıdan değerlendirilmesi; anarşi ve teröre karşı, millî birlik ve beraberliği tesis ve devam ettirici eğitim ve öğretim faaliyetlerine yönelme, millî hedefler doğrultusunda bilinçli olma yolunda çaba harcama, sağlıklı, faziletli ve cesur olma, millî bütünlüğü bozmaya yönelik her tür bölücü ve yıkıcı faaliyetleri kavrayabilecek ve bu faaliyetleri etkisiz kılacak bir fikrî yapıya sahip olma, Türk devletine, Türk toplumuna, Türk millî değer ve kültürüne bağlı olma, Cumhuriyet rejimine karşı inançlı ve sadık olma, Türk olmakla gurur duyma, vatan ve bayrak sevgisi ile dolu olma, barışta ve savaşta iç ve dış düşmana karşı devamlı bir mücadele sürdürebilecek uyanıklığa erişme; yeni anayasamız ve esasları ve herkesin kanun önünde eşit olduğu vurgulanan konulardır. Atatürk ilkeleri ise genel tanımlarının yanı sıra yaşanan dönemle de ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Örneğin, Cumhuriyetçilik ilkesi kapsamında, cumhuriyeti yıkmayı amaçlayan olaylar ve arkasındaki gerçekler, cumhuriyetin emanet edildiği ideal gençliğin yapısı; Milliyetçilik ilkesi kapsamında, Atatürk milliyetçiliğinde millî birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar (millî eğitim, millî kültür, Türklük şuuru, manevi değerler...); Halkçılık ilkesi kapsamında, halkçılığı istismar eden odaklar; Lâiklik ilkesi kapsamında, din nedir ve diğer müesseselerle ilişkileri, dinî istismar ve taassup konularında Atatürk düşüncesi, Atatürk ve İslam dini, İslam dini felsefesi içinde lâikliğin yeri gibi konular o dönemle ilgili vurgulanan konulardır. Ayrıca tüm ilkelere yönelik iç ve dış tehdit unsurları da ayrı ayrı ele alınmıştır.

16 Ocak 1986'da Lise III. sınıf Sosyoloji dersinin 1986- 1987 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulması ve denenip geliştirilmek üzere karar alınmış; bu kararın kabulü ve dersin amaçları ile açıklamalar 10 Mart 1986 tarihli Tebliğler dergisinde yayımlanmıştır. “Öğrencilerin, sosyal hayatın ve içinde yaşadıkları cemiyetin kendilerine kazandırdığı kültür mirası olmadan şahsiyetlerini geliştirmelerine imkan olmadığı hususunu derslerde vurgulanarak, onların millî birlik etrafında kenetlenmeleri sağlanmalıdır.”, “Atatürk’ün Türk gençliğine moral veren çağdaş seviyenin üstüne çıkma öğüdünün, imkansız bir hedef olmadığına fert ve cemiyet madde ve mana, hukuk ve ahlâk unsurları arasında dengeli bir ahenk kurarak gelişmeye imkân hazırlayan ve geçmişte güçlü medeniyetler kurmamıza zemin hazırlamış olan kültürel değer hükümlerimiz yardımı ile kısa zamanda ulaşılması mümkün bir hedef olduğuna öğrenciler telkin edilir”, “Dil, Kültür ve Ülkü birliğinin sosyal gelişmenin temeli olduğu telkin edilmelidir.”, “Genel konuların, Türkiye’nin sosyal gerçekleri açısından mukayeseli bir görüşle anlaşılması sağlanmalıdır”. Ayrıca, “Türkçenin yaşayan, canlı, tabii ve zengin olma özelliği”, “Barışçılığın medeniyete etkisi”, “Türk inkılâbının uygulama dönemi”, “Türk İnkılâbı ve sonuçları” ev ödevi olarak verilerek işlenecektir” diye belirtilmiştir (Tebliğler dergisi, 10 Mart 1986). “Atatürkçü düşünce”, “Atatürkçü düşünce sisteminde millet anlayışı, millet ve yurt sevgisi, milliyetçilik, sosyal ve kültürel millî güç, millî ahlâk, lâiklik”, “Atatürkçülüğün tanımı ve önemi”, “Din, ekonomi ve siyaset” gibi konular Sosyoloji dersi konuları arasında yer alır.

13 Ocak 1986'da “Atatürk ve Okullarımız” adı altında bir araştırma planlanmış ve çalışmalar başlatılmıştır. Konuyla ilgili olarak 10 Şubat 1986 tarihli 2206 sayılı Tebliğler dergisinde bir genelge yayınlanmıştır. Genelgede “Ulu Önder Başöğretmen Atatürk’ün yurt gezilerindeki karşılama ve uğurlama törenlerini, okul ziyaretlerini, okul müsamerelerini şerefliendirmelerini, okullarla ve ilin eğitim ve öğretim işleri ile ilgili iltifat ve direktiflerini, konuşmalarını, Harf İnkılâbı çalışmalarını kronolojik bir sıra içinde bir araya getirmek, böylece gelecek kuşaklara Atatürk’ün eğitime verdiği önemi anlatmak amacıyla “Atatürk ve Okullarımız” adı altında bir

çalışma başlatılmıştır.” diye çalışmanın amacı belirtilmiştir. “Bu araştırma çalışmalarının Atatürk’ün ziyaret ettiği illerde yürütülmesine ihtiyaç duyulmuştur. Atatürk’ün iliniz ziyaretleri sırasında gezdiği, açılışı ve geliştirilmesi için emir verdiği, para bağışında bulunduğu, eşya hediye ettiği, telgraf gönderdiği tespit edilebilen ilinizde araştırma çalışmaları il düzeyinde yürütülecektir.” diye belirtilmiş ve ilgili iller ve ziyaret tarihlerini içeren bir liste genelgeye eklenmiştir. Araştırma çalışmalarında konuyla ilgili toplanan “bilgiler, anılar ve fotoğraflar, huzurlarına yapılan konuşmalar ve okunan şiirler ile bunlara verilen cevap konuşmaları, iltifat ve direktiflerinin veya imzalarının bulunduğu belgelerin fotokopileri, hediye ettiği veya kullandığı eşyaların fotoğrafları, yararlanılan mahallî veya diğer kaynakların fotokopileri (kaynak belirtilecek), bilgisine başvuru alan kişilerin sözlü veya yazılı beyanları başka dokümanlar toplanarak kronolojik olarak okulun (ziyaret ettiği veya kaldığı tarihteki bina) cepheden çekilmiş bir fotoğrafı da eklenerek bir doküman dosyası ve kronolojik esasa uygun bir araştırma raporu hazırlanacak ve bu çalışmalar “Atatürk ve Okullarımız” adı altında kitap halinde yayınlanacaktır (Tebliğler dergisi, 10 Şubat 1986).

29 Ocak 1987’de Din Öğretimi ile ilgili “ Kelime-i Şahâdet, Kelime-i Tevhid, Besmele, Amentü, Ayet, Sure ve Namaz Duaları ezberletilmeyecek; Namaz, Oruç, Zekât ve Hacca ait uygulamaya yönelik bilgiler öğretilmeyecek; dolayısıyla bu konularda ölçme ve değerlendirme açısından sorumlu tutulmayacak” şeklinde belirlenen konuların uygulamasında, T.C. uyruklu Hıristiyanlık ve Musevîlik dinlerine mensup öğrencilerden isteyenlerin, bu dinlerden birine mensup olduklarını belgelendirmeleri halinde belirtilen konuların derste sınıfta işlenmesi sırasında sınıfta bulunmayabilecekleri” kararlaştırıldı (Tebliğler dergisi, 9 Şubat 1987).

19 Ekim 1987 tarihli Tebliğler dergisinde yayımlanan ilkokullarla ilgili yönetmelikte dördüncü bölüm sosyal çalışmalar kısmında öğrenci andına yer verilmiş ve “Madde 33- Okulda her gün derslere başlamadan önce bahçede veya dershanelerde aşağıdaki şekilde and içilir: ‘Türküm, doğruyum, çalışkanım; yasam, küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu, milletimi özümnden çok sevmektir. Ülküm, yükselmek, ileri gitmektir. Varlığım,

Türk varlığına armağan olsun. Ey bu günümüzü sağlayan Ulu Atatürk, açtığın yolda, kurduğun ülküde, gösterdiğin amaçta, hiç durmadan yürüyeceğime and içerim. Ne Mutlu Türküm Diyene.”ifadesi belirtilmiştir.

Nisan 1986’da orta öğrenim görerek yetişmiş ilkokul öğretmenlerinin önlisans eğitimi programı başladı (Akyüz, 2010: 460).

Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Metin Emiroğlu, 1987-1988 öğretim yılı açılış konuşmasında, yeni öğretim yılının reform niteliğinde olduğunu belirtmiş ve şöyle konuşmuştur: “Bu öğretim yılına özellikle orta öğretimde diğer yıllardan farklı yepyeni bir düzenlemeyle girmekteyiz. Reform niteliğindeki bu düzenlemelerle, öğrencilerimizin yoğun ders bunalımından kurtarılarak, daha rahat bir çalışma ortamına kavuşması hedeflenmiş ve bu amaçla ders saatlerinin azaltılması yoluna gidilmiştir. Gençlerimizin, “bilgi hamalı” olmaktan çıkarılarak, ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirilmeleri ise sistemin ana amacını oluşturmaktadır. Bir taraftan ders saatlerinin azaltılması diğer taraftan bazı derslerin seçmeli ders haline getirilmesi ile lise ikinci sınıftan itibaren seçeceğiniz mesleği belirlemeniz ve çalışmalarınızı üniversite için o branşlar üzerinde yoğunlaştırmanız mümkün olabilecektir. Bu yeni düzenlemeyle eğitimin daha çağdaş bir niteliğe kavuşacağına ve bu öğretim yılında başarının büyük ölçüde artacağına inanıyorum (Tebliğler dergisi, 21 Eylül 1987)”.

I. Özal Hükümetinin üzerinde durduğu ve birtakım uygulamalarda bulunduğu diğer bir eğitim alanı da meslekî teknik öğretim konusu olmuştur. İyi yetişmiş meslek elemanı yetiştirmek için düzenlemeler yapılmıştır. 21 Mayıs 1984 tarihli Cumhuriyet gazetesinde iş adamı Sakıp Sabancı ile Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim konusunda yapılan röportaj yayımlandı. Sakıp Sabancı, eğitim sistemimizin işe yaramayan eleman yetiştirdiğini, Türkiye’nin mevcut sistemi ülke ihtiyacına göre değil, kapasiteye göre eğitim verdiğini söylemiş; ileri teknoloji eğitime duyulan ihtiyaca vurgu yapmıştır. Bu dönemde, meslekî teknik öğretim konusunda pek çok kanun çıkarılmıştır. 5 Haziran 1986’da 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu çıkarıldı. Bu kanun ile meslek lisesi öğrencilerinin işyerlerinde uygulama yapmaları

sağlandı (Akyüz, 2010: 372). Çıracılık ve işletmelerde yapılan meslek eğitiminin denetimi hakkında 18 Mayıs 1987 tarihli ve 2234 sayılı Tebliğler dergisinde bir yönetmelik yayımlandı. 1987 itibariyle 140 bin kadar öğrenci çıracık eğitimi ve 180 binden fazla öğrenci dual eğitim denilen mesleki teknik eğitim görmüştür. Bu kanunla ikili (dual) sistem getirilmiş, bir taraftan okuldaki öğrenciler iş hayatına intibak ettirilmiş, bir taraftan da iş hayatındaki çırakların eğitimi sağlanmıştır (XII. Şura, 1988: 28).

Liberal ekonomi politikası benimseyen Turgut Özal, bilgisayar eğitimi-öğretimi konusuna önem vermiştir. Bu nedenle, Özal iktidarı döneminde bilgisayar ve elektronik konusuna serbestlik getirildi. 1985-1986 öğretim yılında 100 okulda Bilgi İşlem Laboratuvarları kurulması planlanmış ve bunun için 1100 adet bilgisayar alınmıştır. İstanbul ve Ankara’da bilgisayar eğitimi verecek 200 öğretmenin yetiştirilmesi sağlanmıştır (Tebliğler dergisi, 10 Şubat 1986).

TV Temmuz 1984’ten itibaren tümüyle renkli yayına geçilmiştir (Akyüz, 2010: 406). 10 Ocak 1985’te TRT Genel Müdürlüğü “Türkçenin yapı ve işleyişine ters düştüğü ve standart Türkçe düzeyine ulaşamadığı” gerekçesiyle 205 sözcüğün radyo ve televizyon programlarında kullanılmasını yasakladı. “Anı, anımsamak, bellek, bileşim, devrim, dinsel, gereksinim, görsel, öykü, özgürlük, söyleşi, söylev, ulus, uluslararası, yandaş, yaşam, yasal, zorunlu “ gibi sözcükler yasaklanan sözcükler arasında yer aldı (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 4. Cilt: 140).

I.Özal Hükümeti sonu ve II. Özal Hükümeti ilk yılında yapıldığı ve geçmiş dönemde izlenen eğitim görüş, politikaları ve uygulamaları doğrultusunda belirlenen gündem maddelerini içermesi nedeniyle XII. Millî Eğitim Şûrasına değinmekte fayda vardır. Bu nedenle, XII. Millî Eğitim Şûrasına genel olarak yer verilecektir. Bu şûrada, eğitim sistemi; yükseköğretim; öğretmen yetiştirme; eğitimde yeni teknolojiler; Türkçe ve yabancı dil eğitim ve öğretimi ve eğitimin finansmanı konuları görüşülmüştür. XII. Millî Eğitim Şûrası açılış konuşmasında Başbakan Turgut Özal şu ifadelerde bulunmuştur: “Önümüzdeki dönemde, eğitim ve öğretim, en fazla

önem verdiğimiz konuların başında gelecektir. Böylece yeni Hükümetimizin esas ağırlık noktasını eğitim olarak tespit etmiştik. 46 Hükümet içerisinde ilk defa bizim Hükümetimiz eğitimi en başta gelen konu olarak ele almış bulunmaktadır.” Daha öncede belirttiğimiz gibi, bu ifade ile I.Özal hükümeti döneminde, ekonomi gibi eğitimden daha öncelikli konular olduğu anlamını çıkarmak mümkündür.

IV. BÖLÜM

12 EYLÜL 1980 ASKERİ HÜKÜMETİ VE I. ÖZAL HÜKÜMETİ EĞİTİM GÖRÜŞ VE UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Birbirini izleyen dönemlerde görev yapan 12 Eylül 1980 askerî hükümetinin ve I. Özal sivil hükümetinin eğitim görüş ve uygulamalarda çoğunlukla benzer yaklaşımlar gösterdikleri ancak bazı eğitim alanlarında farklı görüşleri benimseyip uygulamalarda buldukları dikkat çekmektedir.

12 Eylül 1980 askerî hükümet sonrasında iktidara gelen I.Özal sivil hükümeti, askerî hükümetin görüşlerini aynen benimsemiş, uygulamalarında da aynı otoriter ve denetimli tutumu göstermiştir. Sivil hükümet, askerî hükümete benzemiştir. Özal'la beraber sivil hükümete geçişte tam bir sivilleşme görülememiştir. 12 Eylül askerî hükümetinde görülemeyen demokratik yaklaşım, I. Özal sivil hükümetinde de görülememiştir.

Bu iki hükümetin gösterdiği benzer yaklaşımlar ve uygulamalar şunlardır:

1. Atatürkçülük ve Atatürk Milliyetçiliği doğrultusunda eğitim

Her iki hükümet de hükümet programlarında, eğitimin Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda yapılması gereğine vurgu yapmıştır. Özellikle 12 Eylül hükümeti bu konuda pek çok söylev ve demeçler vermiş, yönergeler yayınlamış ve hükümet programında kesin bir dil kullanılmıştır. Örneğin 12 Eylül Hükümeti Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren 12 Eylül 1980 tarihli konuşmasında eğitim ve öğretimde Atatürk milliyetçiliğini yeniden, yurdun en ücrâ köşelerine kadar yaygınlaştırılacağını belirtmiştir. Yine X. Millî Eğitim Şûrasında eğitimde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin olarak Hasan Sağlam "... ülkenin olduğu gibi, Millî Eğitimin de tüm sorunlarını Atatürk Milliyetçiliği doğrultusunda, yeni dönemin ana fikri ve felsefesi içinde, gerçek yüzü ile çözmek zamanı gelmiş ve belirli şartlar doğmuştur." diye ifade etmiştir. Aynı hükümet, eğitim programlarında ana sınıfından başlayarak her öğretim kademesinde Atatürkçülüğün yoğun biçimde öğretileceğini, öğrencilerin devlete karşı görev ve sorumluluklarını bilen kimseler olarak

yetiştirileceğini belirtmiştir. Benzer yaklaşım I. Özal Hükümeti döneminde de benimsenmiş ve hükümet programında “Çocuklarımızı ve gençlerimizi, millî ve ahlâkî değerlerimizi benimsemiş, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, bilgili; Türkiye'nin meselelerinin ancak millî birlik ve dayanışma ile çözebileceğine inanan insanlar olarak yetiştirmeliyiz.” diye ifade edilmiştir.

2. Din Eğitimi

Her iki hükümet de din eğitiminin önemini ifade etmiştir. 12 Eylül hükümet programında, yurt içinde ve dışında Türk çocuklarının millî ve dinî eğitim görmesi sağlanacağı belirtilmiştir. Ayrıca bu hükümet döneminde, 1982 Anayasasının 24. Maddesi ile din eğitimi devlet güvencesi altına alınmıştır. I. Özal Hükümeti döneminde de hükümet programında din eğitiminin önemine vurgu yapılmış ve şöyle ifade edilmiştir: “Yüksek ahlâk sahibi, dengeli bir nesil yetiştirilebilmesini teminen, devletin ilk ve orta öğretim kurumlarında dinî eğitim ve öğretim yapılması için gerekli tedbirleri almasını zorunlu buluyoruz.”

3. Atatürk ve Din Eğitimi

Her iki dönemde de Atatürk ile din unsurunun birlikte yorumlanması istenmiştir. Örneğin, 12 Eylül hükümet programında Atatürkçü ve aydın din adamlarının yetiştirilmesi için her türlü gayret sarf edileceği belirtilmiştir. İnkılâp Tarihi derslerinde lâiklik ilkesi işlenirken, lâikliğin dinsizlik olmadığını, Atatürk'ün dini sayan biri olduğunun vurgulanması istenmiştir. Ayrıca aynı dönemde, Din Bilgisi derslerinde “her fırsatta Atatürk'ün(...) İslam Dinine olan saygısı kendi sözleriyle açıklanmalı”, “Türklerin Tarih Boyunca İslam'a Hizmetleri konusunda, Kurtuluş Savaşı ve bu savaşın İslam'a kazandırdıkları üzerinde de durulmalı” diye ifade edilmiştir.

4. İmam-Hatip liseleri

1985 yılına kadar imam- hatip liselerinin sayısı çok fazla artış göstermemiştir. Fakat okul sayısının fazla artmamasına rağmen, bu liselerde Dördüncü ve Beşinci kalkınma plânlarında hedeflenen öğrenci sayısı aşılmış ve Anadolu İmam-hatip liselerinin açılmasıyla da nitelik açısından

genişletilmiştir. Örneğin 14 Ekim 1985'te Beykoz Anadolu İmam-hatip Lisesi adıyla eğitime başlayan okul, öğrenci sayısındaki hızlı artış nedeniyle 29 Haziran 1990'da taşınmak zorunda kalmıştır. 12 Eylül 1980 askerî hükümeti tarafından da imam hatip liseleri ile ilgili çok önemli düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin, Temel Eğitim Kanunu'nun 32. Maddesinde yapılan bir değişiklikle İmam-hatip liseleri mezunlarına, üniversitelerin tüm bölümlerine gidebilme hakkı tanınmıştır. I. Özal hükümeti döneminde bu liselerin sayısal olarak artışı da devam etmiştir. I Özal hükümeti dönemini de kapsayan 1984-1989 yılları arasında 90 adet imam-hatip lisesi açılmıştır (Soğukdere,2004:3).

5. Laiklik ve Din

Her iki dönemde de lâikliğin dinsel meşruiyet sağlayan bir yorumla ele alındığı görülmektedir. Örneğin, 12 Eylül Hükümeti Devlet Başkanı Kenan Evren Atatürk'ün din düşmanı değil, dini sayan bir kişi olduğunu (Gürtaş,1982: 162), lâikliğin dinsizlik anlamına gelmediğini, İslam'ın akıl, bilim ve mantığa uygun olduğunu (Gürtaş, 1982: 129), lâiklik ile din eğitiminin çatışmasının söz konusu olmadığını, aksine dinsel eğitimin lâikliğin doğal bir sonucu ve gereği olduğunu (Gürtaş, 1982: 131) çeşitli konuşmalarında belirtmiştir.

6. Mesleki ve Teknik Eğitim

Her iki hükümet de mesleki ve teknik eğitime önem vermiş ve bu doğrultuda düzenlemeler yapıp, uygulamalarda bulunmuştur. Bu konuya 12 Eylül hükümet programında şöyle yer verilmiştir: “ Ülkemizin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma hedefleri esas tutularak ve “eğitim - insangücü - istihdam” ilişkileri dikkate alınarak millî eğitim sistemimiz, meslekî ve teknik öğretime ağırlık verecek şekilde yeniden plânlanacaktır.” I. Özal hükümet programında ise “ortaöğretimde genel eğitim ağırlığının tedricen ve nispî olarak azaltılarak, yetenekli ve arzulu gençlerimiz için yükseköğretime açık meslekî ve teknik öğretime büyük önem verilecektir.” diye belirtilmiştir. 12 Eylül askerî hükümeti, 1982 yılında mesleki ve teknik eğitimi yeniden düzenlenmeye başladı ve ilkokuldan lise bitimine kadar “iş ve teknoloji derslerini zorunlu kıldı (6 Eylül 1982 tarihli Yeni Asır gazetesi). 5 Haziran

1986'da ise, 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu çıkarıldı. Bu kanun ile meslek lisesi öğrencilerinin işyerlerinde uygulama yapmaları sağlandı (Akyüz, 2010: 372). Ayrıca Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında mesleki ve teknik eğitim konusunda pek çok karar alınmıştır.

7. Huzur ve güven ortamı için eğitim

Huzur ve güven ortamının sağlanması her iki hükümet içinde son derece önemlidir ve gerekli tedbirlerin alınacağı her iki programda da belirtilmiştir. Huzur ve güven sağlanması için en etkili kurumun eğitim olduğu noktasında her iki hükümet de hemfikirdir. 12 Eylül Hükümet programında bu konu “Bütün öğretim kurumlarındaki öğrencilerin amacı, Atatürk Milliyetçiliği ve ilkeleri ile pekişmiş millî unsur, bilgi ve becerileri kazanmak olmalıdır. Yarının teminatı olan evlatlarımızın Atatürk ilkeleri yerine yabancı ideolojilerle yetişerek sonunda birer anarşist olmasına izin vermeyeceğiz.” diye ifade edilmiştir. Aynı şekilde I. Özal Hükümeti, bu konu ile ilgili görüşünü şöyle ifade etmiştir: “Anarşi, terör, bölücülük ve aşırı cereyanlarla devamlı ve tesirli bir şekilde mücadele için güvenlik Kuvvetlerimiz modern imkân ve araçlarla donatılacak, eğitim ve öğretime ağırlık verilecektir.”

8. Demokrasi Yaklaşımı

Her iki dönemde de demokrasi evrensel bir anlayışla yorumlamak yerine Türklük ve İslam temelinde yerel bir anlayışla yorumlandığı görülmüştür. Bu durum, demokrasinin değerler boyutunda belli bir olgunluğa erişmediğini göstermiştir. Adalet ve eşitliğin evrensel demokratik değerler olarak değil de Türklüğün içinde varolan değerler olarak görülmesi, demokrasinin hem yerel bir bakış açısıyla işlendiğini hem de milliyetçilik içinde ve milliyetçiliğe göre yorumlandığını göstermiştir. Örneğin, 12 Eylül hükümeti döneminde yayınlanan Temel Eğitim ve Ortaöğretim Kurumlarında Atatürk İnkılâp ve İlkelerinin Öğretim Esasları Yönergesine göre, tarih eğitiminde, tarih dersinin temeli ‘Türk ve Türkiye Tarihi’ olacak ve “teferruatlı bir siyasî tarih anlayışı yerine, daha çok kültür ve medeniyet tarihimiz üzerinde durulacak”, diğer milletlerin tarihi işlenirken de aynı uygulama esas olacak; konulara Türk ve dünya tarihi açısından önemleri ölçüsünde ağırlık

verilecek ve gerektiğinde Türk tarihi ile karşılaştırmalar yapılacak”, “Türk milletinin başarıları göz önüne getirilecek, milletimizin geleceğine güvenen, üstün ahlâk değerlerini benimsemiş, hürriyet ve demokrasi anlayışını kavramış, millî bilince sahip, aydın, uyanık, sorumluluk almaya kararlı vatandaşlar yetiştirme görevi de ön planda tutulacak” diye ifade edilmiştir. I. Özal Hükümeti döneminde de bu konuyla ilgili olarak Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında; “Türk Millî Eğitiminde ilk, orta ve lise seviyesinde okutulan tarih ders kitaplarının günün gerçeklerinin çok gerisinde olduğu, gerçeklerin çok gerisinde kalan ders kitaplarının öğrenciler üzerindeki menfî tesirinin 12 Eylül öncesi olaylarla ispatlandığı; yeni bilgileri piyasa kitaplarından öğrenen bir genç için bu durumun yıkıcı olduğu, belirli ideolojilerin etkisiyle yazılmış kitapların öğrencilere rehber olabildiği ve bu öğrencilerin tarih dersine, ders kitaplarına ve öğretmenine inancının kalmadığı; insan unsuruna şekil verebilecek manevî bilimlerin başında gelen tarih biliminin, özellikle millî tarihimiz ve kültürümüzün Devlet Politikasında gerçek yerini alması gerektiği” vurgulanmaktadır. Kışlalı her iki hükümetin demokrasi anlayışını eleştirir ve “Aşmak için ulaşmak gerekir” başlıklı yazısında Atatürk’ün demokrasi anlayışını açıklar: “Atatürk’ün ideolojisinde demokrasi ve özgürlük yok muydu? Bakın ne demiş: “Yurttaşlar düşündüklerini istedikleri gibi söyleyebilmelidirler. En büyük gerçekler düşüncelerin özgürce ortaya konması ve tartışılması ile ortaya çıkar ve yükselir. Düşünce ve inançların başka başka olmasından yakınmamak gerekir. Çünkü bütün düşünceler ve inançlar bir noktada birleşirse, bir devinimsizlik demektir, ölüm demektir.” Hem 12 Eylül askerî hükümeti hem de I. Özal sivil hükümeti Atatürkçü demokrasiye inandıklarını ve Atatürk’ün izinden gittiklerini iddia etmişler, Atatürkçülük adına uygulamalarda bulduklarını varsaymışlardır. Fakat demokrasi ve özgürlük adına kelimelere bile yasak getirmişlerdir.

9. Yasaklamalar

12 Eylül askeri rejim döneminden kalan sınırlamalar, Özal döneminde de demokratik hak ve özgürlükler alanında kayda değer gelişmeler yaşanmamış, devam etmiştir. Düşünce, basın, sendikal özgürlükler

alanındaki sınırlamalar siyasî liberalizmi engellemiştir. Pek çok kitap, kelime bu hükümetler döneminde yasaklanmıştır. Yasaklamaların, “milli arzu”ya uyularak yapıldığı iddia edildi. Örneğin Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı dolayısı ile yaptığı konuşmada siyaset yasağının “milli arzu”ya uyularak yapıldığını bunu milletin istediğini söylemiştir (29 Ekim 1982 tarihli Yeni Asır gazetesi). Bu dönemde, 937 film "sakıncalı" bulunduğu için yasaklandı, 3 bin 854 öğretmen, üniversitede görevli 120 öğretim üyesi ve 47 hâkimin işine son verildi, Gazeteler 300 gün yayın yapamadı, 30 bin kişi "sakıncalı" olduğu için işten atıldı, 14 bin kişi yurttaşlıktan çıkarıldı, 39 ton gazete ve dergi imha edildi... (12 Eylül 2000 tarihli Cumhuriyet gazetesi). Bir diğer örnek de I. Özal Hükümeti döneminin yasaklı kelimeleridir. 10 Ocak 1985'te TRT Genel Müdürlüğü “Türkçenin yapı ve işleyişine ters düştüğü ve standart Türkçe düzeyine ulaşamadığı” gerekçesiyle 205 sözcüğün radyo ve televizyon programlarında kullanılmasını yasakladı. “Anı, anımsamak, bellek, bileşim, devrim, dinsel, gereksinim, görsel, öykü, özgürlük, söyleşi, söylev, ulus, uluslararası, yandaş, yaşam, yasal, zorunlu “ gibi sözcükler yasaklanan sözcükler arasında yer aldı (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 4. Cilt: 140). Her iki hükümet de, özellikle askerî hükümet, fikirsel yazılara izin vermemiştir. Bu nedenle, incelenen gazetelerde eleştiri yazısına rastlanmamıştır. Fikirsel yazılar ancak 90'lı yıllarda yer almaya başlamıştır.

10. Ders ve ders kitapları içerikleri

Her iki hükümet de ders ve ders kitapları içeriklerinde düzenlemeler ve düzeltmeler yapmıştır. Eğitim programlarında, bildirilerde, direktiflerde, ders kitaplarında insan hak ve özgürlükleri yerine devlete karşı vazifelerin öne çıkarıldığı, hoşgörüyü önemsemek yerine ötekileştirmenin vurgulandığı dikkati çekmektedir. Ders kitaplarında demokratik değerlere oranla daha çok milliyetçi değerlere yer verilmiştir. Dil, din, ırk, cinsiyet, etnik köken gibi milliyetçiliğin ve toplumsal bütünlüğün önündeki tehlikeler olarak görülen farklılıklar arka plana itilmiştir. Örneğin, Sosyoloji derslerinde millet, devlet, lâiklik, eşitlik ve özgürlük, aile, ahlâk ve hukuk, kültür ve medeniyet gibi

konuların, yine Atatürk'ün düşünceleriyle bağlantılı biçimde anlatılması istenmektedir.

12 Eylül Hükümeti döneminde yayınlanan Temel Eğitim ve Ortaöğretim Kurumlarında Atatürk İnkılap ve İlkelerinin Öğretim Esasları Yönergesi tamamen ders kitapları içerikleri ile ilgilidir. Yukarıda ayrıntılı olarak yer verilen bu yönergede Türkçe dersinden felsefe dersine, inkılâp tarihi dersinden beden eğitimi dersine kadar içerikle ilgili bilgi verilmiş ve derslerin bu şekilde işlenmesi istenmiştir. Örneğin, “Fen ve Matematik derslerinde, “Atatürk'ün ‘Bilim ve Teknik İçin Sınır Yoktur’ özdeyişinin, günümüzdeki uzay çalışmaları örnek verilerek, anlamının büyüklüğü ve önemi üzerinde durulmalı”, Atatürk'ün bilim, fen, fabrika, gök, metrik sistem, ve dilin Türkçeleştirilmesine verdiği dönem belirtilmelidir. Yabancı dil derslerinde de cümle kalıpları öğretilirken Atatürk'ün hayatı ile ilgili bilgiler kullanılmalı, “Atatürk'ün hayatı ve İnkılâbına ait, imkanlara göre bulunabilen, yabancı dille yazılmış metinlerden seçilecek birkaç kısa örnek, yıllık ders planlarına alınarak işlenmelidir” diye ifade edilmiştir. Beden Eğitimi dersi içinse “Atatürk'ün Spor ve Sporcular hakkındaki görüşlerinden yararlanılarak” gereken davranışlar kazandırılmalı, “Atatürk'ün ünlü sporcularla ilgili hatıraları, “Atatürk'ün spor hakkındaki görüşleri, Atatürk adına düzenlenen yarışmalar ve bunların önemi, ‘Atatürk'ü Anma ve Gençlik Spor Bayramı’nın anlamı, ‘Dağ Başını Duman Almış Marşı’nın ‘Gençlik Marşı’ olarak kabul edilişi gibi konular üzerinde durulmalı” denmiştir. I. Özal Hükümeti döneminde de ders içerikleri ile ilgili olarak benzer yaklaşımlar gösterilmiştir. Darwin’in Evrim Teorisiyle ilgili olarak yapılan düzeltme buna örnek gösterilebilir. Daha önce belirttiğimiz gibi Temmuz 1985’de, Milli Eğitim Bakanlığı, “bilimsel olarak doğrulanmadığı ve öğrencileri inançsızlığa götürdüğü” gerekçesiyle, Biyoloji ders ve kitaplarındaki Darwin’in ‘Evrime Teorisi’nin yanında ‘Yaratılış İncanı’nın da yer almasını kararlaştırmıştır (Akyüz, 2009: 354).

10.Ortak dil

Her iki dönemde de ‘millî’, ‘millî birlik’, ‘Atatürk milliyetçiliği’, ‘örf ve adetler’, ‘millî ahlâk’, ‘millî şuur’, ‘millî bütünlük’, ‘millî beraberlik’, ‘millî

kültür'...vb. gibi benzer kelimelere vurgu yapılarak, hükümet ideolojisi ve eğitim politikası ile ilgili ortak bir dil kullanılmıştır. 12 Eylül hükümet programında şu ifade yer almaktadır: "...eğitim kurumlarında ve kuruluşlarında Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren nesiller yetiştireceğiz...". I. Özal hükümet programında da aynı kelimelerin kullanıldığı pek çok ifadenin olduğu görülmektedir. Örneğin, "Muhafazakârlık anlayışımız, millî, manevi ve ahlâkî değerlerimize, kültürümüze, tarihimize, örf adet ve geleneklerimize bağlılığımızın bir ifadesidir" sözü yer almaktadır. Bu örnekler çoğaltılabilir.

Ancak, bu iki hükümetin Türkçe ve yabancı dil eğitimi, özel öğretim kurumları gibi bazı eğitim alanlarında benzer yaklaşımları göstermediği ve farklı uygulamalarda buldukları görülmüştür.

Farklı uygulamalarda bulunan alanlar şunlardır:

1. Türkçe

İlk olarak Türkçe ve yabancı dil eğitimi görüşünde iki hükümet farklı görüşleri benimsemiş ve uygulamalarda bulunmuştur. Örneğin, 12 Eylül 1980 Hükümeti Türkçe öğretimi ile ilgili "Çağdaş eğitimin gereği olarak bilimsel ve teknolojik alanlarda dilimizin zenginleştirilmesine çalışılacak ve bu maksatla Millî Eğitim Bakanlığınca gereken tedbirler alınacaktır. Bu konuda ifrat ve tefritten sakınılarak yaşayan güzel Türkçemizin kullanılmasına özen gösterilecektir..." diye görüşünü ifade etmiş; I. Özal Hükümeti ise " Türkçemizin yapısını ve güzelliğini zedeleyecek hareketlere izin verilmemesi, anadilimizin tabîî seyri içinde gelişmesi gerektiğini görüşünderiz." diye bu konuyla ilgili görüşünü ifade etmiş ve 12 Eylül Hükümeti'nin Türk dilini zenginleştirme çabasının aksine, dilin müdahale etmeden tabîî seyri içinde gelişmesini savunmuştur.

2. Yabancı dil eğitimi

I. Özal Hükümeti, 12 Eylül 1980 Hükümeti'nden farklı olarak; özellikle iktisadî alanda ihtiyacı hissedilen yabancı dil eğitimi ve dil bilmenin önemini

programlarında vurgulamıştır. Örneğin Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında “Belirli alanlarda yabancı dille öğretim yapılmasının teşvik edileceği, akademik personelin yabancı dili daha iyi öğrenebilmeleri için uygun üniversitelerde gerekli imkanların geliştirilecek” diye belirtilmiştir. 12 Eylül askerî hükümeti döneminde yabancı dil konusunda böyle bir çalışma yapılmamıştır.

3. Özel Öğretim Kurumları

İki hükümet özel öğretim kurumları konusunda farklı görüşleri benimsemiş ve farklı uygulamalarda bulunmuştur. Bunun en belirgin örneği, özel dersaneler konusunda, iki dönemde alınan farklı kararlar ve yapılan uygulamalardır. Örneğin, 12 Eylül 1980 Hükümeti Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, Yeni Asır Gazetesi'nin 5 Eylül 1982 tarihli haberinde “Özel dersaneler en geç 1983 1 Ağustosunda kapatılacak” diye belirtip tasarının Bakanlar Kurulunca kabul edildiğini ve Danışma Meclisi'ne sevk edildiğini eklemiştir. 1981 Hükümet programı, “eğitimde fırsat eşitliğini bozdukları” gerekçesiyle uzun dönemde özel dersaneleri kapatmayı ilke edinmiş ve 16 Haziran 1983'te 2843 sayılı Kanun çıkarılmış ve özel dersanelerin kapatılması öngörülmüştür (Akyüz, 2010: 378). Buna karşılık, I. Özal Hükümeti yasayı yeniden düzenlemiş ve 11 Temmuz 1984 tarihinde özel dersanelere serbestlik getiren ve açılmalarının önünü açan 3035 sayılı yasa çıkarılmıştır. Bu kanundan sonra özel dersanelerin sayısı hızla artmıştır. 1983'te ülkede 174 olan dersane sayısı, 1985'de 350'ye çıkmıştır (Akyüz, 2010: 378). Bu konuyla ilgili, 24 Eylül 1985 tarihli Milliyet Gazetesi'nde “Dersaneler para kırıyor” başlığı altında yayımlanan dersanelerle ilgili haberde “...MEB eski Bakanı Hasan Sağlam döneminde kararlaştırılan ve 1 Ağustos 1984'te kapanmaları yasal hükümlere bağlanan dersaneler, Özal Hükümeti'nce faaliyetleri ve ücretleri serbest bırakılınca ‘altın dönemlerini’ yaşamaya başladı. 30 Temmuz 1984'te 174 olan sayı bugün 315'e yükseldi. Türkiye genelinde 17 büyük ilde faaliyet gösteren özel

dershanelere yıla 250 bine yakın öğrenci devam ediyor. Ders saati ücreti 250 lira. Ve milletin kesesinden ortalama 100 bin lira çıkıyor.” deniliyor.

12 Eylül Hükümeti “özel sektör yüksek okul kuramayacak” derken, Özal döneminde özel üniversitelerin kurulmasının önü açılmıştır. Zaten Turgut Özal hükümet programında da bu konuyla ilgili görüşlerine şöyle söyleyerek yer vermiştir: “Eğitim ve öğretim devletin başlıca görevleri arasındadır. Ancak, devletin koyacağı kaideler içerisinde fertlerin ve özel kuruluşların da eğitim ve öğretim hizmetleri yapabilmeleri sağlanacaktır.” 11 Temmuz 1984’de Özel Öğretim Kurumları Kanunu çıkarılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, 12 Eylül 1980 Askeri Hükümeti ve 1983 -1987 I.Özal Sivil Hükümeti'nin eğitim görüş, politika ve uygulamaları karşılaştırılmıştır.

12 Eylül 1980 ve 1983 -1987 arası görev yapan iki farklı hükümetin eğitim görüş ve uygulamalarının karşılaştırılması yolu ile askerî ve sivil hükümetlerin eğitim görüş ve uygulamaları açısından ne şekilde benzerlikler ve farklılıklar gösterdiğine değinilmiştir.

Askerî yönetimden sivil yönetime geçişte, iki hükümetin benzer görüşleri olması, askerî hükümetin yönetimi sivil hükümete devretmesinde önemli bir rol oynar. Askerî hükümetin iktidarı sivil yönetime devretmesi sürecinde, iki hükümet arası görüş benzerliklerinin olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin, 12 Eylül 1980 Askerî Hükümeti ideolojisini Atatürkçülük, milliyetçilik, İslam dini temelli olarak açıklamış; yönetimi devredeceği sivil iktidarın benzer görüşte olmasını desteklemiş ve sonucunda muhafazakâr bir yapıya sahip I. Özal Hükümeti'ne yönetimi devretmiştir.

Aslında, seçilerek göreve gelen iktidarların eğitim görüş ve uygulamalarının askerî müdahaleler gibi demokratik olmayan yollarla iktidara gelen yönetimlerin eğitim görüş ve uygulamalarından daha demokratik olması beklenir. Ancak bu fark araştırmaya konu olan hükümetler arasında görülememiştir. Tam aksine, I. Özal sivil hükümeti, 12 Eylül 1980 askerî hükümetinin izlediği görüş ve politikaları aynen benimsemiş, uygulamalarında yanı otoriter ve denetimli tutumu göstermiştir.

İkinci olarak, seçilerek göreve gelen iktidarlar halkın taleplerini göz önünde bulundurarak eğitim politikaları geliştirebilirler. Öte yandan demokratik olmayan yollarla iktidara gelen yönetimler (askerî rejimler) halkın taleplerinden ziyâde kendi programlarını uygulamak isteyebilirler. Araştırmaya konu olan hükümetler döneminde, 12 Eylül 1980 askerî hükümet sonrası iktidara gelen I. Özal sivil hükümeti halkın taleplerine dönük yeni bir

eğitim politikası geliştirmekemiş, askerî hükümetin getirdiği eğitim politikasını olduğu gibi devam ettirmiştir. Sivilleşmiş askerî yönetime örnek olmuştur.

1980 -1987 lke yönetiminde bulunan her iki hükümet eğitimde benzer uygulamalarda bulunan hükümetler olarak görev yapmıştır. Yasaklar her iki hükümet döneminde de devam etmiştir. Siyasetten uzak nesiller yetiştirmeyi amaçlayan bir eğitim anlayışı benimsemişlerdir. "Devrim" sözcüğünden korkan İnkılâp Tarihi dersleri okutulmuş; kelimeler yasaklanmış demokrasiden bahsedilmemiş; Atatürk'ün "en kıymetli mirası" Cumhuriyeti emanet ettiği gençler, sistemden uzaklaştırılmış, spor aktiviteleri ile oyalama politikası izlenmiştir.

Askerî ya da sivil olsun her yeni hükümet döneminde eğitimde yeniden yapılanma yoluna gidildiği, köklü değil yzeyssel çalışmaların yapıldığı; alınan kararların uygulamaya dönüştürülemediği araştırmaya konu olan hükümetler döneminde de görülmüştür. Çaðdař, ileriye yönelik düzenlemeler yapmada, yasaklar koymadaki kadar arzu ve istikrara rastlanmamıştır.

Eğitim, her iki hükümet döneminde de -özellikle 12 Eylül 1980 Askerî Hükümet döneminde- resmî ideolojiyi öğreten, ezberleten bir araç olmaktan öteye gidememiştir. Eğitim süreci, devlet ideolojisine uygun ve uyumlu insan üretilmesi ve ideolojik olarak toplumsal itaatın sağlanması süreci olarak işlemiştir.

Askerî müdahaleden sonra çıkarılan yasalar ve yapılan yasa değişiklikleri içinde asayiş, ceza yargılaması ve ölüm cezasının yerine getirilmesine ilişkin kararlarla basının sansür edilmesi ve kapatılması, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin izne bağlanması, idam cezalarının uygulanması, yargısız infaz ve işkence iddiaları, onbinin üzerinde kamu personelinin işlerine son verilmesi, binlerce kişinin yurttaşlıktan çıkarılması gibi uygulamalar demokratik olmayan otoriter etkinliklerdir. Sıkıyönetim komutanlarının demokratik normları çiğnemesi ve sık sık gazete kapatması, Yüksek ğretim Kurulu (YK) ile birlikte üniversitelerin özerkliğine ve birçok ğretim üyesinin işlerine son verilmesi, Anayasa'nın oylama öncesi tartişılmasının resmen yasaklanması, Anayasa ile ilgili referanduma

gitmeyenlerin sonraki beş yıl boyunca oy haklarından yoksun bırakılacağına söylenmesi, sendikaların siyaset yapmasının yasaklanması gibi demokratik olmayan uygulamalar, 12 Eylül rejiminin demokrasiye bakış açısını sergilemiştir. Ancak, demokratik kurum ve değerlerin ihlaline yol açan en dikkate değer uygulamalar, insan hak ve özgürlüklerinin çiğnenmesiyle yaşanmıştır. 12 Eylül döneminde, insan haklarından hiç bahsedilmezken, asıl önemli olanın insanın milletine, ailesine karşı görevlerinin olduğunun vurgulandığı görülmüştür. Aslında bu durum, gelenekçi milliyetçi ideoloji çerçevesinde toplumsal dayanışmayı yeniden kurma iddiası ve hedefi içindeki askeri yönetimin diğer uygulamalarıyla tutarlılık göstermiştir. Demokrasiyi milliyetçi açıdan yorumlama (millî demokrasi); devlet içinde değişik uygulamalara sahne olmuştur. Örneğin, 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nda değişiklik yapılarak, memurlara adaylıktan asalete geçişte toplu yemin etme koşulu getirilmiştir. Millet adına ant içme, milliyetçi ideolojilerde simgesel bir önem taşısa da bir tören biçimi olarak milliyetçi değerlerin-örneğin bayrağa bağlılık-yeniden üretilmesinde anlamlıdır.

Eğitim sayesinde insanların davranışları ve düşünceleri genel ahlâkla ve kanunlarla uyumlulaştırılmaya çalışılmış; bu, eğitim aracılığıyla düzenlenerek gerçekleştirilmiştir. Örneğin ders kitaplarının içeriği yeniden düzenlenmiş, anarşik söyleme yol açacağı düşünülen konulara yer verilmemiş, kitaplardan çıkarılmıştır.

Hükümetin ideolojik ilkelerini gölgeleyecek, eleştirecek tüm değer ve ilkeler dışlanmıştır. Siyasal iktidarın yarattığı kahramanlar, mitler, andlar, marşlar ve törenler öğrencilere yoğun bir şekilde aktararak siyasal iktidarın meşruiyeti yeniden üretilir. Ayrıca siyasî, askerî veya ekonomik seçkinlerin konumları ve eylemleri yüceltilir. Özellikle 12 Eylül 1980 Askeri Hükümeti Dönemi'nde toplumun yeniden üretimi için pek çok marşlar, andlar aktarılmış, törenler düzenlenmiş, slogan, simgeler kullanılmıştır. Eğitim sistemi bu doğrultuda yeniden düzenlenmiştir. Eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesiyle ilgili politikalar genel olarak düşünüldüğünde, dönemin çıkmazlarının çözümü için bile çok katı ve kısıtlayıcıdır. Bunları yapmayan

ötekidir anlayışı geliştirilmiştir. Bu anlayış eğitilmiş, düşünen, üreten insan yetiştirmek istenmediğini göstermektedir.

Bunların dışında her zaman olduğu gibi hükümet programlarında, şûralarda, kalkınma planlarında, eğitim toplantılarında görüşülen eksikliklerin çoğu giderilememiş, belirlenen hedeflere ulaşamadığı görülmüştür. Eğitimde nelerin önemli olduğu vurgulanmış, ancak bundan öteye gidilememiştir. Bunu birkaç örnekle inceleyelim.

Örneğin, eğitim uzmanlığı konusunu ele alalım. Kalkınma planlarında ya da şûralarda eğitim sisteminde, öğretmen kadar önemli bir boyut olan uzmanlığa yeterince yer verilmemiştir. Eğitimde uzmanlık dallarından biri olan eğitim yöneticisini yetiştirmenin önemi vurgulanmış fakat Beşinci Plan'a kadar hazırlanan diğer kalkınma plânlarında eğitim uzmanlığı konusuna değinilmemiştir. Eğitim yöneticisi ve özel eğitim alanında görev alacak personelin yetiştirilmesi, Beşinci Plan'da genel bir ifade içinde yer almıştır. Onuncu Şûra'dan önceki millî eğitim şûralarında da eğitim uzmanlığının adı geçmemektedir. XI. Şûra eğitim uzmanlığı konusunda dönüm noktası olmuştur. Millî eğitime ilişkin yasalarda da eğitim uzmanlığı konusu yer almamıştır.

Kalkınma Planlarında özellikle son üç beş yıllık kalkınma plânlarında eğitim sisteminin yetersizlikleri vurgulanmış, bunun için eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesi öngörülmüş olmasına karşın hedefler gerçekleştirilememiştir.

Kalkınma Planlarında öngörülen eğitim hedeflerinin bugün büyük bir kesimi uygulamaya dönüştürülemediği. Eğitim sisteminde belli ölçüde nicel gelişim sağlanmasına karşın niteliğe aynı biçimde önem verilememiştir.

Kalkınma plânları ve millî eğitim şûralarında öngörülmüş olmasına karşın eğitim sisteminde fırsat ve olanak eşitliğini sağlama politikası, sınırlı çabalarla yerine getirilmeye çalışılmıştır. Temel eğitim ve ortaöğretimde bölgeler, iller, semtler hatta okullar arası eşitsizlikler bugün gündemdedir. Özel eğitime muhtaç çocuklara okul olanağı sağlama politikası yeterince

uygulamaya dönüştürülemediği. Eğitim hizmetinden yararlananların eğitim harcamalarına katılmalarının sağlanması konusu, kalkınma planlarında fırsat ve olanak eşitliğini sağlamada bir yol olarak öngörülmüştür. Beşinci Plan'da ise genel ve meslekî ve teknik liseler için belirlenmiştir. Bu hedeflere karşın temel eğitim ve ortaöğretim hizmetlerinin hemen hemen tümü devlet tarafından finanse edilmektedir.

Bu çalışmada, 12 Eylül 1980 askerî hükümeti ile I. Özal sivil hükümetinin eğitim, görüş ve uygulamaları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. I. Özal sivil hükümeti, askerî hükümetin hemen ardından iktidara gelmiş, bu nedenle tam sivilleşme görülemediği bir hükümettir. Sivil hükümet olduğu halde demokratik yaklaşım göstermemiş, demokratik uygulamalarda bulunmamıştır. Baskıcı bir sivil hükümet olarak iktidarda bulunmuştur. Bu durumun, askeri bir hükümet sonrası ülke yönetimine gelmiş bir sivil hükümet olduğu için mi, yoksa hükümetin kendi yapısından mı kaynaklandığını anlamak için farklı çalışma bulgularına ihtiyaç vardır.

Bu nedenle, bu çalışmanın bulgularının bu alanda yapılacak başka çalışma bulgularıyla da karşılaştırılıp değerlendirilmesi gerekir. 12 Eylül askerî hükümeti ile daha ileriki yıllarda iktidara gelmiş tam sivil bir hükümetin eğitim görüş ve uygulamalarını karşılaştıran bir çalışma yapılabilir. İki çalışma bulguları karşılaştırıldığında, bu araştırmada ulaşılan sonuçların ne ölçüde geçerli olduğu görülebilir. Ayrıca, yalnızca Özal hükümetlerinin karşılaştırılmasının yapıldığı bir çalışmanın bulguları da bu çalışmaya konu olan I. Özal sivil hükümeti ile ilgili bulgulara farklı boyut kazandırabilir.

Bu çalışmanın 12 Eylül 1980 askerî hükümeti ve I. Özal hükümeti konusunda yapılacak çalışmalara kaynaklık edebileceği umulmaktadır.

KAYNAKLAR

Akyüz, Yahya. (1978). **Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri . (1848-1940)**. Ankara: Doğan Basımevi.

Akyüz, Yahya. (2010). **Türk Eğitim Tarihi (M.Ö 1000-M.S. 2010)**. (17. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Apple, Michael W. (2006). **Eğitim ve İktidar**. (Çev. Ergin Bulut). İstanbul: Kalkedon Yay.

Aydın, Rafet. (2007). **Türkiye’de Eğitimle İlgili Yapılan Bilimsel Toplantılarda ve Milli Eğitim Şuralarında Ele Alınan Öğretmen Sorunları ile Milli Eğitim Bakanlığı Politika ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi (1980- 2004)**. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Balcı, Ali. (2001). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler**. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Baloğlu, Zekai. (1990). **Türkiye’de Eğitim**. İstanbul: TÜSİAD.

Banks, Olive (1968). **The Sociology of Education**. London: B.T. Batsford.

Başaran, İ. Ethem. (2000). **Eğitim Yönetimi Nitelikli Okul**. Ankara: Feryal Matbaası.

Belge, Murat. (1993). **12 Yıl Sonra 12 Eylül**. İstanbul: Birikim Yayıncılık.

Bourricaud, François. (1987), **“Legitimacy and Legitimation”**, Current Sociology, V:5-2.

Carter, V. Good. (1945). **Dictionary of Education**. New York and London: McGraw-Hill Book Company.

Duman, Tayyip. (1991). **Türkiye’de Orta Öğretime Öğretmen Yetiştirme (Tarihi Gelişimi)**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Eralp, A. vd. (1993). "Introduction", **The Political and Socioeconomic Transformation of Turkey**. (eds. A. Eralp, M. Tünay ve B.A. Yeşilada). Connecticut: Praeger.

Ersel, H. vd. (2005). **Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923-2000**. Cilt: 4. İstanbul: YKY.

Evren, Kenan. (2000). **Seçme Konuşmalar 12 Eylül 1980 – 6 Kasım 1983**. İstanbul: Doğan Kitapçılık.

Foucault, Michel. (2000). **The Will to Truth**, İng. Çev: Alan Sheridan, New York-London: Tavistock Pr.

Gellner, Ernest. (1970). **Concept and Society in Sociological Theory and Philosophical Analysis**, New York: Harper Torchbooks.
GÖKBERK, Macit. (1974), Felsefe Tarihi, İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Gemalmaz, M. Semih (1996). "**12 Eylül Rejimi**" **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt: 4.

Genelkurmay Başkanlığı (1988). **Atatürkçülük-Atatürk ve Atatürkçülüğe İlişkin Makaleler**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, II. Kitap.

Goodlad, John I. (1991). **The Politics of Curriculum, Decision-Making Issues in Centralizing the Curriculum**. (Ed. Frances Klein). New York: State University of New York Press.

Gök, Fatma (1996). "**Eğitim Sisteminin Yapısı, Krizi ve Eğitim İdeolojisi**" **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt: 12.

Guttek, Gerald L. (2001). **Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar**. (Çev. Nesrin Kale). Ankara: Ütopya Yayıncılık.

Güneş, Muharrem (2003). **Türkiye'de Eğitim Politikaları ve Sivil Toplum**, Ankara: Anı Yayıncılık.

Gürtaş, Ahmet (1982). **Atatürk ve Din Eğitimi**. Ankara: Diyanet İşleri Başk. Yay.

Güven, İsmail (2000). **Türkiye’de Devlet, Eğitim ve İdeoloji**. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Güvenç, Bozkurt vd. (1991). **Türk-İslam Sentezi**. İstanbul: Sarmal Yay.

Güvenç, Bozkurt (1993). **Türk Kimliği**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

Hale, William (1996). **Türkiye’de Ordu ve Siyaset- 1789’dan Günümüze**, (çev. Ahmet Fethi). İstanbul: Hil Yay.

İnal, Kemal. (2004). **Eğitim ve İktidar Türkiye’de Ders Kitaplarında Demokratik ve Milliyetçi Değerler**. Ankara: Ütopya Yayıncılık.

Karasar, Niyazi. (1991). **Bilimsel Araştırma Yöntem: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**. (4.Basım). Ankara.

Kaya, Yahya Kemal. (1984). **İnsan Yetiştirme Düzenimiz**. (4.Basım). Ankara.

Kaya, Yahya Kemal. (1993). **İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış**. Ankara: Bilim Yayın.

Kışlalı, Ahmet Taner (1990-1999). “Ahmet Taner Kışlalı-Yazıları”. www.kislali.org/Yazilar/.

Klein, M. Frances (1991). “A Conceptual Framework for Curriculum Decision-Making”, **The Politics of Curriculum Decision-Making, Issues in Centralizing the Curriculum**. (Ed. F. Klein). New York: State University of New York Pres.

Kongar, Emre (1999). **21. Yüzyılda Türkiye**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Köker, Levent (1995). “Turgut Özal: Siyasi ideolojik bir portre”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**. Cilt: 11.

Küçükahmet, L. (1987). “Öğretmen Yetiştirme Düzenimizin XI. Millî Eğitim Şûrası Kararları Işığında Değerlendirilmesi” **Öğretmen Yetiştiren**

Yüksek Öğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü, Geleceği Sempozyumu,
Tebliğler, MEB, Ankara

Laclau, Ernesto. (1998). **İdeoloji ve Politika**, Çev: Hüseyin Sarıca,
İstanbul: Belge Yayınları.

Lordoğlu, Kuvvet (1995). **“Çalışma hayatının genel görünümü:1980-1993”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi.** Cilt: 11.

Mardin, Şerif. (2009). **İdeoloji**, İstanbul: İletişim Yayınları

Milli Eğitim Bakanlığı (1998). **Milli Eğitim Şuraları (1939-1996).**
Ankara: Milli Eğitim Basımevi

Milli Eğitim Bakanlığı (1981). **Onuncu Milli Eğitim Şurası 23-26 Haziran 1981, Öneriler, Konuşmalar, Kararlar.** Ankara: Milli Eğitim Basımevi

Milli Eğitim Bakanlığı (1982). **Onbirinci Milli Eğitim Şurası 8-11 Haziran 1982, Öneriler, Konuşmalar, Kararlar.** Ankara: Milli Eğitim Basımevi

Milli Eğitim Bakanlığı (1983). **Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam'ın Konuşma, Demeç ve Mesajları.** Ankara: MEB Yay.

Milli Eğitim Bakanlığı (1988). **XII. Milli Eğitim Şurası 19-22 Temmuz 1988, Öneriler, Konuşmalar, Kararlar.** Ankara : Milli Eğitim Basımevi

Montesquieu (1963). **Kanunların Ruhu Üzerine.** Çev: Fehmi Baldaş.
Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Ölçen, A.N. (1993). **İslam'da Karanlığın Başlangıcı ve Türk-İslam Sentezi.** Ankara: Ekin Yay.

Özalp, O.(1999). **“Cumhuriyet Döneminde Eğitim Politikaları ve Uygulamaları”, Cumhuriyet Döneminde Eğitim II,** MEB, Ankara.

Özbaran, Salih (1992). **“Yakın Dönemler Tarih Eğitimi ve Devrim Tarihi”, Ortaöğretim Kurumlarında İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük**

Öğretimi ve Sorunları. (Yay. Haz. M. Adem-K. Karakütük). Ankara:TED.Yay.

Özbudun, Ergun (1988). **“Development of Democratic Government in Turkey, Crises, Interpretations and Requilibrations”, Perspectives on Democracy in Turkey.** (Ed. E. Özbudun). Ankara: Turkish Political Science Association.

Özbudun, E. (2002). **Türk Anayasa Hukuku.** 7. Baskı. Yetkin Yayınları. Ankara.

Parla, Taha (1993). **Türkiye'nin Siyasal Rejimi, 1980-1989.** İstanbul: İletişim Yay.

Poulantzas, Nicos. (1992), **Siyasal İktidar ve Toplumsal Sınıflar.** Çev: Şen Süer, L. Fevzi Topaçoğlu, İstanbul: Belge Yayınları.

Sakaoğlu, Necdet (1993). **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi.** İstanbul: İletişim Yayınları.

Sayers, E. Vern- Ward Madden (1959). **Education and the Democratic Faith- An Introduction to Philosophy of Education.** New York: Appleton-Century-Crafts.

Soğukdere, Özlem (2004). **İmam Hatip Liselerinin Tarihsel Gelişimi.** CNN-TÜRK

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi (1988). Cilt: 7.

Sözüdoğru, Emine (1995).**“Bürokrasi”,Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi.** Cilt: 11.

Tanilli, Server (1991). **Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?.** İstanbul: Say Yay.

Tanör, Bülent (1987). **“İslam ve Demokrasi Üzerine”.** 11. Tez Kitap Dizisi. No: 6.

Tanör, Bülent (2000). **Siyasal Tarih (1980-1995), Türkiye Tarihi 5-Bugünkü Türkiye,1980-1995.** (Yay. Haz. Sina Akşin). İstanbul: Cem Yay.

Tezcan, Mahmut. (1985). **Eğitim Sosyolojisi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Toland, Judith Drick. (1988), “**Inca Legitimation as a Communication Process**” **State Formation and Political Legitimacy**, Edited by: Ronald Cohen-Judith D. Toland, Transaction Books, New Brunswick (USA)-Oxford (UK).

Tebliğler Dergisi, Cilt: 43, 29 Eylül 1980, Sayı: 2071.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 44, 17 Ağustos 1981, Sayı: 2093.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 44, 28 Eylül 1981, Sayı: 2096.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 44, 23 Kasım 1981, Sayı: 2100.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 45, 18 Ocak 1982, Sayı: 2104.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 45, 1 Şubat 1982, Sayı: 2105.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 46, 28 Şubat 1983, Sayı: 2133.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 46, 6 Haziran 1983, Sayı: 2140.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 46, 29 Ağustos 1983, Sayı: 2146.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 48, 11 Şubat 1985, Sayı: 2182.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 48, 25 Şubat 1985, Sayı: 2183.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 48, 25 Mart 1985, Sayı: 2185.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 48, 3 Haziran 1985, Sayı: 2189.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 48, 17 Haziran 1985, Sayı: 2190.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 48, 29 Temmuz 1985, Sayı: 2193.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 48, 9 Eylül 1985, Sayı: 2195.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 49, 10 Şubat 1986, Sayı: 2204.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 49, 24 Şubat 1986, Sayı: 2205.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 49, 10 Mart 1986, Sayı: 2206.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 49, 21 Nisan 1986, Sayı: 2208.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 49, 30 Haziran 1986, Sayı: 2212.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 50, 9 Şubat 1987, Sayı: 2227.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 50, 9 Mart 1987, Sayı: 2229

Tebliğler Dergisi, Cilt: 50, 18 Mayıs 1987, Sayı: 2234.

Tebliğler Dergisi, Cilt: 50, 21 Eylül 1987, Sayı: 2243.

Tünay, M. (1993). **“The Turkish New Right’s Attempt at Hegemony”, The Political and Socioeconomic Transformation of Turkey**. (eds. A. Eralp, M. Tünay ve B.A. Yeşilada). Connecticut: Praeger.

Weiker, Walter F. (1964). **The Turkish Revolution 1960-1961-Aspects of Military Politics**. Washington, D.C: The Brookings Institution.

Yıldırım, A. (1994). **“Program Geliştirme Modelleri ve Ülkemizdeki Program Geliştirme Çalışmalarına Etkileri”**, 1. Eğitim Bilimleri Kongresi, Cilt 1, Adana.

Yüzbaşıoğlu, Necmi (1995). **“1982 Anayasası”**, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. Cilt: 11.

17. Milli Eğitim Şurası, Raporlar, Görüşmeler ve Kararlar. (2007). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı. (1979).Ankara: DPT

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. (1985). Ankara: DPT